

Sosyal Bilimler Akademi Dergisi

The Journal of
Social Sciences
Academy

Yıl / Year: 2019

Mayıs / May

E-ISSN: 2636-7599

Cilt / Volume: 2

Sayı / Issue: 1

www.sosbilimlerakademidergisi.com
sosyalbilimlerakademidergisi@gmail.com

Sosyal Bilimler Akademi Dergisi
The Journal of Social Sciences Academy

EDİTÖR KURULU

Dr. Öğr. Üyesi Ali Ülvi ÖZBEY
Arş. Gör. İbrahim ÇEMBERLİTAŞ
Arş. Gör. Dr. Bulut DÜLEK
Uğur CUMAOĞLU

YAYIN KURULU

Prof. Dr. Ali COŞKUN (Marmara Üniversitesi)
Prof. Dr. Khaliq AHMAD (International Islamic University of Malaysia)
Prof. Dr. Abdulkadir BİLEN (Dicle Üniversitesi)
Prof. Dr. Ömer KARA (Atatürk Üniversitesi)
Prof. Dr. Tologon Omoshev (The Kyrgyz Union Cooperatives University of Economy and Enterprise)
Prof. Dr. Olga Nosova (University of Kharkov Institute Banking Affairs) (Ukraine)
Prof. Dr. Tofiq Abdülhasanli (Azerbaijan State University of Economics)
Prof. Dr. Velieva Naila Tofik (Azerbaijan State University of Economics)
Doç. Dr. Yılmaz DEMİRHAN (Dicle Üniversitesi)
Doç. Dr. Seyfettin ASLAN (Dicle Üniversitesi)
Doç. Dr. Yusuf Cahit ÇUKACI (İnönü Üniversitesi)
Doç. Dr. Aliye Fatma MATARACI (International University of Sarajevo)
Doç. Dr. Ahmet TANYILDIZ (Dicle Üniversitesi)
Doç. Dr. Murat Gökhan DALYAN (Adıyaman Üniversitesi)
Doç. Dr. Mehmet KAYA (Dicle Üniversitesi)
Doç. Dr. Mariya Kochkorbaeva (The Kyrgyz Union Cooperatives University of Economy and Enterprise)
Doç. Dr. Asiman Guliyev (Azerbaijan State University of Economics)
Doç. Dr. Ainur Nogayeva (Avrasya Milli Üniversitesi) (Kazakistan)
Doç. Dr. Rovshan Aliyev (Bakü State University)
Doç. Dr. Samir HAMİDOV (Azerbaycan Devlet Diller Üniversitesi)
Doç. Dr. Cırgalbek İSMANOV (The Kyrgyz Union Cooperatives University of Economy and Enterprise)
Doç. Dr. Hilale Caferova (Azərbaycan Milli İlimlər (Elimler) Akademisi)
Doç. Dr. Tarana Khalilova (Azerbaijan State University of Economics)
Doç. Dr. Davran YOLDAŞEV (The Kyrgyz Union Cooperatives University of Economy and Enterprise)
Doç. Dr. Qurbanov Nüsrət (Azerbaijan State University of Economics)
Doç. Dr. Valida Mehdiyeva (Azerbaijan State University of Economics)
Dr. Öğr. Üyesi Abdulkhakim TUĞLUK (İğdır Üniversitesi)

Sosyal Bilimler Akademi Dergisi

The Journal of Social Sciences Academy

Dr. Öğr. Üyesi Ayhan KARAKAŞ (Bartın Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Rasim TÖSTEN (Siirt Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Yunus Emre AVCI (Siirt Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Tolga ORAL (İnönü Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi M.Ali TÜRK MENOĞLU (Muş Alparslan Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi İbrahim ŞENGÜN Dicle Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi İbrahim Murat BOZKURT Marmara Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Hakan HEMŞİNLİ (Yüzüncü Yıl Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Ramazan TURGUT (Yüzüncü Yıl Üniversitesi)

Dr. Selvira Draganović (International University of Sarajevo)

Dr. Zakir ELÇİÇEK Dicle (Üniversitesi)

Dr. Şahin Akberov (Azerbaijan State University of Economics)

Dr. Ogtay Guliyev (Azerbaijan State University of Economics)

Dr. Agil Mammadov (Azerbaijan State University of Economics)

Dr. Elşen Mammadov (Azerbaijan State University of Economics)

Dr. Matanat Amrahova (Azerbaijan State University of Economics)

BU SAYININ HAKEMLERİ

Prof. Dr. Mahmut BOZAN (Bartın Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Ali Ulvi ÖZBEY (Bingöl Üniversitesi)

Doç. Dr. Yılmaz DEMİRHAN (Dicle Üniversitesi)

Doç. Dr. Gökhan TUNCEL (İnönü Üniversitesi)

Doç. Dr. Aliye Fatma MATARACI (International University of Sarajevo)

Doç. Dr. Muhidin Mulalic (International University of Sarajevo)

Dr. Öğr. Üyesi Bulut DÜLEK (Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi)

Dr. Sadık SERÇEK (Dicle Üniversitesi)

Dr. Reyhan BAHAR (Bandırma Onyediy Eylül Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Sungur DOĞANÇAY (Dicle Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Ali Ülvi ÖZBEY (Bingöl Üniversitesi)

Kıymetli Araştırmacı,

Sosyal Bilimler Akademi Dergisi (SOBAD), 2018 Yılı Mayıs ayında yayın hayatına başlamış ve o tarihten itibaren altı ayda bir defa olmak üzere yılda iki defa düzenli olarak siz değerli yazarların çalışmalarını yayımlamaktadır.

Dergimize gönderdiğiniz Sosyal Bilimler alanındaki özgün çalışmalar öncelikle ön kontrol sürecinden geçmektedir. Editörlerimiz bu süreçte çalışmalarınızın benzerlik oranı, dergi yazım kuralları, vs. gibi kontrollerini yapmaktadırlar. Alan editörlerimizin kendi alanları ile ilgili incelemelerinden sonra en nihayet Dünya'nın ve Türkiye'nin çeşitli ülkelerindeki üniversitelerinden değerli bilim kurulu hocalarımızın hakemliklerine gönderilmektedir.

Mayıs 2019 sayısında yayımlanması hakemlerimizce uygun bulunan 5 yazarımızın çalışmasına yer verilmiştir. Sosyal bilimlerin farklı alanlarından gelen yayımlanan bu çalışmalar dışında bazı çalışmalar da dergimize gönderilmiştir. Gerek alan editörlerimizin gerekse de farklı bilim dallarındaki hakemlerin görüşü ile 8 adet çalışma yayımlanmaya uygun bulunmayarak reddedilmiştir.

Dergimize ilgi gösteren ve emek veren değerli yazar ve hakemlerimize bu ilgi ve emeklerinden ötürü çok teşekkür eder, Kasım 2019 sayımızda Sosyal Bilimler ile ilgili çalışmalarınızı ve hakemlik yapmak suretiyle dergimize katkılarınızı beklerim.

Kasım 2019 sayısında görüşmek ümidiyle.....

Editör

Arş. Gör. İbrahim ÇEMBERLİTAŞ

İÇİNDEKİLER

X ve Y KUŞAK FARKLILIKLARININ İŞE BAĞLILIK VE MOTİVE EDEN FAKTÖRLER AÇISINDAN İNCELENMESİ.....	1
THE CONCEPT OF EUROPEANIZATION AND BALKAN COUNTRIES: SERBIA, BULGARIA AND ROMANIA EXAMPLES.....	22
THE ARAB SPRING: THE END OF POSTCOLONIALISM.....	46
KAMU YÖNETİMİNDE ETİK BAĞLAMINDA GÜVENLİK HİZMETLERİ ETİĞİNE BİR BAKIŞ.....	51
1881 TARİHLİ ŞEHBENDERLER NİZAMNAMESİ ÜZERİNE BİR İNCELEME.....	70

CONTENTS

EXAMINATION OF X AND Y GENERATION DIFFERENCES DUE TO MOTIVATION AND COMMITMENT TO WORK.....	1
AVRUPALILAŞMA KAVRAMI VE BALKAN ÜLKELERİ: SIRBİSTAN, BULGARİSTAN VE ROMANYA ÖRNEKLERİ.....	22
ARAP BAHARI: POSTKOLONYALİZMİN SONU.....	46
A GENERAL VIEW ABOUT SECURITY SERVICES IN PUBLIC ADMINISTRATION WITHIN CONTEXT OF ETHICS.....	51
THE CONSULS REGULATIONS DATED 1881 ON A REVIEW.....	70

X ve Y KUŞAK FARKLILIKLARININ İŞE BAĞLILIK VE MOTİVE EDEN FAKTÖRLER AÇISINDAN İNCELENMESİ

EXAMINATION OF X AND Y GENERATION DIFFERENCES DUE TO MOTIVATION AND COMMITMENT TO WORK

Dilara ALTUNOK¹

Öz

Bu araştırmanın amacı, X ve Y kuşak farklılıklarının işe bağlılık ve motive eden faktörler açısından etkilerinin araştırılmasıdır. Araştırmanın çalışma grubu İstanbul ilindeki banka sektöründe çalışanlar ile sınırlandırılmıştır. Araştırmada nicel araştırma yöntemlerinden anket yöntemi kullanılarak veriler elde edilmiştir. Toplam 381 anket değerlendirmeye alınmıştır. Yaptığımız araştırmaya göre X ve Y kuşağının işe bağlılıkları arasında ciddi farklılıkların olduğu görülmüştür. Motivasyon faktörlerine bakıldığında bazı durumlarda farklılıklara rastlanmazken genel olarak motivasyon konusunda da ayrılmışlardır.

Anahtar Kelimeler: Motivasyon, X Kuşağı, Y Kuşağı, İşe Bağlılık, Kuşak Farklılıkları

Jel Kodları: M10, M12

Abstract

The aim of this study is to investigate the effects of X and Y Generation differences in terms of business commitment and motivating factors. The study group was limited to those working in the bank sector in Istanbul. Data were obtained from quantitative research methods using the survey method. A total of 381 questionnaires were evaluated. According to our research, there were serious differences between the X and Y generations due to their commitment to work. When looking at motivation factors, in some cases the differences are not, in general, are divided on the issue of motivation.

Keywords: Motivation, X Generation, Y Generation, Commitment To Work, Generation Differences

Jel Codes: M10, M12

1. Giriş

Geçmişten günümüze kuşaklar arası farklılıklar “Baby Boomers” çalışanlarından, X ve Y kuşağı olarak devam etmektedir. Bir önceki kuşaklar yerlerini dolduracak, kendilerinin boşluğunu hissettirmeyecek yeni nesiller yetiştirmek, bilgi ve tecrübelerini aktarma çabası içindedirler. Peki yetiştirilen yeni nesiller gerçekten eskilerin boşluğunu doldurabilecek mi? Onların yerini dolduracak özelliklere sahip olacak mı? Mesleki tecrübelerin aktarılması yeni nesiller için yeterli kriterleri

¹ Yüksek Lisans, Düzce Üniversitesi SBE İşletme ABD, dilaraltunok@gmail.com, 0000-0003-2658-0798

X ve Y Kuşak Farklılıklarının İşe Bağlılık ve Motive Eden Faktörler Açısından İncelenmesi

sağlayabilecek mi? Yeni nesildekiler de eski nesil gibi işlerine uzun süre bağlı kalabilecekler mi? Yapacağımız bu çalışma X ve Y kuşakları arasındaki motivasyonun işe bağlılık düzeyine etkisini inceleyen bir çalışma olmasından dolayı elde edilen sonuçlar yapılan çalışmanın önemini arttıracaktır. Çünkü her kuşağın kendine has farklı istek ve ihtiyaçları vardır (Özaltay Serçek ve Serçek, 2017). Bu doğrultu da kuşaklararası bireylerin iş hayatındaki beklentileri, işe bağlılık ve motivasyonlarında da değişiklikler meydana gelecektir.

Bu çalışmalar ışığında geçmişten örnek alınarak varlığı kabul edilen kuşak kavramı sonucunda oluşturulan kuşak teorisine göre, her 25-30 yıllık dönemlerde doğan insanlar arasında birbirleri ile olan ilişkilerde ve iş yapma şekillerinde bir takım farklılıkların yaşandığı ortaya konulmuştur. Her kuşak kendisinden bir önceki kuşağı çağ dışı veya baskıcı olarak nitelendirirken, bir sonraki kuşağı saygısız, bencil veya sorumsuz olarak nitelemiştir. Kuşaklar arasında algılanan söz konusu özelliklerin ana kaynağını ise, kuşakların yetiştikleri dönem içerisinde yaşanan kültürel, sosyal ve ekonomik olayların etkisiyle oluşan duygu, düşünce, algı ve amaç farklılıkları oluşturmuştur.

Yapacağımız bu çalışma İstanbul ilinde Banka sektöründe çalışan X ve Y kuşaklarının motivasyon düzeyleri ve işe bağlılık düzeyleri arasındaki farkların incelenmesini amaçlamaktadır.

Bu araştırma iki farklı değişkenden oluşmaktadır. Çalışmanın bağımlı değişkeni işe bağlılık olurken bağımsız değişkeni ise motivasyondur. İşe bağlılık, bireyin işinden sağladığı doyumun haricisinde işi ile kurmuş olduğu zihinsel ve duygusal bütünleşme derecesi olarak tanımlanabilir (Gündoğmuş, 2017). Motivasyon ise bir şeyi gerçekleştirme ve başarıya isteğinin meydana getirdiği içten gelen bir güçtür. Koçel ise motivasyonu, “kişilerin belirli bir amacı gerçekleştirme üzere kendi arzu ve istekleri ile davranmaları” şeklinde tanımlamıştır (Koçel, 2018).

Araştırmada veri toplama aracı olarak Schaufeli ve arkadaşlarının (2006) geliştirdiği ve Eryılmaz ve Doğan (2012) tarafından Türkçeye uyarlanan Utrecht İşe Bağlılık Ölçeği (UWES) ve Self Determinasyon Teorisi çerçevesinde oluşturulan, Çivilidağ ve Şekercioğlu (2017) tarafından Türk kültürüne uyarlanan "Çok Boyutlu İş Motivasyonu Ölçeği" kullanılmıştır.

2. Literatür Araştırması

Türk Dil Kurumu (TDK) kuşak kavramını; “Yaklaşık yirmi beş, otuz yıllık yaş kümelerini oluşturan bireyler öbeği, göbek, nesil, batın, jenerasyon” ve “Aşağı yukarı aynı yıllarda doğmuş, aynı çağın şartlarını, dolayısıyla birbirine benzer sıkıntıları, kaderleri paylaşmış, benzer ödevlerle yükümlü olmuş kişilerin oluşturduğu topluluk” olarak tarif etmektedir ([TDK, 02.12.2018](#)). 1850’li yıllarda ortaya çıkan kuşak teorisi ile her 25-30 yılda bir doğan ve birbirinden farklı özelliklere malik nesillerin bir arada yaşama ve birlikte iş yapma durumunda oldukları kabul edilmiştir (Aka, 2018). Bir kuşağın olaylara verdiği tepkiler, kendilerini ifade etme stilleri, hayalleri, talepleri, amaçları ve motivasyon kaynakları ile diğer kuşaklardan farklılaşabilmektedir (Akın, 2013). Belirli tarihler aralığında doğmuş olan bireylerden oluşan bu kuşaklar, yetiştikleri sosyal ve kültürel ortamın etkisiyle farklı kişilik

özelliklerine sahip olmaktadır (Aka, 2018). Dünyada şüana kadar 5 farklı kuşak yer almaktadır ve her yeni gelen kuşakla birlikte hayat tarzları ve hayata bakış açıları da değişmektedir (Yılmaz, 2013).

Tablo: Kronolojik Kuşak Sınıflandırması ve Dönemleri

Kuşak Adı	Dönemi
Sessiz Kuşak	1923-1945
Bebek Patlaması Kuşağı	1946-1964
X Kuşağı	1965-1979
Y Kuşağı	1980-1999
Z Kuşağı	2000 ve sonrası

Kaynak: Açıoğlu, 2015: 21

X ve Y kuşaklarının gerek yönetim, gerek motivasyon, gerekse hiyerarşi bakımından birbirinden farklı beklentileri bulunmaktadır. Kuşakları aynı biçimde süren bir sistemle yönetmek iki kuşağı da mutlu etmeyeceği gibi, motivasyon kaybına da sebep olacaktır. (Ertaş, 2017). Ayhün 'ün 2013'de yapmış olduğu araştırma da, kuşaklararasıda yaşanan farklılıkların yönetim kademeleri tarafından iyi yönetilmesi örgütlerde istenilen etkinlik ve verimlilik düzeylerine ulaşabilmede ve varolan işgücünün istenilen performans kriterlerine ulaşabilmesinde önem teşkil ettiğini söylemektedir. Altuntuğ (2012), her dönemin hakim olduğu değerleri, kültürel kodları ve bunların şekillendirdiği tutum ve düşünce kalıplarının olduğunu, bunları anlamak ve çeşitli öngörülerde bulunabilmek için ise bu dönemin kuşaklarının üzerinden ele alınmasının daha doğru sonuçlara ulaşabilmek için yararlı olduğunu söylemektedir. Günümüz işletmelerinde ekip yöneten tüm yöneticilerin kuşakları tanınması ve onların motivasyon beklentilerini bilerek çalışanlarının motivasyon düzeyini arttırması, hedeflere ulaşabilmek için son derece önemlidir (Baran, 2018). Metin ve Kızıldağ'ın 2017'de yapmış oldukları araştırmalarında işletmelerdeki X ve Y kuşağında ki çalışanların ast üst ilişkilerinde işyerinde resmi olmayı tercih ettikleri ancak iş dışında Y kuşağındakilerin arkadaş olmayı tercih ettiklerini belirtmişlerdir. Ayrıca, esnek çalışma saatleri ile çalışma ortamı değişikliğine de X kuşağına nazaran Y kuşağının daha olumlu baktıkları anlaşılmıştır.

Araştırma konumuzda ki bağımlı değişkenimiz olan İşe bağlılık, bireylerin işlerini yaparken kendilerini daha mutlu, zinde hissetmeleri, kendilerini işlerine adanmaları ya da işlerinden tatmin olmaları ve işlerine yoğunlaşmaları anlamına gelmektedir (Eryılmaz ve Doğan, 2012). Başka bir tanımda ise; "işe bağlılık, çalışan bireyin kişisel olarak işiyle ne derece ilgili olduğu ve işinin yaşamının ana kısmını hangi boyutlarda etkilediğidir" (Tınaz, 2015). Eryılmaz ve Doğan (2012) "işe bağlılığın çok boyutlu bir yapı olarak değerlendirildiğini ve işe bağlılığı oluşturan bileşenlerin; işe istek duyma, işe adanma ve işe yoğunlaşma" olarak belirtmektedir. Bulutlar ve Öz (2010) bireyin işine

X ve Y Kuşak Farklılıklarının İşe Bağlılık ve Motive Eden Faktörler Açısından İncelenmesi

olan bağlılığının işin özellikleri ile bağlantılı olduğunu belirtirken Eryılmaz ve Doğan (2012), işe bağlılığın kişilerin fiziksel ve zihinsel sağlıkları ile bağlantılı bulmuştur. Öte yandan İşe bağlılık tutumunun kazanılmasında ve güçlenmesini etkileyen kişisel niteliklerin de olduğunu söyleyen Tınaz (2005) bunların arasında ilk akla gelenlerin yaş, bireyin gelişme gereksinimleri ve geleneksel iş etiğine olan inançları olarak belirtmiştir. Buna karşın genel olarak yaşın işe bağlılığa olan etkisi konusunda çeşitli bulguların var olduğunu ancak bu bulguların birbiriyle tutarlı olmadığını söyleyen Kuruüzüm, Irmak ve Çetin (2010) yaptıkları araştırma sonucuna göre yaşın işe bağlılık üzerinde bir etkisi olmadığını göstermiştir. Çalışma ortamının sosyal faktörlerinin de işe bağlılığı etkilemekte olduğunu söyleyen Tınaz (2005), grup halinde çalışan bireylerin yalnız çalışan bireylere kıyasla daha yüksek işe bağlılık oluştuğunu söylemektedir. İşine ve çalıştığı firmaya bağlı olmayan çalışanlar ise diğer çalışanları da olumsuz etkileyecektir (Kuruüzüm, Irmak ve Çetin, 2010). Sonuç olarak Güner' göre (2007) işe bağlılık, çalışanın motivasyonunda ki en önemli anahtar olarak görülmektedir.

Türkçe' de, İngilizce ve Fransızca "motive" fiilinden türetilerek kullanılan motivasyon kavramı, güdüleme ve isteklendirme kavramlarıyla da ifade edilir (Timuroğlu ve Balkaya, 2016). Davranışı açıklamayı sağlayan psikolojik süreçlerden biri olan motivasyon farklı araştırmacılar tarafından çeşitli şekillerde ele alınmıştır (Tınaz, 2005). Motivasyon, bireylerin nasıl ve neden böyle davrandıkları sorusunu yanıtlamaya çalışan bir olgu şeklinde algılanabilirken (Şimşek ve Çelik, 2011), Türk Dil Kurumu Sözlüğünde motivasyon, "isteklendirme", "güdülendirme" olarak ifade edilmektedir (TDK, 2018). Güdü ise, belirli durumlarda belli hedeflere ulaşmak ve gerekli davranışları sergileyebilmek için, davranışları başlatan ve yönlendiren itici güçtür (Tınaz, 2005). Literatürde motivasyonun içsel motivasyon ve dışsal motivasyon olmak üzere iki farklı çeşidinin olduğu varsayılır. İçsel motivasyon, bireyin bir amacı gerçekleştirme arzusunu tetikleyen ya da bireyi harekete geçmeye teşvik eden içsel güç iken (Timuroğlu ve Balkaya, 2016) dışsal güç, daha çok sonuç odaklı olup kişinin verilen görevi ödül veya ceza için yerine getirmesi olarak tanımlanabilmektedir (Terlemez, Şahin ve Dilek, 2015). Selen'nin 2006 yapmış olduğu çalışmaya göre iç ve dış motivasyon tekniklerinde ekonomik, psiko-sosyal, örgütsel ve yönetsel araçların motivasyonu pozitif yönde etkilediği görülmüştür. İçsel ve dışsal faktörler açısından genel olarak bakıldığında ise; X Kuşağı'nın ağırlıklı olarak içsel faktörlerden, Y Kuşağı üyelerinin ise ağırlıklı olarak dışsal faktörlerden etkilendiği anlaşılmaktadır (Kayacan, 2016). Timuroğlu ve Balkaya'ya (2016) motivasyonu yüksek olan çalışanların hem iş hayatında hem de genel hayatta daha memnun ve başarılı olduğunu söylemektedir. X Kuşağı ve Y Kuşağı'nın motivasyon faktörlerine ilişkin yapılan araştırmadan ulaşılan sonuçlar dikkate alındığında; her iki kuşağın motivasyonu için farklı araçların kullanılması gerektiği anlaşılmaktadır (Kayacan, 2016).

3. Yöntem

Araştırma da sayısal veriler ile elde ettiğimiz bulgulardan yapacağımız genellemeler göz önünde bulundurularak nicel yöntemin kullanılması uygun görülmüştür. Araştırmamız da bağımsız değişkenimiz olan “motivasyon” ile bağımlı değişkenimiz olan “işe bağlılık” arasında ki ilişkiyi ölçmek amacıyla da regresyon yöntemini kullanmaktayız.

Araştırmamızda, bağımlı değişkenimiz olan “işe bağlılık” için Schaufeli ve arkadaşlarının (2006) geliştirdiği, Eryılmaz ve Doğan (2012) tarafından Türkçeye uyarlanan Utrecht İşe Bağlılık Ölçeği (UWES), bağımsız değişkenimiz olan “motivasyon” için ise Self Determinasyon Teorisi çerçevesinde oluşturulan, Çivilidağ ve Şekercioğlu (2017) tarafından Türk kültürüne uyarlanan "Çok Boyutlu İş Motivasyonu Ölçeği" kullanılmıştır. Veriler anket tekniği kullanılarak elde edilmiştir. İki değişken için de uygulanan anketlerin cevaplandırılmasında 5’li likert tipi ölçek kullanılmıştır. Ölçeğin değerlendirilmesi 1-Kesinlikle katılmıyorum, 2-Katılmıyorum, 3-Karasızım, 4-Katılıyorum, 5-Kesinlikle Katılıyorum şeklinde ifade edilmiştir. Anketimiz, çalışanların işe bağlılıklarını ve motivasyonlarını ölçmeye dayalı 2 bölüm ile demografik soruların yer aldığı toplam 3 bölümden oluşmaktadır. Araştırmanın bağımsız değişkeni motivasyon için 18, bağımlı değişkenimiz işe bağlılık için ise 17 maddelik bir araştırma ölçeği kullanılmıştır.

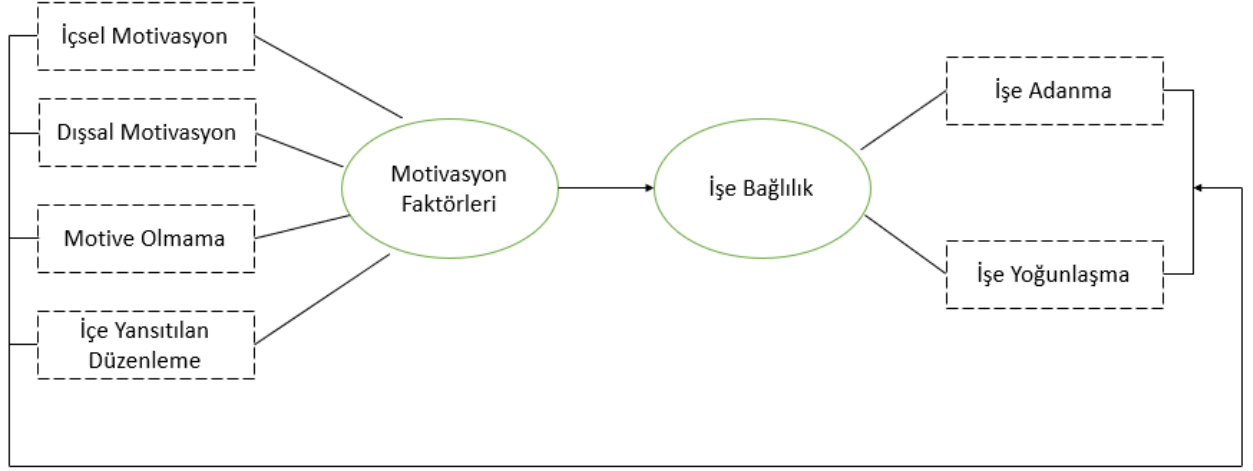
Araştırmanın birimi, İstanbul ilinde Bankacılık sektöründe çalışan personeller olarak belirlenmiştir. Yapılan araştırmanın evreni, bankacılık sektöründe çalışmakta olan X ve Y kuşağı tüm bankacılarıdır. Araştırmanın yapıldığı dönemde bankacılık sektöründe istihdam edilenlerin sayısı 193.815 kişidir. Yazıcıoğlu ve Erdoğan tarafından oluşturulan “belli evrenler için kabul edilebilir örneklem büyüklükleri” tablosundan yararlanılarak araştırmanın anakütlesinin büyüklüğü 100.000 ve üzeri olan değer üzerinden hesaplanmıştır. Bu bağlamda araştırmamızın anakütlesinin örneklem büyüklüğü 383 olarak belirlenmiştir. Bankacılık sektörü tüm coğrafi bölgelere dağılmış bir meslek ve bu meslekteki tüm evrene ulaşmak çok güç olduğu için kolayda örneklem yöntemi uygun görülmüştür.

Verileri toplama aracı olarak, bankacılık sektöründe çalışan personellerden, uygun görenler ile yüz yüze anketleri cevaplandırırken, mail ve internette online anket uygulama hizmeti sunmakta olan surveey isimli anket sitesi kullanılmıştır. Araştırmamız için 13.01.2018 tarihinde bankacılık sektörünce çalışan personeller ile görüşmelere ve anket dağıtımına başlanmıştır.

Yapılan bu araştırma, maliyet ve zaman kısıtlılığı nedenlerinden dolayı tüm personellere uygulanamamıştır.

X ve Y Kuşak Farklılıklarının İşe Bağlılık ve Motive Eden Faktörler Açısından İncelenmesi

4. Araştırma Modeli

5. Araştırmanın Bulguları

Veri toplama süreci sonunda elde edilen veriler, SPSS 18.0 programında değişkenlere ait korelasyon ve regresyon analizleri aracılığıyla değerlendirilmiştir. Araştırma bulguları ile ilgili veriler aşağıdaki tablolarda sunulmuştur.

Tablo 1: İşe Bağlılık Ölçeğine İlişkin Faktör Analizi

Faktörler	İfadeler	Faktörler	
		1	2
1. İŞE ADANMA	İşime karşı istekli ve hevesliyim	,838	
	İşim bana çalışma şevki verir	,834	
	İşimde kendimi enerji dolu hissederim	,822	
	İşimde kendimi güçlü ve dinç hissederim	,795	
	Yaptığım işi anlamlı ve bir amaca hizmet ediyor buluyorum	,787	
	Sabah kalktığımda işe gitmek için istekliyimdir	,784	
	Yaptığım işle gurur duyuyorum	,781	
	İşimi ilginç ve özel bulurum	,680	
	İşimde kendimi zihinsel olarak oldukça dinç hissederim	,678	
	Yoğun bir şekilde çalışırken kendimi mutlu hissederim	,651	
	Çalışırken zaman su gibi akıp gider	,552	
	Çalışırken bunun hiç bitmemesini isterim	,536	
	2. İŞE YOĞUNLAŞMA	Çalışırken tamamen işime konsantre olur dalar giderim	
Çalışırken kendimi işime kaptırırım			,821
Çalışırken etrafımdaki her şeyi unuturum			,793
Ara vermeden uzun süre çalışabilirim			,721
Çalışırken işler yolunda gitmese bile azimle çalışmaya devam ederim			,470

Extraction Method: Principal Component Analysis

Rotation Method: Varimax with Kaiser Normalization.

İşe Bağlılık Ölçeğinin yapı geçerliliğini ortaya koymak için açıklayıcı (açımlayıcı) faktör analizi yapılmıştır. Faktör analizi sonucunda KMO testi $0,950 > 0,60$ ve sig değer $0,000 < 0,05$ ile anlamlı bir sonuç elde edilmiştir. "Total Variance Explained" ve tablosu incelendiğinde, analize alınan 17 maddenin öz değeri 1'den büyük olan iki faktörün altında toplandığı görülmektedir. Bu iki faktörün ölçeğe ilişkin açıkladıkları varyans %62,887'dir.

Analiz sonunda ankette 9. Maddenin 1. Ve 2. Faktör yük değerlerinin birbirine yakın oldukları görülmüştür. 1. Faktörde ki yük değeri 0.678 2. Faktördeki yük değeri ise 0.455 çıkmıştır. Ancak iki faktörün arasındaki değer farkı 0.10 dan büyük olduğu için soruyu çıkarmayarak yük değeri yüksek olan 1. Faktörde bırakılmıştır.

X ve Y Kuşak Farklılıklarının İşe Bağlılık ve Motive Eden Faktörler Açısından İncelenmesi

Tablo 2: Çok Boyutlu İş Motivasyon Ölçeğine İlişkin Faktör Analizi

Faktörler	İfadeler	Faktörler			
		1	2	3	4
1. İÇSEL MOTİVASYON	Heyecan verici olduğu için işimde çaba sarf ediyorum.	,881			
	İşimi yaparken eğlendiğim için işimde çaba sarf ediyorum.	,804			
	İlginç olduğu için işimde çaba sarf ediyorum.	,760			
	İşim, kendimle gurur duymamı sağladığı için işimde çaba sarf ediyorum.	,735			
	Bu iş, kişisel değerlerimle uyumlu olduğu için işimde çaba sarf ediyorum.	,710			
2. DIŞSAL MOTİVASYON	Başkalarının (amir, meslektaş, aile vb.) onayını almak için işimde çaba sarf ediyorum.		,869		
	Başkalarının (amir, meslektaş, aile vb.) bana daha fazla saygı duyması için işimde çaba sarf ediyorum.		,864		
	Başkalarının (amir, meslektaş, aile vb.) bana yönelik eleştirilerinden kaçınmak için işimde çaba sarf ediyorum.		,792		
3. MOTİVE OLMAMA	Zamanımı israf ettiğimi düşündüğüm için işimde çaba sarf etmiyorum			,845	
	Çaba sarf etmeye değer olmadığını düşündüğüm için işimde az çaba gösteriyorum.			,823	
	İşim anlamsız olmasına rağmen neden hala bu işi yaptığımı bilmiyorum.			,695	
4. İÇE YANSITILAN DÜZENLEME	İşimde yeterince çaba sarf etmezsem işimi kaybetme riskim olur.				,740
	Şimdiki işimde çaba sarf ederim aksi halde, kendimi mahcup hissederim				,732
	İşimde çaba sarf ederim aksi halde, kendimi kötü hissederim				,631
	İşimde yeterince çaba sarf edersem başkaları (işveren, amir vb.) bana daha fazla iş güvenliği sağlarlar.				,623

Extraction Method: Principal Component Analysis

Rotation Method: Varimax with Kaiser Normalization.

Çok Boyutlu İş Motivasyon Ölçeğinin yapı geçerliliğini ortaya koymak için açıklayıcı (açımlayıcı) faktör analizi yapılmıştır. Faktör analizi sonucunda KMO testi $0,845 > 0,60$ ve sig değer $0,000 < 0,05$ ile anlamlı bir sonuç elde edilmiştir. “Total Variance Explained” tablosu incelendiğinde, analize alınan 18 maddenin öz değeri 1’den büyük olan dört faktörün altında toplandığı görülmektedir. Bu dört faktörün ölçeğe ilişkin açıkladıkları varyans %68,318’dir.

Analiz sonucunda ankette 8. Maddede yer alan sorunun faktör yükü düşük çıktığı için anketten çıkarılmıştır. Yine ankette 12. Maddede yer alan sorunun 1. Faktör değeri 0,548, 3. Faktör değeri 0,474, ankette 13. Maddede yer alan sorunun 2. Faktör değeri 0,464, 3. Faktör değeri 0,510 çıkmıştır. Faktör değerleri arasındaki farkın 0.10’dan küçük olması sebebiyle sorular anketten çıkartılmıştır.

Tablo 3: Cinsiyet ile İşe Bağlılık ve Motivasyon Boyutları Arasında t-Testi

	Cinsiyet	N	Ort.	Ss	T	Df	P
İŞE ADANMA	Kadın	168	3,3615	0,77414	-2,156	379	0,032
	Erkek	213	3,5365	0,79677			

Çalışanların, işe bağlılık ve motivasyonlarının cinsiyetlere göre fark gösterip göstermediğine bakmak amacıyla t-testi uygulanmıştır. Test sonucunda tablo 3'e bakıldığında işe bağlılığın alt boyutu olan işe adanma boyutunda cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermektedir, $t(379) = 2,16$, $p < 0.05$ Erkek personellerin yaptıkları işe yönelik bakış açıları (ort= 3,54), kadın personele (ort= 3,36) göre daha olumludur. İşe bağlılığın diğer alt boyutu olan işe yoğunlaşma ve motivasyonun alt boyutu olan dört alt boyut incelendiğinde ise p değerleri 0.05'den küçük olmadığı için cinsiyet ile aralarında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

Tablo 4: Medeni durum ile İşe Bağlılık ve Motivasyon Boyutları Arasındaki Farkı Belirlemeye Yönelik t-Testi

	Cinsiyet	N	Ort	Ss	t	Df	P
İŞE ADANMA	Evli	215	3,6351	0,71778	5,108	378	0,00
	Bekâr	165	3,2298	0,82618			
İŞE YOĞUNLAŞMA	Evli	215	3,5702	0,71214	2,698	378	0,007
	Bekâr	165	3,3515	0,86733			
İÇSEL MOTİVASYON	Evli	215	3,4242	0,77735	3,051	378	0,002
	Bekâr	165	3,1576	0,92441			
MOTİVE OLMAMA	Evli	215	1,8419	0,74939	-2,278	378	0,023
	Bekâr	165	2,0323	0,87824			
İÇE YANSITILAN DÜZENLEME	Evli	215	3,564	0,68931	2,155	378	0,032
	Bekâr	165	3,397	0,81944			

Çalışanların işe bağlılık ve motivasyonlarının medeni durumlarına göre anlamlı bir farklılık olup olmadığını anlamak için değişkenler ile medeni durum arasında t-testi yapılmıştır. Tablo 4'e bakıldığında personellerin işe adanma boyutunda medeni duruma göre anlamlılık göstermediği görülmektedir $ort.(378) = 5,10$, $p < 0.05$. İşe bağlılığın alt boyutu olan işe adanma boyutun da evli personellerin (ort= 3,64), bekar personellere (ort= 3,23) göre daha olumludur. İşe bağlılığın bir diğer boyutu olan işe yoğunlaşma boyutunda da medeni duruma göre çalışanlar arasında anlamlı bir fark çıkmıştır, $ort.(378) = 2,70$, $p < 0.05$. Sonuca göre evli personeller (ort= 3,57), bekar personellere (ort=3,35) göre daha olumludur. İki boyutun sonucuna bakarak personellerin medeni durumlarına göre işe bağlılık fark göstermekte olup, evli personellerin işe bağlılıkları daha yüksek çıkmıştır.

X ve Y Kuşak Farklılıklarının İşe Bağlılık ve Motive Eden Faktörler Açısından İncelenmesi

Motivasyonun alt boyutlarından içsel motivasyon boyutunda medeni duruma göre çalışanlar arasında anlamlı bir fark çıkmıştır, $ort(378)=3,05$, $p<0.05$. Sonuca göre evli personeller ($ort= 3,42$), bekar personellere ($ort=3,16$) göre daha olumludur. Motivasyonun alt boyutlarından motive olmama boyutunda medeni duruma göre çalışanlar arasında anlamlı bir fark çıkmıştır, $ort(378)=2,28$, $p<0.05$. Sonuca göre bekar personeller ($ort= 2,03$), evli personellere ($ort=1,84$) göre daha olumludur. Motivasyonun alt boyutlarından içe yansıtılan düzenleme boyutunda medeni duruma göre çalışanlar arasında anlamlı bir fark çıkmıştır, $ort(378)=2,16$, $p<0.05$. Sonuca göre evli personeller ($ort= 3,56$), bekar personellere ($ort=3,40$) göre daha olumludur.

Tablo 5: Kuşaklar Arası İşe Bağlılık ve Motivasyon Boyutları Arasında t-Testi

	Kuşaklar	N	Ort	Ss	t	df	P
İŞE ADANMA	X Kuşağı	122	3,7154	,67546	4,444	379	,000
	Y Kuşağı	259	3,3387	,81311	4,748		
İŞE YOĞUNLAŞMA	X Kuşağı	122	3,6344	,67723	2,730	379	,007
	Y Kuşağı	259	3,4000	,82669	2,931		
İÇSEL MOTİVASYON	X Kuşağı	122	3,5262	,76502	3,477	379	,001
	Y Kuşağı	259	3,2054	,87327	3,646		
MOTİVE OLMAMA	X Kuşağı	122	1,6858	,72512	-4,009	379	,000
	Y Kuşağı	259	2,0360	,82671	-4,202		

Çalışanların işe bağlılık ve motivasyonlarının kuşak durumlarına göre anlamlı bir farklılık olup olmadığını anlamak için değişkenler ile kuşaklar arasında t-testi yapılmıştır. Tablo 5'e bakıldığında kuşaklararası işe bağlılığın iki alt boyutuyla da anlamlı farklılıkların olduğu gözlenmektedir ($p<0.05$). Motivasyon değişkeninin içsel motivasyon ve motive olmama arasında kuşaklar arasında anlamlı farklılıklar görülmektedir ($p<0.05$). Bu duruma göre X ve Y kuşaklarının işe bağlılık ve içsel motivasyon, motive olmama konularında aralarında önemli düzeyde farklılıklar mevcuttur. Motivasyonun diğer iki alt boyutu olan dışsal motivasyon ile içe yansıtılan düzenlemeler arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0.05$). Kuşakların bu konularda farklılaşmadıklarını söyleyebiliriz.

Tablo 6: Eğitim Durumu ile İşe Bağlılık ve Motivasyon Boyutları Arasındaki Farkı Belirlemeye Yönelik ANOVA Analizi

	Kareler Toplamı	df	Ort	F	P
İÇE YANSITILAN DÜZENLEME	8,139	5	1,628	2,959	,012
	206,271	375	,550		
	214,410	380			

Eğitim durumunun ile işe bağlılık ve motivasyon arasında anlamlı bir fark olup olmadığını görebilmek için Anova testi uygulanmıştır. Tabloya göre işe bağlılığın iki alt boyutu ile eğitim düzeyi arasında anlamlı bir farklılık çıkmamıştır, $p>0,05$. Diğer değişkenimiz motivasyon ile ise üç alt boyutuyla anlamlı bir ilişki çıkmazken içe yansıtılan düzenleme boyutu ile anlamlı bir ilişki çıkmıştır, $p<0,05$.

Tablo 7: İşyerinde Çalışılan Yıl ile İşe Bağlılık ve Motivasyon Boyutları Arasındaki Fark Testi

	Kareler Toplamı	Df	Ort	F	P
İŞEADANMA	11,639	3	3,88	6,474	0,00
	225,906	377	0,599		
	237,545	380			
İŞEYOĞUNLAŞMA	5,055	3	1,685	2,746	0,043
	231,318	377	0,614		
	236,373	380			

Personellerin iş yerinde çalıştıkları yılın, işe bağlılık ve motivasyon ile arasında anlamlı bir ilişkinin olup olmadığını görmek için anova testi uygulanmıştır. Tablo 7'ye göre işe bağlılığın iki alt boyutu ile personellerin buldukları iş yerinde çalışma sürelerine göre anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir, $p<0,05$. Bir diğer değişkenimiz motivasyonun alt boyutları ile işyerinde çalışılan süre arasında anlamlı bir farklılık çıkmamaktadır, $p>0,05$.

Personellerin çalıştıkları kurumdan önce yaptıkları iş değişiklikleri sayısına göre işe bağlılık ve motivasyon ile anlamlı farklılık olup olmadığına bakılmıştır. Yapılan anova testi sonucuna göre ise

X ve Y Kuşak Farklılıklarının İşe Bağlılık ve Motive Eden Faktörler Açısından İncelenmesi

işe bağlılığın alt boyutları ile motivasyonun alt boyutları arasında anlamlı bir farklılığın olmadığı görülmüştür, $p>0,05$.

Tablo 8: Bankanın Türü ile İşe Bağlılık ve Motivasyon Boyutları Arasındaki Farkı Belirlemeye Yönelik ANOVA Analizi

	Kareler Toplamı	df	Ort	F	P
İÇE YANSITILAN DÜZENLEME	6,122	3	2,041	3,694	0,012
	208,288	377	0,552		
	214,41	380			

Personellerin çalıştıkları bankanın türüne göre işe bağlılık ve motivasyon ile arasında anlamlı farklılığın olup olmadığına bakılmıştır. Yapılan anova testi sonucunda işe bağlılık ile çalışılan bankanın türü arasında anlamlı bir farklılık çıkmamıştır, $p>0,05$. Çalışılan bankanın türü ile motivasyonun dört alt boyutundan sadece içe yansıtılan düzenleme boyutu ile arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir, $p<0,05$. (Tablo 8)

Tablo 9: Çalışılan Yer ile İşe Bağlılık ve Motivasyon Boyutları Arasındaki Farkı Belirlemeye Yönelik ANOVA Analizi

	Kareler Toplamı	Df	Ort	F	P
İÇSEL MOTİVASYON	8,588	3	2,863	4,034	0,008
	267,517	377	0,71		
	276,105	380			

Personellerin çalıştıkları yer ile işe bağlılık ve motivasyonları arasında anlamlı bir farklılığın olup olmadığı incelenmektedir. Bunun için yapmış olduğumuz anova testine göre, personellerin işe bağlılıkları ile çalıştıkları yerin arasında anlamlı bir farklılığın olmadığı görülmektedir, $p>0,05$. Çalıştıkları yere göre motivasyon arasında ki duruma bakıldığında ise motivasyonun dört alt boyutunda bir tanesi olan içse motivasyon ile anlamlı farklılığın olduğu görülmektedir, $p=0,008<0,05$. (Tablo 9).

Tablo 10: İşe Bağlılık ve Motivasyon Arasında ki Korelasyon Tablosu

	Ortalama	1	2	3	4	5	6
İşe Adanma (1)	3,4593	1					
İşe Yoğunlaşma (2)	3,4751	,627**	1				
İçsel Motivasyon (3)	3,3081	,668**	,359**	1			
Dışsal Motivasyon (4)	2,5932	-,006	,055	,174**	1		
Motive Olmama (5)	1,9239	-,448**	-,268**	-,342**	,323**	1	
İçer Yansıtılan Düzenleme (6)	3,4915	,370**	,346**	,424**	,363**	-,132**	1

**Katsayı 0.01 düzeyinde anlamlı

Tablo 10' da ki değişkenler arasındaki korelasyon analizi sonuçları incelendiğinde Tabloda en yüksek ilişki işe adanma ile içsel motivasyon arasında pozitif korelasyon $p<0,01$ (.668) düzeyinde anlamlıyken, en düşük ilişki motive olmama ile işe yoğunlaşma arasında negatif korelasyon $p<0,01$ (-.448) düzeyinde anlamlıdır.

Tabloya göre işe yansıtılan düzenleme boyutu ile işe adanma, işe yoğunlaşma, içsel motivasyon ve dışsal motivasyon arasında pozitif yönlü bir anlam ilişkisi bulunurken ($p<0,01$), motive olmama ile arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişkinin olduğunu görüyoruz ($p<0,01$). Motive olmama ile dışsal motivasyonun pozitif yönde anlamlı bir ilişkisi bulunurken ($p<0,01$), işe adanma, işe yoğunlaşma ve içsel motivasyon arasında negatif yönlü bir anlam ilişkisi bulunmaktadır ($p<0,01$). Dışsal motivasyon ile içsel motivasyon arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($p<0,01$). İçsel motivasyon ile işe adanma ve işe yoğunlaşma arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($p<0,01$). İşe yoğunlaşma ile işe adanma arasında ise pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($p<0,01$).

X ve Y Kuşak Farklılıklarının İşe Bağlılık ve Motive Eden Faktörler Açısından İncelenmesi

Tablo 11: Motivasyon Alt Boyutlarının İşe Adanmaya Etkilerine İlişkin Çoklu Regresyon Analizi

	B	Standart Hata	Beta			Tolerance	VIF
Sabit	1,828	0,186		9,818	0,00		
İçsel Motivasyon	0,511	0,039	0,55	12,966	0,00	0,715	1,399
Motive Olmama	0,209	0,041	-0,215	-5,072	0,00	0,718	1,392
İçe Yansıtılan Düzenleme	0,146	0,045	0,138	3,272	0,001	0,72	1,388

Bağımlı Değişken: İşe Adanma, F:100,091, R: ,718, R Square: ,516, P: ,000, Durbin Watson: 1,942

Motivasyonun alt boyutları ile İşe bağlılığın alt boyutu işe adanma arasında yapmış olduğumuz çoklu regresyon analizi sonucunda Tablo 11’de görüldüğü üzere genel olarak anlamlı bir sonuç elde edilmiştir ($p < 0,05$). Tabloyu incelediğimizde motivasyonun alt boyutlarından içsel motivasyon, motive olmama ve içe yansıtılan düzenlemeler ile işe adanma arasında anlamlı bir farkın olduğu görülmektedir ($p < 0,05$). Anlamlı farkın bulunduğu içsel motivasyon ile işe adanma arasında t değeri incelendiğinde pozitif yönlü bir farkın olduğu görülmektedir. Yani içsel motivasyonlarını yüksek tuttuğumuzda çalışanların işlerini sevmeleri, işe adanmalarını pozitif yönde etkilenecektir. Anlamlı farkın bulunduğu bir diğer alt boyut olan motive olmama ile işe adanma arasında negatif yönlü bir ilişki bulunmuştur. Çalışanların işyerinde motive olmamaları onların işe adanmalarını olumsuz yönde etkilenmektedir. Buna göre çalışanların motive olamadıkları durumları belirleyerek ortadan kaldırarak onların işi sahiplenip işe adanmaları yönünde olumlu bir sonuç elde edebiliriz. Bir diğer anlamlı alt boyutumuz olan içe yansıtılan düzenlemeler ile işe adanma arasında pozitif yönde anlamlı fark bulunmuştur. Çıkan sonuca göre bireylerin işyerinde içsel olarak işe bağlılıklarını arttırarak onların işe sahip çıkmaları, işe adanmalarını pozitif yönde etkilemektedir. Motivasyonun alt boyutu olan dışsal motivasyon ile işe adanma arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır ($p > 0,05$). Buna göre bireylerin, üstlerinin kendilerine yönelik olan tutumları işe adanmalarını etkilememektedir. İşe adanma üzerinde yordayıcılığı en yüksek olan alt boyut ($\beta = ,511$) içsel motivasyondur. Bireylerin işe adanmalarında en büyük etken bireylerin içsel duygu ve tutumları olmuştur. İşe adanma üzerinde yordayıcılığı yüksek olan bir diğer alt boyut ise ($\beta : ,146$) içe yansıtılan düzenlemelerdir. Ayrıca Durbin-Watson katsayısı (1,942) bağımsız değişkenler ile hata terimleri arasında sorunsuz bir ilişkinin var olduğu görülmektedir.

Tablo 12: Motivasyon Alt Boyutlarının İşe Yoğunlaşmaya Etkilerine İlişkin Çoklu Regresyon Analizi

MOTİVASYONUN ALT BOYUTLARI	Standardize Edilmemiş Katsayılar		Standardize Edilmiş Katsayılar	T	Sig.
	B	Standart Hata	Beta		
Sabit	2,292	0,239		9,601	0,00
İçsel Motivasyon	0,187	0,05	0,203	3,712	0,00
Motive Olmama	-0,157	0,053	-0,161	-2,962	0,003
İçe Yansıtılan Düzenleme	0,257	0,057	0,245	4,501	0,00
Bağımlı Değişken: İşe Yoğunlaşma, F:23,437, R: ,447, R Square: ,200, P: ,000, Durbin Watson: 1,923					

Motivasyonun alt boyutları ile İşe bağlılığın alt boyutu işe yoğunlaşma arasında yapmış olduğumuz çoklu regresyon analizi sonucunda Tablo 12’de de görüldüğü gibi genel olarak anlamlı bir sonuç elde edilmiştir ($p < 0,05$). Tablo’yu incelediğimizde motivasyonun alt boyutlarından içsel motivasyon, dışsal motivasyon ve içe yansıtılan düzenlemeler ile işe adanma arasında anlamlı bir farkın olduğu görülmektedir ($p < 0,05$). Anlamlı farkın bulunduğu içsel motivasyon ile işe yoğunlaşma arasında t değeri incelendiğinde pozitif yönlü bir farkın olduğu görülmektedir. Yani içsel motivasyonlarını yüksek tuttuğumuzda çalışanların işlerine yoğunlaşmaları pozitif yönde etkilenecektir. Anlamlı farkın bulunduğu bir diğer alt boyut olan motive olmama ile işe yoğunlaşma arasında negatif yönlü bir ilişki bulunmuştur. Çalışanların işlerinde motive olmamaları onların işe yoğunlaşmalarını olumsuz yönde etkilenmektedir. Buna göre çalışanların motive olamadıkları durumları belirleyerek ortadan kaldırarak onların işlerini severek yapmalarını, işe yoğunlaşmaları yönünde olumlu bir sonuç elde edebiliriz. Bir diğer anlamlı alt boyutumuz olan içe yansıtılan düzenlemeler ile işe yoğunlaşma arasında pozitif yönde anlamlı fark bulunmuştur. Çıkan sonuca göre bireylerin işlerinde içsel olarak motivasyonlarını arttırarak onların işi sevmelerini, işe yoğunlaşmalarını pozitif yönde etkilemektedir. Motivasyonun alt boyutu olan dışsal motivasyon ile işe yoğunlaşma arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır ($p > 0,05$). Buna göre bireylerin, üstlerinin kendilerine yönelik olan tutumları bireylerin işi sahiplenmeleri, sevmeleri yani işe adanmaları yönünde etkilememektedir. İşe yoğunlaşma üzerinde yordayıcılığı en yüksek olan alt boyut ($\beta = ,257$) içe yansıtılan düzenlemelerken ikinci yordayıcılığı yüksek olan alt boyut ($\beta: ,187$) içsel motivasyon olarak bulunmuştur. Ayrıca Durbin-Watson katsayısı (1,923) bağımsız değişkenler ile hata terimleri arasında sorunsuz bir ilişkinin var olduğu görülmektedir.

X ve Y Kuşak Farklılıklarının İş Bağlılık ve Motive Eden Faktörler Açısından İncelenmesi

Tablo 13: Motivasyonun İş Bağlılık Üzerindeki Etkilerine İlişkin Regresyon Analizi

	Standardize Edilmemiş Katsayılar		Standardize Edilmiş Katsayılar	T	Sig.	Denklik Katsayısı	
	B	Standart Hata	Beta			Tolerance	VIF
Sabit	2,560	,196		,000	,000		
Motivasyon	,321	,068	,235	,000	,000	1,000	1,000
Bağımlı Değişken: İş Bağlılık, F:22,091, R: ,235, R Square: ,055, P: ,000, Durbin Watson: 1,887							

Bağımlı değişkenimiz işe bağlılık ile bağımsız değişkenimiz olan motivasyon arasında yapmış olduğumuz regresyon analizine göre aralarında anlamlı bir farklılığın olduğu sonucuna ulaşılmıştır ($p < 0,05$). Tablo 13’de ki analiz sonucunda t değerine bakıldığında bireylerin motivasyonları yüksek tutulduğunda işe bağlılıklarının artacağı yönde pozitif yönlü bir sonuca ulaşılmıştır. Ayrıca Durbin-Watson katsayısı (1,887) bağımsız değişkenler ile hata terimleri arasında sorunsuz bir ilişkinin var olduğu görülmektedir. Bu bulgular doğrultusunda genel anlamda “Motivasyonun bireylerin işe bağlılıkları üzerinde pozitif bir etkisi vardır.” diyebiliriz. Yapılan regresyon analizi sonucuna göre oluşan ana hipotezimiz ve alt değişkenlerimizin hipotezi şu şekildedir;

H1: Motivasyon faktörlerinin çalışanların işe bağlılıkları üzerinde pozitif bir etkisi vardır.

H2: Motivasyon faktörlerinden “işsel motivasyon” faktörünün, çalışanların işe bağlılıklarında “işe adanma” faktörü üzerinde pozitif bir etkisi vardır.

H3: Motivasyon faktörlerinden “işe yansıtılan düzenleme” faktörünün, çalışanların işe bağlılıklarında “işe adanma” faktörü üzerinde pozitif bir etkisi vardır.

H4: Motivasyon faktörlerinden “motive olmama” faktörünün, çalışanların işe bağlılıklarında “işe adanma” faktörü üzerinde negatif bir etkisi vardır.

H5: Motivasyon faktörlerinden “işsel motivasyon” faktörünün, çalışanların işe bağlılıklarında “işe yoğunlaşma” faktörü üzerinde pozitif bir etkisi vardır.

H6: Motivasyon faktörlerinden “işe yansıtılan düzenleme” faktörünün, çalışanların işe bağlılıklarında “işe yoğunlaşma” faktörü üzerinde pozitif bir etkisi vardır.

H7: Motivasyon faktörlerinden “motive olmama” faktörünün, çalışanların işe bağlılıklarında “işe yoğunlaşma” faktörü üzerinde negatif bir etkisi vardır.

6. Sonuç

Bu araştırma; yalnızca İstanbul şehrinde bankacılık sektöründe çalışan bireylerin düşüncelerini temel almaktadır. Anketin tamamlanması esnasında katılımcılardan bazılarının gönülsüz olması örneklem sayısına ulaşmayı zorlaştıran etkenlerden biridir. Araştırmanın maliyet bakımından ve zaman kısıtı gibi nedenlerden dolayı tüm personellere uygulanamamıştır.

Araştırmamızın bağımlı değişkeni olan işe bağlılık yapılan faktör analizi sonucunda hiçbir soru çıkarılmamış ve 2 boyut altında toplanmıştır. Birinci boyut olan işe adanma; çalışanların işlerine karşı istek ve hevesleri, çalışmanın bireydeki bedenen hissettirdiği hissiyatı, bireylerin işte kendilerini güçlü ve dinç hissetme durumlarını, yaptıkları işi anlamlı bulma ve işleriyle gurur duyma düzeylerini, işlerine karşı istekli olma durumlarını, işlerini ilginç ve özel bulma durumlarını, yoğun bir şekilde çalışmanın yaptıkları işte onları mutlu ettiği, çalışırken zamanın hızlı geçtiği ve çalışmanın hiç bitmemesini istemeleri ile ilişkilendirilmişken işe bağlılığın bir diğer boyutu olan işe yoğunlaşma; bireylerin çalışırken sadece işlerine konsantre olmaları, bireylerin kendilerini işlerine odaklanarak etraftaki her şeyle ilişkisini kesmesi, çalışmalarına ara vermeden uzun süre çalışmaları ve yaptıkları işin olumlu ya da olumsuz ilerlemesinin onları etkilememesi ile ilişkilendirilmiştir. Araştırmamızın bağımsız değişkeni olan motivasyon ise yapılan faktör analizi sonucunda ölçekten üç sorunun (8, 12 ve 13. sorular) faktör yükü düşük olduğu için çıkartılmıştır. Çıkarılan ifadeler bireylerin işlerinde kişisel değerleri için çaba sarf ettikleri, çaba sarf ettikleri takdirde yönetici, amir vb. kişiler tarafından ekonomik olarak ödüllendirileceklerini, işlerinde çaba sarf etmelerinin kişisel olarak özel bir anlamı olmasını ifade etmektedir. Çıkarılan bu üç soru ile birlikte faktör analizi sonucunda motivasyon dört boyut altında toplanmıştır. Birinci boyutu olan içsel motivasyon; çalışanların işlerinde çaba göstermelerinin yaptıkları işi heyecanlı bulmaları, bu işi yaparken kendilerini mutlu hissetmeleri, eğlenmeleri, işlerini ilginç bulmaları, yaptıkları işin kendilerine gurur vermesi ve kişisel değerleri ile uyumlu olması ile ilişkilendirilmiştir. İkinci boyutumuz olan dışsal motivasyon; bireylerin işyerinde çaba göstermelerinin başkalarının (amir, yönetici, aile vb.) tarafından onaylarını almak, kendilerine saygı duymalarını sağlamak ve yapılacak eleştirilerden kaçınmak ile ilişkilendirilmiştir. Motivasyonun bir diğer boyutu olan motive olmama ise; bireylerin çalışırken zamanlarını israf etmesi, yaptıkları işin çaba sarf etmeye değer olmaması ve işlerini anlamsız bulmaları ile ilişkilendirilmiştir. Motivasyonun son boyutu olan işe yansıtılan düzenleme; bireylerin işlerinde çaba sarf etmediklerinde oluşacak mahcupluk duygusu, kendilerini kötü hissetme, başkalarının (amir, yönetici, aile vb.) onlara iş güvenliği sağlamamaları ve işlerini kaybetme riskleri ile ilişkilendirilmiştir.

Araştırmaya katılanların çoğu erkek olmakla birlikte kadınların sayısı da azımsanamaz. Medeni durum itibariyle evli olanların katılımı daha fazla iken eğitim durumu bakımından çoğunluğun lisans düzeyinde olduğu takibinde yüksek lisansın geldiğini görmekteyiz.

Araştırma bulgularına baktığımız zaman işe yoğunlaşma ile işe adanma arasında pozitif korelasyon bulunmaktadır. Buna göre işine yoğunlaşan bireylerin işine kendilerini daha çok adayacakları, işlerini seveceklerini genel anlamda işlerine daha bağlı olacakları yönünde yorumlanabilir. İçsel motivasyon ile işe yoğunlaşma arasında pozitif korelasyon düzeyinde anlamlı çıkmıştır. Çıkan sonuca göre içsel motivasyonu yüksek olan bireylerin işlerine yoğunlaşmaları yönünde anlamlı bir artış elde edilecektir. Dışsal motivasyon ile işe adanma arasında anlamlı bir farklılık görülmemektedir. Bu çıkan sonuca göre bireyleri dışsal motivasyon yani yönetici, amir vs. üst

X ve Y Kuşak Farklılıklarının İşe Bağlılık ve Motive Eden Faktörler Açısından İncelenmesi

düzeydeki kişilerin personeller üzerinde ki etkisi personellerin işe adanma, işlerini sahiplenmesi yönünde etkisi yoktur. Dışsal motivasyon ile işe yoğunlaşma arasında da anlamlı bir farklılık görülmemektedir. Çıkan bu sonuca göre personelleri yönetici, amir vs. tarafından etkilenmesi işlerine daha fazla yoğunlaşmaları üzerinde etkisi bulunmamaktadır. Dışsal motivasyon ile içsel motivasyon arasında pozitif korelasyon düzeyinde anlamlı çıkmıştır. Yani personellerin dışsal motivasyon olarak etkilenmeleri bireylerin işyerinde içsel motivasyonlarını arttırdıkları yönünde olumlu etki göstermektedir. Motive olmama ile işe adanma arasında negatif korelasyon düzeyinde anlamlı çıkmıştır. Çıkan sonuca göre motivasyonu düşük, işlerini anlamlı bulmayan bireylerin işlerine adanmalarını olumsuz düzeyde etkiledikleri görülmektedir. Tabloya göre motive olmama ile işe yoğunlaşma arasında negatif korelasyon düzeyinde anlamlı görülmektedir. Buna göre motivasyonu düşük olan, işlerini anlamlı bulmayan bireylerin işlerine yoğunlaşmalar, işlerini sevmelerini olumsuz düzeyde etkiledikleri görülmektedir. Tabloya göre motive olmama ile içsel motivasyon arasında negatif korelasyon düzeyinde anlamlı bir ilişki çıkmıştır. Çıkan sonuca göre motivasyonu düşük olan bireylerin, işlerini anlamlı bulmayan bireylerin işlerinde içsel olarak kendi motivasyonlarını olumsuz düzeyde etkiledikleri görülmektedir. Tabloya göre motive olmama ile dışsal motivasyon ile pozitif korelasyon düzeyinde anlamlı çıkmıştır. İçe yansıtılan düzenleme ile işe adanma arasında pozitif korelasyon düzeyinde anlamlı çıkmıştır. Sonuca göre bireylerin işyerinde içsel olarak işe bağlı olmaları, işlerinde çaba sarf etmelerinin kendi içsel düzenlemelerinden kaynaklı olması onların işe adanmalarını, işlerine sahip çıkmalarını olumlu yönde etkilemektedir. Tabloya göre içe yansıtılan düzenleme ile işe yoğunlaşma arasında pozitif korelasyon düzeyinde anlamlı çıkmıştır. Yani bireylerin içe yansıtılan düzenlemeleri onların işlerine daha fazla yoğunlaşmaları yönünde olumlu etkilemektedir. İçe yansıtılan düzenlemeler ile içsel motivasyon arasında pozitif korelasyon düzeyinde anlamlı çıkmıştır. Bireylerin içe yansıtılan düzenlemeleri yüksek olduğu sürece kendi içsel motivasyonlarını olumlu düzeyde etkilemektedir. İçe yansıtılan düzenlemeler ile dışsal sosyal arasında pozitif korelasyon düzeyinde anlamlı çıkmıştır. Çıkan sonuca göre bireylerin içe yansıtılan düzenlemeleri olumlu yönde arttığı takdirde dışsal sosyal yönde de olumlu düzeyde artış göstermektedir. İçsel yansıtılan düzenlemeler ile motive olmama arasında negatif korelasyon düzeyinde anlamlı çıkmıştır. Sonuç olarak içe yansıtılan düzenlemeler pozitif yönde arttıkça bireylerin motive olmama durumları azalacak ve bireylerin motivasyonu artacaktır.

Bağımlı değişkenimiz olan işe bağlılık ile bağımsız değişkenimiz motivasyonun alt boyutları ile yapmış olduğumuz regresyon analizi sonuçlarına göre; işe adanma ile motivasyonun alt boyutları arasında genel olarak anlamlı bir sonuç elde edilmiştir. Motivasyonun alt boyutlarından içsel motivasyon, motive olmama ve içe yansıtılan düzenlemeler ile işe adanma arasında anlamlı bir farkın olduğu görülmektedir. Anlamlı farkın bulunduğu içsel motivasyon ile işe adanma arasında pozitif yönlü bir ilişkinin olduğu görülmektedir. Anlamlı farkın bulunduğu bir diğer alt boyut olan motive olmama ile işe adanma arasında negatif yönlü bir ilişki bulunmuştur. Bir diğer anlamlı alt boyutumuz

olan ie yansıtılan düzenlemeler ile ie adanma arasında pozitif yönde anlamlı fark bulunmuştur. Buna göre çalışanların içsel motivasyonlarını ve ie yansıtılan düzenlemeleri pozitif, motive olmama durumunu da negatif yönde arttırıldığı zaman çalışan bireylerin ie adanmaları da artacaktır. Motivasyonun alt boyutu olan dışsal motivasyon ile ie adanma arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Bireylerin motive olamadıkları durumu ortadan kaldırmaya çalışarak çalışanların ie adanmalarını arttırılabilir. Motivasyonun alt boyutları ile ie bağlılığın alt boyutu ie yoğunlaşma arasında yapmış olduğumuz çoklu regresyon analizi sonucunda genel olarak anlamlı bir sonuç elde edilmiştir. ie yoğunlaşma ile içsel motivasyon, motive olmama, ie yansıtılan düzenlemeler ile anlamlı bir farklılık çıkmıştır. içsel motivasyon ile ie yansıtılan düzenlemelerle arasında pozitif yönde bir ilişkinin bulunduğunu görürken, anlamlı ilişkinin çıktığı motive olmama ile ie yoğunlaşma arasında negatif yönde bir ilişkinin olduğu görülmektedir. Yani bireylerin içsel motivasyon ve ie yansıtılan düzenlemeleri arttırıldığında ie yoğunlaşmaları da artarken, bireylerin işyerindeki motive olamadıkları durumları ortadan kaldırmaya çalışarak pozitif yönde etkilenebilir. Motivasyonun alt boyutu olan dışsal motivasyon ile ie yoğunlaşma arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Bağımlı değişkenimiz ie bağlılık ile bağımsız değişkenimiz olan motivasyon arasında yapmış olduğumuz regresyon analizine göre aralarında anlamlı bir farklılığın olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Analiz sonucunda t değerine bakıldığında bireylerin motivasyonları yüksek tutulduğunda ie bağlılıklarının artacağa yönde pozitif yönlü bir sonuca ulaşılmıştır.

Yapılan alışanların, ie bağlılık ve motivasyonlarının cinsiyetlere göre fark gösterip göstermediğine bakmak amacıyla t-testi uygulanmıştır. Test sonucuna bakıldığında ie bağlılığın alt boyutu olan ie adanma boyutunda cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermektedir. ie bağlılığın diğer alt boyutu olan ie yoğunlaşma ve motivasyonun alt boyutu olan dört alt boyut incelendiğinde ise cinsiyet ile aralarında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Çalışanların ie bağlılıkları ile medeni durumlarına göre fark gösterip göstermediğine bakmak amacıyla yapmış olduğumuz t-testi sonucuna göre personellerin ie adanma, ie yoğunlaşma, içsel motivasyon, motive olmama, ie yansıtılan düzenleme boyutlarının medeni duruma göre anlamlılık göstermekteyken dışsal motivasyon ile anlamlı bir farklılık görülmemektedir. Kuşaklararası farklılıklara bakıldığında ie bağlılık ve motivasyonun içsel motivasyon, motive olmama boyutları arasında anlamlı bir farklılık görülmüştür. Yaş aralığı ile ie bağlılık ve motivasyon arasında anlamlı bir fark olup olmadığını görebilmek için Anova testi uygulanmıştır. Tabloya göre ie bağlılık ve motivasyonun tüm alt boyutları ile yaş aralıkları arasında anlamlı bir fark bulunmuştur. Eğitim durumunun ile ie bağlılık ve motivasyon arasında anlamlı bir fark olup olmadığını görebilmek için yapmış olduğumuz anova testi sonucuna göre ie bağlılığın iki alt boyutu ve motivasyonun ie yansıtılan düzenlemeler boyutu haricinde diğer alt boyutları ile anlamlı bir ilişki görülmüştür. Personellerin iş yerinde çalıştıkları yılın, ie bağlılık ve motivasyon ile arasında anlamlı bir ilişkinin olup olmadığını görmek için yapmış olduğumuz anova testine göre ise ie bağlılık ile arasında anlamlı bir farklılık görülürken motivasyonun alt boyutları ile

X ve Y Kuşak Farklılıklarının İşe Bağlılık ve Motive Eden Faktörler Açısından İncelenmesi

anlamlandırılmamıştır. Çalışanların değiştirdikleri iş sayısı ile işe bağlılık ve motivasyon arasında herhangi anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Bireylerin çalıştıkları bankanın türü ile de işe bağlılık ve motivasyon arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Personellerin çalıştıkları yer ile işe bağlılık ve motivasyonları ile de aralarında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

Kuşaklararası işe bağlılık ve motivasyonları ile ilgili yapmış olduğumuz araştırma neticesinde kuşaklararasıda motivasyonlarının işe bağlılıklarını etkileme düzeylerinde farklılık gösterdiği görülmektedir. Büyük bir bölümü iş dünyasına atılmış olan Y kuşağı, oluşturdukları bu farklılıklarla çoğu zaman X kuşağında ki iş arkadaşları, yöneticileri tarafından da anlaşılammamaktadır. Pek çok X kuşağı tarafından farklı oldukları için yadırganan Y kuşağını anlamaya çalışmamız iş hayatını daha olumlu yönde etkilemeyecek midir? Peki ama Y kuşağını motive eden faktörler nelerdir? Gelecekte bu konu üzerine yapılacak çalışmaların iş dünyasına büyük katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

7. Kaynakça

- Acılioğlu, İ. (2015). “İş”te Y Kuşağı, Ankara: Elma Yayınevi.
- Aka, B. (2018). “Bebek Patlaması, X ve Y Kuşağı Yöneticilerin Örgütsel Bağlılık Düzeylerinin Kamu ve Özel Sektör Farklılıklarına Göre İncelenmesi: Bir Araştırma” , Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi, 9 (20), 118-135.
- Akın, A. (2013), “Y Kuşağını Anlamak”, (09.06.2013), Cumhuriyet Gazetesi, http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/diger/426778/Y_kusagini_anlamak_.html#, 27.11.2018.
- Altuntuğ, N. (2012). “Kuşaktan Kuşağa Tüketim Olgusu Ve Geleceğin Tüketici Profili”, Süleyman Demirel Üniversitesi Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi, 1 (4), 203-212.
- Ayhün Erden, S. (2013). “Kuşaklar Arası Farklılıklar ve Örgütsel Yansımaları” , Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi, 2 (1), 93-112.
- Baran, A. (2018). “X ve Y Kuşağı Mensubu Satış Danışmanlarının Motivasyon Faktörleri Arasındaki Farklılıklar; Otomotiv Sektöründe Bir Araştırma”, Yüksek Lisans Tezi. TC. Maltepe Üniversitesi.
- Bulutlar, F. Ve Öz, E. Ü. (2010). “Kurumsal Ayrılma Niyetini Etkileyen Unsurlar: İşe Bağlılık ve Kurumla Özdeşleşme”, İş, Güç Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi, 12 (2), 75-88.
- Büyüköztürk, Ş. (2017). ‘Sosyal Bilimler için Veri Analizi El Kitabı’, Pegem A Yayıncılık: Ankara.
- Çivilidağ, A. ve Şekercioğlu, G. (2017). “Çok Boyutlu İş Motivasyonu Ölçeğinin Türk Kültürüne Uyarlanması”, Mediterranean Journal of Humanities, 7(1), 143-156.
- Ertaş, G. D. (2017). “Kurumsal İşletmelerde X, Y Kuşak Farklılıkları ve Örgütsel Bağlılığa Etkisi” Yüksek Lisans Tezi. Eskişehir Anadolu Üniversitesi.

- Eryılmaz, A. Ve Doğan, T. (2012), “İş Yaşamında Öznel İyi Oluş: Utrecht İşe Bağlılık Ölçeğinin Psikometrik Niteliklerinin İncelenmesi”, Klinik Psikiyatri, 15: 49-55
- Gündoğmuş, F. (2017). “Muhasebe Meslek Mensuplarında İş Yaşam Dengesinin Meslek Etiğine Ve İşe Bağlılığa Etkisi”. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Arel Üniversitesi
- Güner, A.R. (2007). Sağlık hizmetlerinde örgütsel bağlılık, işe bağlılık ve iş tatmini arasındaki ilişkilerin modellenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Akdeniz Üniversitesi
- Kayacan, E. (2016). “X ve Y Kuşakları Motivasyon Kaynakları: Bankacılık Sektörü Üzerine Bir Alan Çalışması”, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi.
- Koçel, T. (2018). İşletme Yöneticiliği, İstanbul: Beta Basım Yayım.
- Kuruüzüm, A., Irmak, S. Ve Çetin, E. İ. (2010). “İşe Bağlılığı Etkileyen Faktörler: İmalat ve Hizmet Sektöründe Karşılaştırmalı Bir Analiz”, Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi, 53, 183-198.
- Metin, S. Ve Kızıldağ, D. (2017). “X ve Y Kuşaklarının Kariyer Beklentilerinin Farklılaşması: Otomotiv Sektöründe Bir Araştırma”, Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 14 (40), 340-363.
- Özaltaş Serçek, G. ve Serçek, S. (2017). “X,Y ve Z Kuşaklarındaki Turistlerin Destinasyon İmaj Algılarının Karşılaştırılması”, Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi/ Journal of Travel and Hospitality Management, 14 (1), 6-19.
- Selen, U. (2016). “Çalışanların İç ve Dış Motivasyon Tekniklerine Bakış Açılarının Değerlendirilmesi; Yerel Yönetim Örneği” Doktora Tezi, Namık Kemal Üniversitesi.
- Şimşek, M. Ş. Ve Çelik, A. (2011). *İşletme Yönetimi*, Konya: Eğitim Kitabevi Yayınları.
- Terlemez, B., Şahin, D. Ve Dilek, F. (2015). “Namık Kemal Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu Öğrencilerinin Motivasyon Düzeyleri”, Pamukkale Journal Of Eurasian Socioeconomic Studies, 2 (2), 67-68.
- Tınaz, P. (2015). *Çalışma Yaşamından Örnek Olaylar*, İstanbul: Beta Kitap.
- Timuroğlu, M. K. Ve Balkaya, E. (2016). “Örgütsel İletişim ve Motivasyon İlişkisi –Bir Uygulama–”, U.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 9, 89-113.
- Türk Dil Kurumu, Güncel Türkçe Sözlük, <http://www.tdk.gov.tr/>, (Erişim tarihi: 02 Aralık 2018).
- Türkiye Bankalar Birliği, www.tbb.org.tr, (Erişim tarihi: 08 Ocak 2019).
- Yılmaz, K. (2013). Hemşireliği Gelecekte Nasıl Bir Nesil Bekliyor. <http://www.acibademhemsirelik.com/e-dergi/62/docs/makale2-62.pdf> (27.11.2018).

**THE CONCEPT OF EUROPEANIZATION AND BALKAN COUNTRIES: SERBIA,
BULGARIA AND ROMANIA EXAMPLES**

**AVRUPALILAŞMA KAVRAMI VE BALKAN ÜLKELERİ: SIRBİSTAN,
BULGARİSTAN VE ROMANYA ÖRNEKLERİ**

Caner Övsan ÇAKAŞ¹

Abstract

Europeanization is a profound issue that impact the both domestic and foreign policies of the member states, quasi-member states, candidate states, neighbour states and other states of the world. The reason of the European impacts in these large geographies may be market power of the European Union and political, social and cultural powers of the Union. In this research, definition of the Europeanization, its mechanism and its transformative effects will be elaborated in three Balkan countries, namely Serbia, Bulgaria and Romania. The main arguments of the research is that the Europeanization could not provide the effective transformations in the foreign policies of Serbia and domestic policies of the Bulgaria and Romania. At the end of the research study it has reached that this failure of Europeanization in these countries is correlated with the preferences of the ruling elites in these countries.

Key Words: Europeanization, Foreign Policy, Domestic Policy, Serbia, Bulgaria, Romania

Jel Codes: Z19

Öz

Avrupalılaşıma, AB üyesi ülkelerin, aday ülkelerin, AB'nin komşu ülkelerinin ve AB ile ilişkisi bulunan dünyanın diğer ülkelerinin iç ve dış politikalarını etkileyen derin ve büyük bir konudur. Avrupalılaşımanın bu etkisinin nedeni ise AB'nin siyasi, sosyal, kültürel ve ekonomik gücünden kaynaklandığı kabul edilebilir. Bu çalışmada ise Avrupalılaşımanın tanımı, mekanizması ve Sırbistan, Bulgaristan ve Romanya olmak üzere üç Balkan ülkesinde vuku bulan dönüştürücü etkileri ele alınmıştır. Çalışma sürecinde Avrupalılaşımanın Sırbistan'ın dış politikalarında ve Bulgaristan ve Romanya'nın ise iç politikalarında etkili dönüşümler sağlayamadığı tespit edilmiştir. Araştırma çalışmasının sonunda, bu başarısızlığın sebebinin bu ülkelerdeki yönetici elitlerin tercihleri ile bağlantılı olduğu sonucuna varmıştır.

Anahtar Kelimeler: Avrupalılaşıma, Dış Politika, İç Politika, Sırbistan, Bulgaristan, Romanya

Jel Kodlar: Z19

Introduction

Europeanization is profound and large issue that impact the both domestic and foreign policies of the member states, quasi-member states, candidate states, neighbour states and other states of the world. The reason of the European impacts in these large geographies may be market power of the

¹ Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi AB Birliği A.B.D. , ovsancakas@hotmail.com, ORCID: 0000-0003-0199-7765

European Union and political, social and cultural powers of the Union. In this research, definition of the Europeanization, its mechanism and its transformative effects will be elaborated in three Balkan countries, namely Serbia, Bulgaria and Romania. The Europeanization or transformative effects of the European Union has accomplished the transformations the foreign and domestic policies of the member states and candidate states (specially in Eastern European states) at the end of the Second World War and Cold War. The European rules, norms, practice, political discourses has prevailed to Europe and beyond. The Europeanization of the foreign policies in the core member states of the Union, provided the end of the historical enmities in the Europe such as Germany and France relations, it also entailed establishment of the peaceful relationships among the European states in the realm of their problematic political issues. The Europeanization also culminated in transformations in the domestic policies of the member states such as respect for human rights, international law, rule of law and it provided the establishment of the democratic and inclusive political institutions in domestic structures of the many European states. On the other hand, the Europeanization could not culminated in effective transformation in neighbour and Balkan countries as it in the core member states of the EU. The process of Europeanization has confronted serious problems in these countries due to historical political, demographic, economical and sociological problems. In this research, first section elaborates the definition and mechanism of the Europeanization in member states, quasi-member states, candidate states and neighbour states. In the second section, I will consider the impacts of the Europeanization in the foreign policies of Serbia and in domestic policies of the new member states of Bulgaria and Romania. In these three case studies the contradictions of the Europeanization process will be elaborated. The conclusion section will be take into consideration the inefficiency of the Europeanization process in these countries and their reasons.

1. Europeanization: Definition and Mechanism

1.1. Definition of Europeanization

The Europeanization stresses the adoption of the entire *acquis communautaire* (body of the European Law) which provides rules and mechanisms to regulate the behavior of the public and private actors across the great variety of integrated policy areas (Schimmelfenning, 2010: 3). According to Radaelli, Europeanization is adaption of “European Governance” in domestic and foreign policies of the member states which incorporates formal and informal rules, procedures, policy paradigms, styles, ‘way of doing things’ and public policy (Radelli & Featherstone, 2003: 30). In the other words, Europeanization means adaption of the principles of European Governance which are structured in the Union level, in the realm of the logic of domestic discourse, identities, political structures and public policies (Lavenex & Schimmelfenning, 2009: 795). It is also important to make exactly definition of the European Governance which constitutes the basic foundation of the Europeanization. The European Governanace includes regionalism, supranational integration,

multilateralism, transnational markets, the regulatory state and constitutionalism (Farrell, 2007: 299-315). Regionalism stresses the importance of the regional intergration processes in the entire world. According to this assumption, the regional integrations which are realized in the fields of economic, political, sociological or commercial issues, promotes the regional stability and peaceful relations, and general welfare in the regions of the world (Wallace, 1999: 201-223). Consequently, it should be assumed that the Europe attempts to provide realization of its own experiences in all the problematic regions of the globe. The Europe had the experiences of the two World War in the past which were culminated in total destruction of the region and Europe had suffered from the historical enmities of the national states many times in the past, but Europe overcame from these problems by means of regional intergration and provided a stable, wealthy and peaceful union like the assumption of the Immanuel Kant's "perpetual peace" theory (Kant, 2014: 10). Thus any parts of the world can accomplish the same structure by means of regional integration. The regionalism also must be supplemented by the other aspects of the European Governance. The multilateralism emphasises the multilaterally regulations of the political and economic issues. Rather than the unilateral administrations of the issue, the multilaterallism presupposes the inclusive decision making process which takes into consideration the active or pasive support of all the parties in the realm of the political issue and it provides more legitimacy to related issues (Owen, 1994: 87-89). As a political preference, European Governance, also struggles to promote intensive multilateralism not only in the Europe, but also in the globe (Schimmelfenning, 2010: 6). The European Governance also promotes the creation and regulation of the transnational markets which provides the economical interdependence among the regional and global states and it enables not only desecuritization of the foreign policies of the parties which will be very costly to deal with the political problems by means of hard power due to high economical interdependence, but also supplies the economical development of the states and provides the wealthy for public by means of reduced commercial costs and competitive markets (Keohane, 1993: 13-17). According to Willians, desecuritization is the process of moving issues off the security agenda and back into the realm of public political discourse and normal political dispute and accomodation (Williams, 2003: 515). In the other words, European Governance promotes the neoliberal economic model which stipulates the free markets and economic liberalizations among the states (Wallance, 2003: 223). The European Governance implies the regulatory state which stresses the capacity and power of the respective state to implement and regulate its rules and authority in the realm of the administrative issues, in the other words, the EU regards itself as a regulatory model of policy making and for the purpose of implementinting its regulated rules and norms, there must be effective state administration structure in respective state which Europeanization will be implemented (Grugel, 2004: 616). Finally, the European Governance gives great importance to democratic constitutionalism (Schimmelfenning, 2010: 7). Democratic constitutionalism, emphasizes the constitunal norms such as human rights, rule of law, democratic election systems, minority rights,

gender and racial equality, personal freedoms such as freedom of speech, religion and move, free media, and transparent governmental structures (Eroğlu, 2008: 133-145). The democratic constitutionalism is also the most important complementary part of the “European Identity” together with the transnational market regulations, it provides the basic values of to be an European Nation and all the treaties which constitutes the foundation of the European Union stressed the importance of the democratic structure of state administration (Subotic, 2010: 577). EU promotes these norms beyond its borders and its external relations. Since 1990’s EU has made promotion of human rights and democracy as its most important feature of its external relations in the globe (Majone, 2008: 3-11).

It should be assumed that the concept of European Governance, as indicated above, is the realization of Immanuel Kant’s perpetual peace theory which depends on the establishment of transnational market and democratic governmental institutions in a respective region. According to this theory free trade and democratic institutions will create an inclusive economic and political systems in a respective region (Acemoğlu, 2013: 76-89). As a consequence of this inclusive economic and political system, regional prosperity and stability of a region will be increased and the states in this respective region will transform their intersubjective understandings and identities towards the peaceful engagements of the regional problems (Behnke, 2006: 62-69). The Europeanization is the domestic impact of, and adaptation to, European Governance which was explained above, in the EU’s member states, candidate states and neighbour states. In the other words, Europeanization is the transformation of the domestic and foreign policies and political identities of the respective states in line with European level regulated norms, rules, identities and political discourses (Lavenex, & Schimmelfennig, 2009: 795).

The impact of the Europeanization also has dependent and independent variables. In this research, presence of the European Idea, Location of Power in the respective state and Agents of Europeanization in the respective state will be regarded as the independent variables of the Europeanization proces, on the other hand, transformations in the domestic and foreign policies of the respective state, or in the other words, the Europeanization degree of the respective state will be regarded as dependent variable. The presence of “European Idea” means broadly shared social commitment to Europe as the foundational state identity (Johnson, 2001: 487). According to this assumption, if the EU is considered a desirable aspiration group whose collective identity, values, and norms respective states and societies already share and to which they want to belong, the process of Europeanization will be easier and more complete (Johnson, 2001: 489-491). On the other hand, if the “European Idea” is not a constitutive part of the respective state’s political identity but is replaced by other foundational values and norms of territory, nation, ethnicity, religion, then Europeanization will be more difficult to achieve. Thus, the extent to which becoming “European” is a social value that trumps other competing domestic political values as well as interests will guide the course of Europeanization in a respective state (Johnson, 2001: 499-501). In this context, it should be considered

that the presence of the “European Idea” is correlated with the geographic location of the respected state too. If one accepts the 15 members of the EU before the east enlargement as the core states, the 2004 enlargement could be assessed first periphery, and 2007 enlargement could be assessed as second periphery and the candidate states third periphery, the neighbour states fifth periphery and lastly the other states could be regarded as sixth periphery, thus the effect of “European Idea” and attachments to its main values weakens by way from core to sixth periphery. The second independent variable is location of the power in the respective state. The regime type of the respective state is very important factor for determining the location of power in a respective state. In the other words, the regime type, namely authoritarian, democratic, or mixed political groupings are determinants of success or failure of Europeanization (Schimmelfenning, 2010: 7-8). However, for transitional states, such as EU candidate states, the democratization level of the state, the political power of the former authoritarians, the impacts of the former regimes’ policy-makers in the domestic political area, their repression apparatus’ power in the state institutions such as in the armed forces, proportion of their cost due to Europeanization and their economical, sociological and political effectiveness in the domestic issue are directly effects the course of the Europeanization (Schimmelfenning, 2010: 11-12). If Europeanization is set to fundamentally alter their place in the new state order and their removal from position of power and control, the transitional elites will fear political reprisal, even a coup, and will be reluctant to destabilize the country and jeopardize their own power by complying with international rules (Vachudova, 2005: 100-107). The third independent variable is agents of the Europeanization in the respective state. This variable is mainly correlated with the strategies of the domestic political elites who acts as agents of the Europeanization in the respective state (Subotic, 2010: 588-590). Subotic grouped these elites as Euro resisters, instrumental promoters and Euro enthusiasts. Euro resisters are the group who has profound oppositions to Europeanization, but they may pursue symbolic changes in domestic politics and they may give tactical concessions for the purpose of obtaining European benefits, but in the important issues confront the European politics. Instrumental promoters use norms of Europeanization to distinguish themselves from other political blocs and to position themselves as pro-European reformist forces. They may face serious political challenge from Euro resisters and their constituencies. Still, they agree to implement international institutional changes because they consider them legitimate and necessary if they are to be taken seriously by international actors on whom they depend (Subotic, 2010: 592-599). They may also implement the principles of the Europeanization for the purpose of eliminating the effects of their rivals in the domestic politics. For example during the 2000’s, in Turkey, the incumbent AKP (Justice and Development Party) took advantage of Europeanization process, for the purpose of reducing the impact of the armed forces in the domestic politics (Özcan, 2008: 131-133). Finally, the Europeanization is fully accepted and supported by the Euro enthusiasts. They consists of civil society groups and other political coalitions who support the Europeanization in all aspects. Their

power and effectiveness in a state is one of the very important determinant of the course of the Europeanization in the respective state. They also confront with the Euro resisters and instrumental promoters in the domestic political area (Subotic, 2010:600). After the definition of the Europeanization and its independent variables above, in the next section, the mechanism of the Europeanization will be elaborated.

1.2.Mechanism of Europeanization

The mechanism of the Europeanization explains the prevalence of the EU institutions and rule of the governance in the wider international system. It is important to indicate the logical foundations of the Europeanization mechanism. There are two important logics in the realm of the Europeanization process, namely logic of consequences and logic of appropriates (Schimmelfenning, 2005: 28). According to logic of consequences, Europeanization process proceeds through the manipulation of incentives and change of cost-benefit calculations in the third countries. In the other words, there is interests calculation and consideration whether the cost of non-executing of the EU rules and norms outweighs the execution of them or not (Schimmelfenning, 2010: 8). The theories of realism, neorealism or neoliberalism in the international relations literature may be assessed as the product of the logic of consequences. On the other hand, logic of appropriates assumes that Europeanization is an effect of the perceived authority and legitimacy of the EU, its model of governance, or its norms and rules (Schimmelfenning, 2010: 8-9). In the case of logic of appropriates, the normative and moral consideration and intersubjective understandings has more important than the material benefits which reflects the results of the cost-benefit calculations. The normative theories or constructivist theories are more prone to adopt the logic of appropriates. According to Schimmelfenning, the Europeanization process also has two different mechanism types, namely direct and indirect. In direct mechanisms, EU takes pro-active stance and intentionally seeks to disseminate its model and rules of governance beyond its borders. In the other words, in direct mechanism, there is a deliberate EU effort to promote its governance model together with its all the functions to third countries (Schimmelfenning, 2010: 9-12). In the case of indirect mechanism, non-EU members actors take active role in the realm of adopting the European governance in their respective policies and EU generates unintended external effects (Schimmelfenning, 2010:12). According to Schimmelfenning, there are four different mechanism of Europeanization, namely, conditionality, externalization, socialization and imitation. Conditionality is a direct mechanism which EU has pro-active role. EU manipulates the calculations of cost-benefit of third countries by means of rewards such as trade agreements, accession EU as a member, accession to EU market freely or direct or indirect financial aids and by means of sanctions such as suspending or terminating the existing treaties and associations. It is important to indicate that the EU generally uses positive conditionality (rewards) rather than sanctions, in the other words, EU keeps the respective country in the waiting room until it meets the conditions. The respective country has to obey the EU's rule of governance as a condition for the

purpose of taking advantage of EU's rewards or avoiding EU's sanctions (Schimmelfenning, 2010:12-16). In the case of conditionally mechanism, the adaptation cost is very important independent variable, because for the purpose of realization of conditionality, the adaptation cost must not be higher than the international rewards (Allen, 1990: 19-21). The effectiveness of the conditionally mechanism also depends on EU reward's size and credibility. The credibility refers that the EU is less dependent and interested to agreement than the its counterpart and the counterpart must be exactly sure that only way to obtain rewards is to meet condition (Schimmelfenning, 2010:16). Börzel also states that the effectiveness of conditionality depends on EU's pressure for adaptation exerts on a target country and that target country's capacity and willingness to respond to the EU pressure, and power to resist to EU pressure (Börzel, 2010: 11-13). According to externalization mechanism, EU has indirect impact on the cost-benefit calculations of the other states. In externalization EU is not an active actor and it does not promote its model and rule of governance to third countries, but its market power which has great impact on the some counties, such as Norway, Iceland and Linchestein, forces these countries to adopt EU rules. In the other words, more interconnection and dependence to EU market, more the country adopts Europeanization (Newman, 2007: 827-830). The quasi-member states or in the other words, the member of European Economic Area (EEA) can be example of the externalization mechanism (Lehmkuhl, 2009: 14-22). Socialization stresses the direct efforts of the EU on the target states for adopting its rules and rule of governanace by means of persuading them (Schimmelfenning, 2010:17). The socialization mechanism includes logic of appropriate and direct involvement of EU. In the case of socialization, rather than directly or indirectly effecting their cost-benefit calculations, EU teaches the respective countries the rules of European governance and socialization is more effective when the respective country characterizes itself as belong to Europe. The external actors adopt the EU rules if they convicted the legistimacy and appropriateness of the EU rules and EU authority (Checkel, 2000: 19). The last mechanism is imitation. The imitation mechanism is similar to socialization, but in the case of imitation, EU has not an active role and EU does not struggle to inject its rules and rule of governance to third countries. By contrast, the third counries or non-member states have an active role in realm of recognizing the EU law and rule of governance as the most appropriate solutions to their own problems (Schimmelfenning, 2010:18). The establishment of the African Union may be an example of the imitation mechanism, due to EU achievements of dealing with the politcal, economic, ethnic and sociological problems of the European Continent, the African countries regards the integration of the Europe as the most appropriate model for dealing with the same problems of the Africa and they initiated an institution which will may be a institution which is similar to EU (Bretherton, 2006: 88-89). After elaborating the Europeanization and its mechanism, in the next chapter, I will consider the scope and impact of the Europeanization in the foreign policies of Serbia and domestic policies of the Bulgaria and Romania.

2. Europanization In the Foreing Policy of Serbia

In this section, the back ground of EU and Serbia relationships, the barriers which prevent the effective Europeanization will be considered in line with the Serbian domestic politics and external politics.

2.1. Background of EU – Serbia Relations

Serbia had been a federal state of the Socialist Republic of Yugoslavia until the beginning of the 1990. During the Tito age, the Serbia had experienced relatively peaceful and stable period, despite historical enmity among the nations which constituted the Yugoslavia, the personal character of the Tito and cement of the idea of socialism, prevented a break down of a confrontation among these nations namely, Serbs, Croatians, Bosnians, Albanians, Macedonians and Montenegrinians (Seroka, 2010: 269). The demolishing of the socialism and death of the Tito generated the old enmities and an ethnic civil war broke down in the Yugoslavia. The Yugoslavia had experienced the most bloody war in the last quarter of the 20th century and the civil war which culminated in genocide, had ended with the Dayton agreement in 1995 and in Kosovo in 2000 (Savaş, 2001: 102). After the violence and civil wars of the 1990's, the Serbia realized a peaceful democratization process which culminated in democratic transition of country. In October 2000 the civil uprising of the Serbia, resulted in overthrowing of the autocratic regime of Slobodan Milosevic and a new generation of the political elites attempted to break down the legacy of the Milosevic and brought the country under the EU fold. Vojislav Kostunica, a center-right nationalist and was the leader of Democratic Party of Serbia, was elected president and Zoran Djindjic, a center-left moderate who was the leader of Democratic Party, elected as prime minister (Daley, 2010: 3-5). After the overthrowing of the Milosevic and establishment of a democratic regime, EU activated and initiated a great deal of assistance to new Serbian government. The EU lifted long lasting sanctions against the Serbia due to undemocratic politics of Milosevic regime and pledged 2 billions dollars for reconstruction aid and also promised 300 million aid for a year over the next seven years. The EU also offered a trade agreement that would allow tax-free Access to European markets for most Serbian exports (Subotic, 2010: 599). In November 2000, EU endorsed the Stabilization and Association Process for Serbia. The EU "democratization" platform was very inclusive, and it captured proposed reforms in the following areas: constitutional reform, parliamentary efficiency and representativeness, election integrity, public administration reform, judicial independence, police reform, and elimination of corruption. As for human rights, Serbia was to improve in the areas of media freedom, freedom of association (specifically as it relates to unhindered operations of the civil sector), access to courts and due process, anti-discrimination policies, religious freedoms, workers' rights, and rights of minorities and refugees (EU Commission, 2002). The EU has initiated its one of the most important conditionality towards the Serbia, as indicated above the continuity of the aids were subject to Serbia's ability to meet the condition of adopting the European Governance. The EU also promote the adoption of Copenhagen political criteria, which include regional cooperation, good neighborly relations with enlargement

countries and member states, and respect for international obligations, became the most important barrier of the Serbia on its way to integration with EU, because Serbia's lack of cooperation with the ICTY (International Criminal Court of Former Yugoslavia) in realm of submitting the responsibilities of the genocides and war crimes in civil war, culminated in break of the relations and even the accession negotiations in 2006 (Subotic, 2010: 600). At the beginning of the 2000's, the international community has been demonstrating a great sensibility and importance on ICTY's success as a bellwether of the viability of international criminal courts and international justice in general. The genocides in Rwanda, Sierra Leone, East Timor and Bosnia had a important impact on this sensibility (Kerr, 2004: 45). This attitude of the international community made cooperation with the ICTY as the EU's primary measurement of Serbia's acceptance of international justice standards (Orentlicher, 2008: 24-32). Because cooperation with the ICTY was a measurable indicator, the number of suspects arrested and transferred to The Hague and the number of documents and testimonies sent could all be classified, systematized, and easily counted, it soon became the major, if not the only, EU measurement of how far along Serbia was in adopting the idea of addressing crimes from its recent past. This, in turn, then became shorthand for Serbia's readiness to Europeanize (Klaus, 2001: 420). The EU linked all the rewards of its conditionality such as financial aid, debt relief, direct investment, trade preferences, and EU membership to Serbia's cooperation with the ICTY (McMahon, 2008: 412-418). Even though Serbia has initiated many reforms in the realm of economy, fiscal and monetary politics, trade, customs, taxes, police and army reform for the purpose of establishing an European governance, its problematic cooperation with the ICTY has culminated in end of Europeanization process. Due to high cost of the cooperation with the ICTY in the domestic politics, the Serbian policy makers chose the preference of not cooperate with the ICTY, even the EU conditionally mechanism could not create eligible incentives for cooperation because the cost was too high and it might be result in confrontation with its own identity and could cause instability in domestic politics. The next section the domestic factors of the Serbia will be elaborated which have great impacts in its foreign policy.

2.2. Domestic Politics of Serbia and ICTY

The new Serbian government had faced a serious problem after the overturning of the Milosevic in October 2000, the transitional government was unable to deal with the issue of Milosevic and other war crimes committed during the civil war (McMahon, 2008: 446). As indicated above the coalition of transitional government had already some problems at the beginning of the transition period. This disagreement increased by means of first government crisis erupted over the question of what to do with Milosevic (Subotic, 2010: 601). The president Kostunica and his Democratic Serbian Party, were opposed putting the Milosevic on trial and supported an amnesty, on the other hand prime minister Dindic and his Democratic Party, advocated investigating Milosevic for abuses of power, but not war crimes, and proceeding with arrest and a domestic trial (Subotic, 2010: 603). There are two

important points in the Serbian politics, first the reluctance of the president Kostunica to extradite Milosevic, culminated in suspension of the all the financial aids of the EU and USA, for the reconstruction of the Serbia, and on the other hand, this disagreement between the Dindic and Kostunica created a domestic political conflict in the Serbia. It is important to emphasize that both Kostunica and Dindic rejected the investigation of the war crimes, as indicated above Dindic was supporting the putting Milosevic on trial on the issues of abuses of power and he also advocated a domestic trial rather than the ICTY. This domestic conflict increased when prime minister Dindic provided the arrest of Milosevic for corruption and abuse of power. The Milosevic was arrested in a Belgrade prison on 31 March 2001 when the president Kostunica was out of country on a state visit and unable to intervene or block arrest operation (Subotic, 2010: 608). After that Milosevic secretly transferred to the Hague on 28 June 2001, in an operation coordinated by Dindic (Kalus, 2001: 478). Dindic might changed his policy of a domestic trial for the purpose of increasing his legitimacy in international politics and providing the financial aids of the international donors again. These developments were ended by the assassination of Dindic in March 2003. The assassination was adopted by the "Red Berets", which was a notorious paramilitary unit, and they indicated that Dindic was assassinated for the purpose of stopping the Hague investigations and extraditions (Subotic, 2010: 608). Dindic's assassination was a pivotal moment in Serbia's transition. His death left a huge power vacuum, which was immediately filled by Koštunica's Democratic Party of Serbia (DSS) and by the extreme nationalist Serbian Radical Party (SRS). The first post- Dindic elections indicated a strong normalization and relativization of war crimes and their perpetrators, who made an open comeback into mainstream politics (Subotic, 2010: 609). The assassination was culminated in great deviations of Serbian politics on its path to Europeanization, because the only facilitator factor, Dindic, was assassinated and this tragic end regarded as a serious reason for non compliance with the ICTY, by the Serbian policy makers. According to president Kostunica, the Hague investigations is not only unnecessary, but also outright counterproductive for Serbia and dangerous for its leaders (Subotic, 2010: 610-611). After the end of the December 2003 elections the reformists had weakened due to elections and Serbian government passed a law to fund and legally facilitate the defence of indicted war criminals before ICTY (McMahon, 2008: 657). But ICTY had continued its investigations on war crimes and required four Serbian generals due to their crimes against the humanity during the Serbia's war in Kosovo in 1999. These indictments presented a serious problem for Serbia because they were still on duty in Serbian Armed Forces and Serbian government did not submit them to ICTY nearly one year (McMahon, 2008: 659). But the Serbian politics had begun to change after the 2004. Because Serbia was isolating from the continental politics and all the Balkan countries had begun to integrate with the EU, and all the financial aids and incentives were cut due to non compliance of the Serbia with the ICTY (Subotic, 2010: 614). Besides them, the most important issue which provided the transformations in Serbian politics was the issue of Kosovo and Montenegro, which Serbia desired to

participate in the negotiations related to future of these countries (Subotic, 2010: 615). As a consequence of these developments, the Serbian government designed a policy of “voluntary surrenders” (Subotic, 2010: 615). According to this strategy, the action to surrender of the war criminals to ICTY had injected the Serbian public as patriotic duty, Both Serbian government and Serbian Orthodox Church declared that Serbia was suffering because of a few individuals, whose patriotic duty was to surrender so Serbia could move (Subotic, 2010: 616). Then, the Serbian government passed the Law on the Rights of Indictees in the Custody of the International Criminal Tribunal and Members of Their Families, which provided financial assistance for the war criminals’ families (Subotic, 2010: 622). This strategy was clearly aimed at the domestic political audience. The Serbian people were told only that these suspects were leaving for The Hague because it was the international community’s “requirement,” or as an act of patriotic duty. They were repeatedly told by their government that these transfers were opening up doors for Serbia to join the EU, an issue that the government of Vojislav Koštunica made a centerpiece of the coming election campaign (Katie, 2006: 41-45). They were not once informed for what crimes these individuals were indicted, how these crimes came about, who the victims were, what the scope of abuse was, or any other details regarding the substance of indictments. Instead, masked in the guise of voluntary surrenders, dealing with the past was repackaged as acts of patriotism for which the state was grateful. And so the stepped-up pressure from the ICTY and other international actors did not translate into any substantial changes in Serbian understanding of its own history, nor in any attempt to address past abuses in a systematic way (Subotic, 2010: 620). In the other words, the Serbian politics were not culminated in the transformation of the Serbians intersubjective understandings in the realm of the Bosian and Kosova, which they regarded the reason of the wars as the other nations and they regarded the war crimes in these wars as the action of self-defence of the Serbian people. There was no identity transformation by means of Europeanization, rather there was an policy transformations due to national interests. After the acception of this “voluntary surrender” strategy, the Serbian government submit its four generals to ICTY, and the rewards of this submission came immediately from the EU. The EU approved a positive feasibility study and the go-ahead to negotiate a Stabilization and Association Agreement (SAA) on 12 April 2005, it was necessary step towards the negotiations for EU membership (Katie, 2006: 46). The improved cooperation with the ICTY also gave Serbia much needed international financial boost in investment. Furthermore, it eased the pressure on the Serbian government, which hoped the ICTY would finally leave Serbia to its internal affairs and forget that the two major suspects, Radovan Karadžić and Ratko Mladić, were still very much fugitives from justice, on the other hand, Serbian government did nothing for the investigating war crimes inside its national borders. Both Serbian police and ministry of internal affairs did not assist the ICTY for collection of evidences (Subotic, 2010: 629). Radovan Karadžić and Ratko Mladić were the most important war criminals of the Bosian War, but they were also regarded as national heros by the most of the Serbian public and their

submission to ICTY, might create a great outrages in the domestic policies of the Serbia. As indicated above, in Serbia there was no transformation in the intersubjective understandings of the people and to surrender to ICTY was still regarded as a patronic duty rather than compliance to international law. And Serbia had not submit Miladic for a long time to ICTY and the Serbian government had pursued to reject the existence of the Miladic and Karadzic in the Serbian territory, but in 31 May 2011, it submitted them to ICTY due to high pressures and isolation threats from the international community (Subotic, 2010: 629). The EU and Serbia relations on the way of integration has continued after that. It is important to consider the reasons of why Serbia's Europeanization process delayed until that date in line with the principles of independent variables of Europeanization. The rest of this section will elaborate them.

2.3 Absence of European Idea

As indicated above, Accountability for human rights, in other words, became a trading currency between local elites and the EU and other international actors, de facto removing the substantive issue of addressing past wrongs from the public debate. The Serbian government used international justice and ICTY as a foil to send signals to the domestic audience that nothing significant would change, that the grand narrative of Serbia's victimization and the need for its vindication would continue, that in fact by trading these suspects one by one, Serbia would achieve great international awards and the most coveted prize being negotiations for EU accession. In other words, this strategy has allowed Serbia to go through the motions of complying with European institutional demands while in fact rejecting a profound social transformation Europeanization requires. In this respect, the EU has a great mistakes, the conditionality mechanism of the EU, manipulated in line with only compliance of the Serbia with the ICTY requirements, there was no actual conditionality for the purpose of dealing with the identity and intersubjective understanding differences and diversities between the EU and Serbia (Subotic, 2010: 634-644). The Serbian public largely refused to believe that Serbians have committed war crimes, and they blamed other nations and ethnic groups for starting the wars; they also distrusted international community and by proxy international justice institutions, mostly the ICTY (Ramet, 2002: 23-34). On the other hand, Milosevic had ruled the country with a large public consensus for a long time, in the other words, Milosevic and its political preferences had been supported by the most of the Serbians for a long time and the victimization myth of Serbians after the end of the Yugoslavia had believed by the large public sections for a long time (Gordy, 2005: 58-62). Consequently, societal participation in the criminal past was widespread and multilayered. There were participants of political elites, the church, intelligent service, and the military who remained in power after the transition and actively blocked transitional justice projects because of their own responsibility in inciting or conducting them. Then there was literal, physical participation by direct perpetrators, troops and paramilitaries, who now led civilian lives. Finally, and most intractably, there was "psychological participation" of a significant majority of

the population who approved of the nationalist project in its general terms (Gordy, 2005: 88). Another important issue is that, the Serbian public regarded the civil war and even the genocides and war crimes as a consequence of an international war and self-defence of the Serbia, in the other words, according to Serbian public consensus, Serbia was in war with the enemies and it was struggling to defend itself against them. This point of view has great contradictions with the general idea of the European community in particular, international community in general (Fletcher&Weinstein, 2008: 580). And even more significantly, Serbian elites displayed strong ideological reluctance to Europeanize, because these elites and most of the Serbian public had believed a narrative that Europe had a significant role in the Yugoslav breakup and wars that ensued, in the other words, there was a great suspicion in the minds of Serbians in the field of reliability of the European Union, they considered that the EU sacrificed the Yugoslavia for its interests by supporting the independence of the former Yugoslav Republics of Slovenia, Croatia, Bosnia and Herzegovina, Macedonia and the most dramatically and recently Kosovo and Montenegro (Gordy, 2005: 102). Consequently, there was no consensus between the Serbia and EU in the realm of the dealing with the requirements of the ICTY. The conditionality and other Europeanization mechanism had failed to create a European identity in the Serbia due to nationalist factors and high distrust towards the EU in Serbian public and elites and EU's disability to manipulate the its conditionality in line with the identity transformation in Serbia.

2.4. Power of Old Regime Spoilers

The other obstacle of Europeanization in Serbia and its refusal to comply with requirements of the ICTY, is presence of the old Milosevic regime's members with the military, police, secret service and public service. The Serbian governments after the overturning of the Milosevic has not provided the absolute monopoly over the use of force due to their existence in the important places in the government (Subotic, 2010: 647). Consequently, this political structure blocked a "clean break" with the Milosevic period and due to political fragmentation in the Serbian domestic politics, all the governments had to make coalition or include their coalitions the pro-Milosevic supporter parties such as Radical Party, and this domestic political reality, together with a coup possibility of the army which maintains many Milosevic supporters, created a reluctance in all Serbian governments in the realm of compliance with the ICTY requirements (Gordy, 2005: 109). On the other hand, many members of the old regime's paramilitary group leaders, integrated officially or semiofficially into the police force. In addition, many of paramilitaries has taken part in the regular organized crime after the war and they had large Networks of conspirators across the region and they were highly motivated to protect themselves at all costs against the ICTY, as they proved in the assassination of the Dindic (Gordy, 2005: 110-113). This structural position of the domestic politics, has prevented the acceptance of the European Union demands, in Serbian political area, because the adaption of EU demands was more costly than the refusing them (Gordy, 2005: 114).

2.5 Elite Strategies

In the section one, three types of elits, namely, Euro resisters, instrumental promoters and Euro enthusiast, were indicated. In Serbian domestic politics, conservative parties such as Kostunica's DDC Party and Radical Party and Socialist-Communist Party constitutes the Euro-resisters. They rejected the cooperation with the ICTY in line with the international law and they regards the resistance against the investigation of Milosevic period's war crimes as a patriotic mission (Subotic, 2010: 648). They support the nationalist policies and due to non transformed Serbian identity sturcture, this continuing resistance scores them valuable domestic political points and secure their unchallenged place on the right of the political spectrum (Ramet, 2002: 34). In the case of instrumental promoters, Dindic's Democratic Party and after his assassination Tadic's party constitutes this elit group. They illustrate a tactic support for the ICTY investigations for the purpose of strenghtening their poistion against their rivals in both international and domestic arena, but as a matter of in fact the real aim of them, was the benefiting form the incentives of the EU and other international donors, rather than the providing a comprehensive transformation in Serbian identities and intersubjective understandings, in the other words, the Europeanization process was regarded as a tool rather than an aim (Subotic, 2010: 649). The last group is Euro enthusiast which was consists of civil organizations and civil societies, was very weak in Serbian domestic politics. They are real supporters of the Europeanization process but due to decades of authorative administrations, their political, social and economic power was very restricted, on the other hand the EU did not supply them sufficently in the Serbia untill the 2010 (Subotic, 2010: 650). In sum, if one takes into consideration the structure of elit groups and the balance of power among them, it is obvious that the political circumstances in Serbia was not eligible for effective Europeanization. The next section two other Balkan countries namely, Bulgaria and Romania will be elaborated in the realm of Europeanization process in their domestic politics.

3. Europeanization in Domestic Politics of Bulgaria and Romania

In this section, the impact of the Europeanization in the case of domestic politics of the Bulgaria and Romania will be elaborated. Bulgaria and Romania has been driving towards the Europe since the 19th century (only exceptional period was the communism age). After the demolishing of the Soviet Union in particular, the communism in general, the aspirations of both countries towards the Europeaness did not automatically translate into ability to change and conform to the European standarts. The Romania and Bulgaria has suffered from the political instability and lack of political will, despite public consensus across party lines over EU accession, led the to relative slower economic and political reforms and poorer record of implementation of *acquis* (European Body of Law) (Dimitriova&Dragneva, 2001: 82). In the other words, both Bulgaria and Romania have not accomplished the implementation of the European governance, despite they have adopted EU law in their legislation procedures. The most important reason of this failure is backtracting of the political

elits and their lack of political will who have most benefited from large scale endemic corruption. Thus, these legislative and judicial reforms have not culminated in consolidating of the effective democracy and European governance (Racovita, 2009: 28-33). The enlargement-led Europeanization which occurred through the policy of conditionality, has promoted the democratic and liberal elements of the Romanian and Bulgarian government, but the EU's ability to penetrate domestic institutions is not perfect due to high level of corruption and organized crime Networks (Dimitrova & Dragneva, 2001: 83). The Copenhagen criteria which is the precondition for the EU membership, stipulates rule of law, transparency and separation powers. The corruption in legislative bodies reduces accountability and representation, corruption in the judiciary suspends the rule of law, corruption in the public administration results in unequal provision of services (Dimitrova, 2003: 171-172). In other words, the corruption prevents the adoption of the Copenhagen criteria and it became subjected to EU monitoring mechanism in case of Romania and Bulgaria due to high level of corruption and lack of political will to prevent it (Dimitrova & Dragneva, 2001: 85). As a matter of fact the corruption issue has become the most important issue of the EU conditionality mechanism in Romania and Bulgaria as it focused on the compliance of the ICTY in the case of Serbia. It is important to make the definition of the corruption, according to Levitsky it may be defined as "any conduct or behaviour in relation to persons entrusted with the responsibilities in public Office which violates their duties as public officials and which is aimed at obtaining undue gratification of any kind for themselves or for others" (Levitsky, 2003: 432). In CEE (Central and East European Countries) the corruption had been a problem due to communist autocracy, but it has continued and prevailed after the 1989 due to moral chaos of demolishing of the communist regimes and opportunities for corruption created by the privatization and transition period's circumstances (Levin & Satarov, 2000: 113-132). In Romania and Bulgaria, the level of this corruption has very higher than the other CEE and due to lack of political will (because in both countries, the communist regime elites still exist in the public administration and they have overwhelming impacts on the decision-making process) the EU's efforts to deal with this corruption has not culminated in a sufficient achievement (Levitsky, 2003: 441). As indicated in the Serbian case these countries have Euro resisters, instrumental promoters and Euro enthusiasts. In the Serbian case, as indicated above, the conditionality mechanism has failed due to powerful impact of the Euro resisters who directly oppose to European integration. But in Romania and Bulgaria the situation is different. In these countries both public and political elites demonstrate a great support to European integration and both of them have overwhelming instrumental promoters but despite they both support the integration for the purpose of pursuing their interests, these instrumental promoters have different aims, the public support the European integration, due to terminate the corruption and to provide the general welfare, the political elites support the European integration for the purpose of taking advantage of European financial and economic aids which they use these aid for their own interests by means of high level of corruption (Campos & Fidrmuc, 2003: 23-25). Thus, in Bulgaria and Romania, the

legislative process initiated by the governments of the both states due to conditionality mechanism, but the implementation of these reforms did not initiated sufficiently. In the other words, both countries accomplished establishment of formal democracy which includes the formal reforms on the paper, but they could not accomplished the effective democracy which emphasises the spread of the democratic practices throughout society and terminating of the all kinds of patrimonialism and clientelism (Heller, 2000: 490-495).

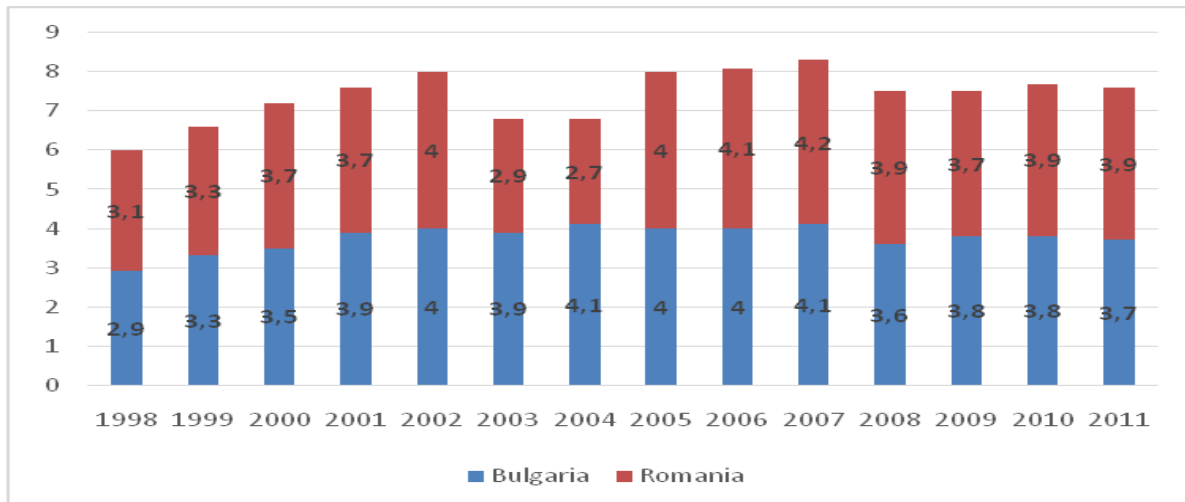
3.1 Variables of the EU's Efficient Democracy in Bulgaria and Romania

In this study, some dependent variables will be selected for the purpose of measuring the domestic impact of the Europeanization in Romania and Bulgaria. A system of causal chain which consists of one independent variable, two intervening variable and five dependent variables. The independent variable is the impact of the Europeanization in domestic politics of Romania and Bulgaria, the first intervening variable is level of efficient democracy, the second intervening variable is level of corruption in these countries. Because as indicated above, corruption is the most important reason of the failure of the rule of law, transparency and separation of power which are the main pillars of the effective democracy and European governance. The dependent variables are political competitiveness, democratic accountability, quality of bureaucracy, law and order and lastly government stability. The hypothesis that will be used are,

1. The more corruption in a country, less political competitiveness in a country,
2. The more corruption in a country, less democratic accountability in a country,
3. The more corruption in a country, less quality of bureaucracy in a country,
4. The more corruption in a country, less law and order in a country,
5. The more corruption in a country, less government stability in a country,

And for the main thesis, more corruption in a country, less effective democracy in a country, less Europeanization in domestic politics of a country in a country. Some degree of the selection bias due to lack of the sufficient empirical data is accepted. First the corruption levels of Romania and Bulgaria will be elaborated and then they will be compared with the levels of other dependent variables. The dependency between the corruption and other dependent variables will be analysed. And then the main reason of the failure of European conditionality mechanism in particular, failure of the effective democracy and Europeanization in general as the backtracking strategy in Romania and artificial legislation process of Bulgaria will be elaborated.

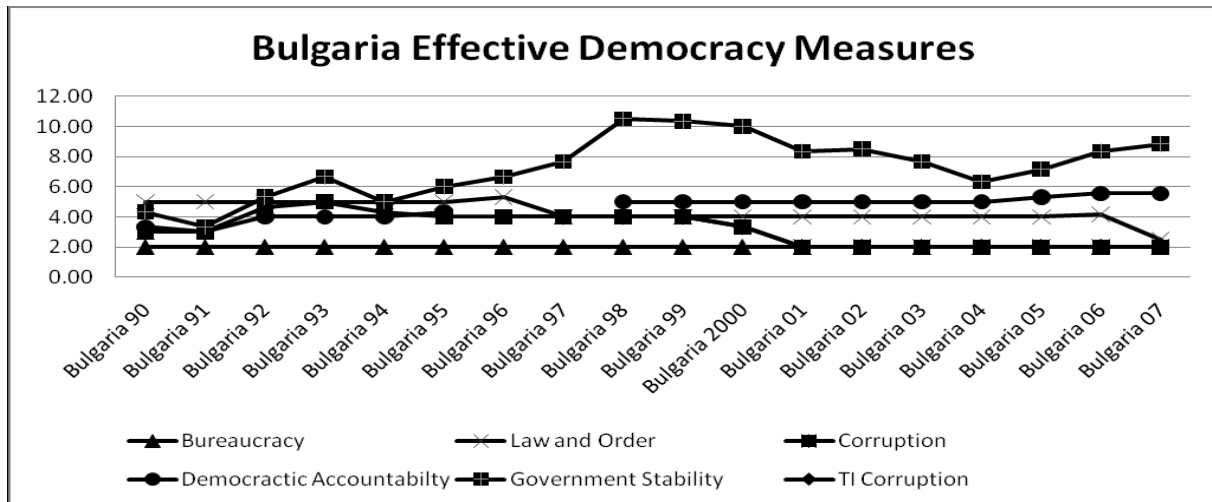
Table 1: Corruption Level of Romania and Bulgaria Between 1998-2011

Department of Economics, University of Aarhus, TI Index of Corruption 1995-2011, (04.11.2018)
<http://www.martin.paldam.dk/Papers/Corruption/TI-index.pdf>

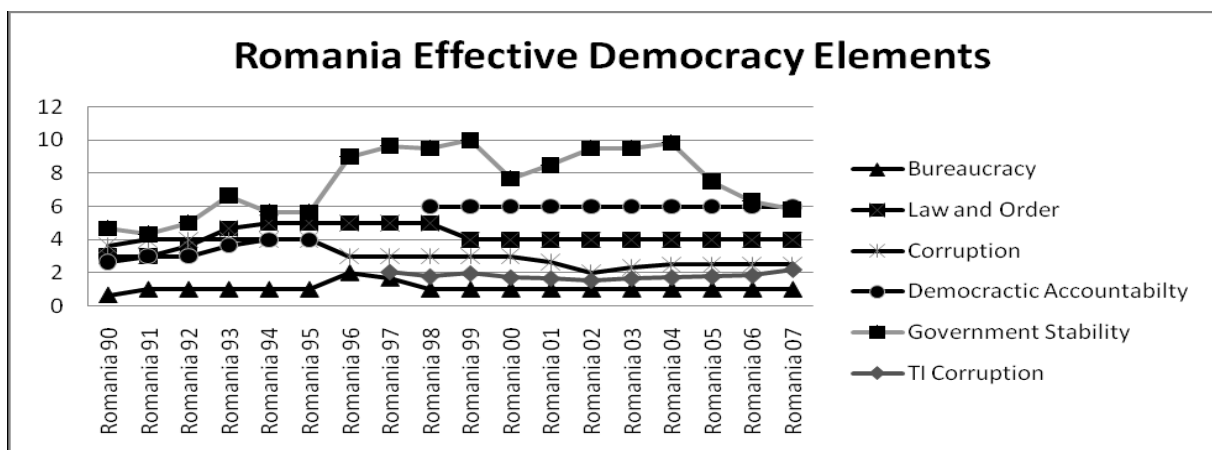
In the Table 1, the number of “6” is equivalent to highest corruption level and number “0” is equivalent to lowest corruption level. As indicated in the Table 1 Romania and Bulgaria have a high degree of corruption not only in the pre-accession period, but also aftermath of the accession despite the empowerment of the high conditionality mechanism by the EU, for the purpose of terminating the corruption. In the Bulgaria 1997 elections followed the far reaching economic crisis, and brought a centre right government with a reformist agenda. However early steps to introduce good governance mechanisms (enacting several anti-crime and corruption laws and amending the Privatization Act to improve transparency) enhancing institutional efficiency and transparency diluted in a series of corruption scandals by the end of the Kostov’s government mandate (Fish & Brooks, 2005: 69-77). In 2001 election a newly established party with an anti-corruption platform won the election (GERB), but by 2005 this government was also embroiled in several corruption scandals (among which the less than transparent privatization of Bulgartabac) and despite successfully concluding the EU chapter negotiations, it was penalized by the electorate. As successive governments promised change, achieved little and by the end of their mandate had more to show in terms of corruption scandals than anti-corruption measures, the average Bulgarian seems to have given up on the ability of the politicians to deliver and doubts there is political will to address corruption (Levitsky, 2003: 449). In Romania despite several government changes due to corruption scandals, and despite all the creation of several institutions for anti-corruption such as CNSAS, DNA, NAP etc, as the Table 1 demonstrates there has not a significant transformation in the range of endemic corruption. If we take into consideration the other dependent variables of the effective democracy which are correlated with the corruption level, both of the countries has not a remarkable transformations.

Table 2: Bulgarian Effective Democracy Measures

Department of Economics, University of Aarhus, TI Index of Corruption 1995-2011, (04.11.2018)
<http://www.martin.paldam.dk/Papers/Corruption/TI-index.pdf>

Table 3: Romanian Effective Democracy Measures

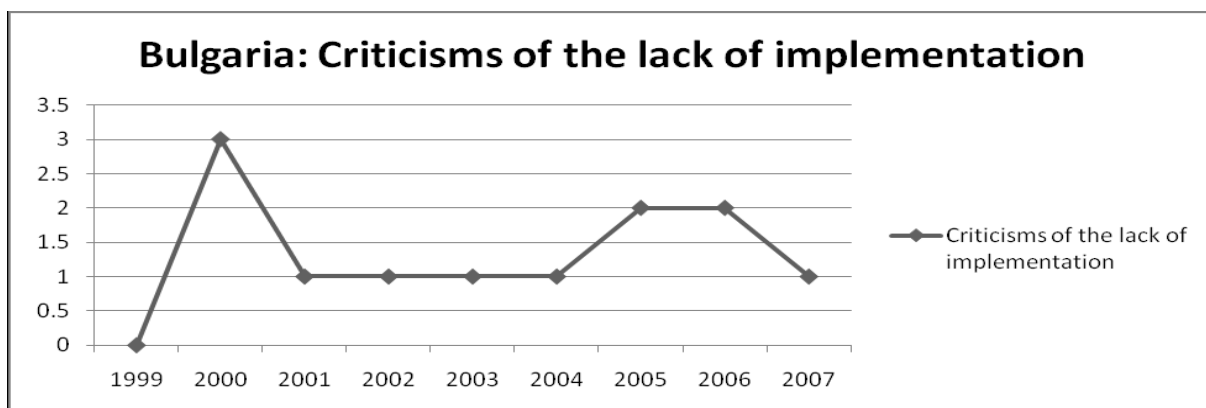

Department of Economics, University of Aarhus, TI Index of Corruption 1995-2011, (04.11.2018)
<http://www.martin.paldam.dk/Papers/Corruption/TI-index.pdf>

As indicated in Table 2 and Table 3 and if one compares the data in Table 1, it is obvious that the corruption levels and other dependent variables of the efficient democracy are correlated and consequently, the impact of the Europeanization may be assessed through the level of the corruption in these countries. In other words, level of the corruption in these countries not only reduce the Europeanization in these countries, but also prevent the consolidating of an efficient democracy in these countries (Racovita, 2009: 36). The EU had made several criticisms to Bulgaria and Romania in pre-accession period by means of the annual reports of the Commissions and it conditioned the accession to EU to terminating the corruption and making reforms for endeavouring the corruption (Smilov, 2006: 314-317). The EU also has threatened the Bulgaria and Romania with the freezing the accession negotiations which is the most important tool of the conditionality mechanism, due to lack of fight against the corruption in many times (Fish & Brooks, 2005:76). In response to EU's criticisms,

the two countries opted for different strategies though aiming for similar outcomes: protecting the status quo while simulating adoption of EU standards. Romania created bodies, agencies, institutions (as indicated above) while Bulgaria put in places strategies and make legislative reforms (Racovita, 2009: 38). In Bulgaria legislative reform advanced in small installments followed by amendments to improve the scope of reform or its transparency. In Romania projects of law adopted to meet EU standards were soon amended under pretext of improving efficiency while in fact restraining the scope and power of created bodies to tackle corruption (Racovita, 2009: 42). In Bulgaria several laws were enacted ensuring the independence of the judiciary or strategies of tackling corruption (2002 and 2004) and organized crime, such as the “National strategy for combating organized crime” (1998) and anti-corruption law of 2006. But despite these judicial progression, the implementation of the these newly acted laws has had poor records and it critised by EU and many other international organizations such as Transparency International.(see Table 4) In the case of Romania the instrumental promoters of political elits, seek to amend or dilute the legislation through formal means, in the other words they made backtracking which means amendments that dilute the reforms, annulment of government ordinances by Parliment, or any other measure with the purpose of diminishing the capacity and scope of reforms. Consequently, despite the establishment of many anti-corruption institutional and inspection mechanism, due to political pressure and dependence of them, it made little to no progress in implementing the legislative reforms. It is so important to indiicate that backtracting occurred in %82 of the reform initiaiton in Romania, with only %18 keeping in their ground. (see Table 5). Thus, the gap widened between formal rules and the situation on the ground or in other words, between the real country and the legal country (Smilov, 2006:256-367).

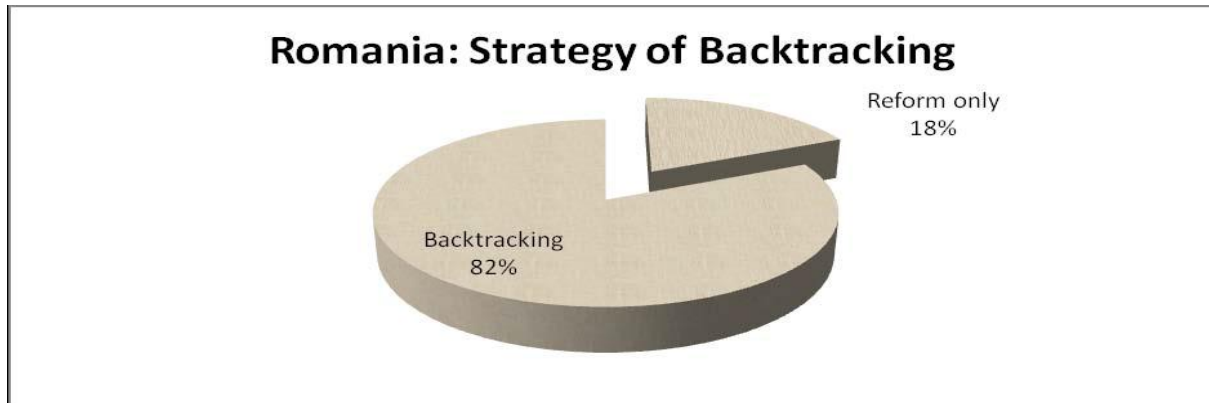
Table 4: Bulgarian Lack of Implrmantation the Anti-Corruption Reforms.

Galev, Todor, “Bulgarian Lack of Implementation the Anti-Corruption Reforms”.(12.11.2018)

<http://books.google.com.tr/books?id=fhJgIXkcdalC&pg=PA33&dq=Bulgarian+Lack+of+Implementation+the+AntiCorruption+Reforms.&hl=tr&sa=X&ei=JVEVOMTN8i7UZjYgvAP&ved=0CDcQ6AEwBA#v=onepage&q=Bulgarian%20Lack%20of%20Implementation%20the%20Anti-Corruption%20Reforms.&f=false>

Table 5: Backtracking in Romania Untill 2011

OECD, Asset Decrtaion for Public Officers, a Tool of Corruption, (12.11.2018)

http://books.google.com.tr/books?id=0eOfxvAHi9wC&pg=PA122&dq=corruption+Romania+Until+2011.+,&hl=tr&sa=X&ei=3mCEVLqPO4rzUuasg_gE&ved=0CCEQ6AEwAQ#v=onepage&q=corruption%20Romania%20Until%202011.%20%2C&f=false

In sum, according to empirical datas above, it can be assumed that despite the powerful EU existance of conditionality mechanism in both Bulgaria and Romania on the way to establishment of effective democracy and consequently terminating corruptions, these efforts were culminated in failure. In Bulgaria the problem of poorly implementation of reforms on the ground and in Romania dilution of the reforms by means of other legislative regulations, namely backtracking, the impact of the Europeanization in these countries could not provide an effective European governance.

Conclusion

The conditionality mechanism and its most important tool of membership, has provided efficient democracy and great domestic transformation in the domestic and external policies of many post-communist countries in the East Europe and Balkans. But this achievement depends on the existance of the eligible actors and political elits' preferences of the respective country. The existance of the Euro resisters who are mainly spoils of the old regime and their relative power in the decision making process of the respective country and the high cost of the adaptation process on the interests of this group may prevent the impact and transformative power of Europeanization in this country as happened in Serbia case. As indicated above, the high incentives of both EU and other international actors, the Serbian elits who maintains many nationalist old regimes supporters, despite the membership rewards, has prevented the compliance of the country with the international law for a long

time due to high level cost of the compliance. On the other hand, lack of Euro resisters and the existence of the instrumental promoters in the political elit of respective country is not sufficient for transformation in the domestic politics of the respective country as happened in the case of Bulgaria and Romania. The intension of these elits is also important, for effective Europeanization, they must keep away from the corruption and backtracking strategy. In the other words, they must adopt the acquis of EU for the purpose of promoting the effective democracy rather than the taking advantage of EU's financial and political aids and incentives for their personal interests. According to my point of view, it may be achieved by means of a power and effective domestic inspection mechanism which can provide the transformation. Thus this effective domestic inspection mechanism may depend on the existence of the Euro enthusiast which consists of mainly from the civil public organizations. If one takes into consideration the three of the cases, their common feature is lack of or weakness of the domestic civil public organizations. These domestic civil public organizations not only pursue the general welfare of the public, but also they provide the non-official inspection of the reforms on the ground, if they gained sufficient power, they may manipulate the government policies and election conclusions according to level of corruption. Thus, EU should provide more financial and political aids to these domestic civil public organizations, in line with official aids to governments. It is an indispensable obligation on the way of establishing an effective democracy.

REFERENCES

- ACEMOĞLU, Daron (2013), *Why the Nations Fail: The Origins of Power, Prosperity and Poverty*, New York: Profile Books.
- ALLEN, David (1990), "Western Europe's Presence in the Contemporary International Arena", *Review of International Studies*, 16(1):19-39.
- BEHNKE, Adreas (2006), "The Three Faces of Political Securitization", *Journal of International Relations Development*, 9(1): 62-69.
- BÖRZEL, Tanja (2010), "The Transformative Power of Europe Reloaded", *Journal of Berlin Freie University*, 11(1): 10-22.
- BRETHERTON, Chris (2006), *The European Union as a Global Actor*, London: Orbis Publications.
- CAMPOS, F. Nauro & Jan FIDRMUC (2003), *Political Economy of Transition and Development: Institutions, Politics and Policies*, Dordrecht: Kluwer Academic Publishers.
- CHECKEL, Jeffrey (2000), "Why Comply? Social Learning and European Identity Change", *Journal of International Organization*, 21(1): 12-43.
- DALEY, Suzanne (2000.10.10), "European Union Greets Yugoslav Government", *The New York Times*: 4-5.

- DIMITRIOVA, Antoaneta vd. (2001). "Bulgarian Roads to EU: Process, Problems and Perspectives", *Perspectives on the European Politics*, 25(1): 79-104.
- DIMITRIOVA, Antoaneta (2002). "Enlargement, Institution Building and the EU's Administrative Capacity Requirement", *West European Politics*, 25(4): 171-190.
- EROĞUL, Cem (2008), *Çağdaş Devlet Düzenleri*, Ankara: Kırılgaç Basımevi.
- EUROPEAN COMMISSION (2002.04.04), "Federal Republic of Yugoslavia: Stabilization and Association Report," (2018.10.10), <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/GA/TXT/?uri=OJ:C:2002:163:TOC>
- FARREL, Meister (2007). "From EU Model to External Policy? Promoting Regional Integration in the Rest of the World, in Meunier", *Making History. European Integration and Institutional Change at Fifty*, (Ed. Samule McNamara), Oxford: Oxford University Press.
- FISH, M. Steven & Ruben S. BROOKS (2005), "Bulgarian democracy's organizational weapon." *East European Constitutional Review*, 9(1): 828-842.
- FLETCHER, E. Laurel vd. (2008), "Violence and Social Repair: Rethinking the Contribution of Justice to Reconciliation," *Human Rights Quarterly*, 24(3): 573-639.
- GORDY, Eric (2005), *Postwar Guilt and Responsibility in Serbia: The Effort to Confront It and the Effort to Avoid it*, Seattle: University of Washington Press.
- GRUGEL, B. Jean (2004), "New Regionalism and Modes of Governance Comparing US and EU Strategies in Latin America", *European Journal of International Relations*, 10(4): 600-646.
- HELLER, Patrick (2000), "Degrees of Democracy: Some Comparative Lessons from Bulgaria", *World Politics*, 52(4): 484-519.
- JOHNSON, Iain (2001), "Treating International Institutions as Social Enviroments", *International Studies Quartely*, 45(1): 485-522.
- KANT, Immanuel (1960). *Ebedi Barış Üzerine Felsefi Deneme*, (Çev.: Yavuz ABADAN & Sehal MERAY), Ankara: Ajans Türk Matbaası Yayınları.
- KEOHANE, Robert (1993), *Ideas and Foreign Policy: Beliefs, Institutions, and Political Change*, New York: Cornell University Press.
- KERR, Rachel (2004), *The International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia: An Exercise in Law, Politics, and Diplomacy*, Oxford: Oxford University Press.
- LAVENEX, Sandra & Frank SCHIMMELFENNING (2009). "EU Rules Beyond EU Borders: Theorizing External Governance in European Politics", *Journal of European Public Policy*, 16 (6): 755-802.

- LEHMKUH, David (2009), "Switzerland's Flexible Integration in the EU", *Zeitschrift für Politikwissenschaft*, 15(4): 43-87.
- LEVIN, Mark & Georgy SATAROV (2000), Satarov. "Corruption and institutions in Russia." *European Journal of Political Economy*, 16(1): 113-132.
- LEVITSKY, Steven (1997), "Democracy with Adjectives: Conceptual Innovation in Comparative Research", *World Politic*, 48(1): 437-485.
- MAJONE, Giandomenico (2008), *Civilian Power in the World? Instruments and Objectives in European Union External Policies*, London: Aldershot Press.
- McMAHON, C. Patrice (2008), "The ICTY's Impact on Serbia: Judicial Romanticism Meets Network Politics," *Human Rights Quarterly*, 30(2): 412-435.
- NEWMAN, Bach (2007), "The European Regulatory State and Global Public Policy.: Micro Institutions and Macro Influence", *Journal of European Public Policy*, 14(1): 827-846.
- ORENTLICHER, Diane F. (2008), "Shrinking the Space for Denial: The Impact of the ICTY in Serbia" , *Open Society Institute Journal*, 23(2): 21-35.
- OWEN, M. John (1994), "How Liberalism Produces Democratic Peace", *International Security*, 19(2): 87-125.
- OZCAN, Mesut (2008), *Harmonizing Foreign Policy; Turkey, the Eu and Middle East*, London: Ashgate Publishing.
- RACOVITA, Mihaela (2009), "Europeanization and Effective Democracy in Romania and Bulgaria", *Journal of Romanian Academic Society*, 23(2): 28-33.
- RADELLI, M. Claudio & Kevin FEATHERSTONE (2003), *The Europeanization of Public Policy*, Oxford: Oxford University Press.
- RAMET, P. Sabrina (2002), *Balkan Babel: The Disintegration of Yugoslavia from the Death of Tito to the Fall of Milošević*, Westview: Boulder CO.
- SAVAŞ, Hüseyin (2001). "Dünü ve Bugünüyle Kosova Sorunu", *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 25(1): 99-123.
- SCHIMMELFENNING, Frank (2010), "Europeanization Beyond the Member States", *Comparative and International Studies Journal*, 3(2): 2-35.
- SCHIMMELFENNING, Frank (2005), *The Europeanization of the Cenral and Eastern Europe*, New York: Cornell University Press.
- SEROKA, James (1978), "Prospects for Stability in Post-Tito Yugoslavia", *Slavic Review*, 37(2): 250-275.

SMILOV, D. (2006), *EU Enlargement and the Constitutional Principle of Judicial Independence*, Dordrecht: Klaus Academic Press.

SUBOTIC, Jelena (2010), "Explaining Difficult States", *Journal of East European Politics and Societies*, 7(1): 9-52.

TODOROVIC, Rayner & Alex Gordon (2011.07.14), "Radovan Karadzic ally General Ratko Mladic will 'commit suicide rather than face justice'", *The Telegraph*: 13.

VACHUDOVA, Anna Milada (2005), *Europe Undivided: Democracy, Leverage, and Integration after the Communism*, Oxford: Oxford University Press.

VON BEYME, Klaus (2001), "Regime Transition and Recruitment of Elites in Eastern Europe", *Governance*, 6(3): 611-645.

WALLACE, William (1999), "Europe After the Cold War: Interstate Order or Post-Sovereign Regional System?", *Review of International Studies*, 25(2): 201-223.

WILLIAMS, Michael (2003), "Words, Images, Enemies: Securitization and International Politics", *International Studies Quarterly*, 47(4): 511-531.

ZOGLIN, Katie (2006), "The Future of War Crimes Prosecutions in the Former Yugoslavia: Accountability or Junk Justice?", *Human Rights Quarterly*, 27(1): 41-77.

THE ARAB SPRING: THE END OF POSTCOLONIALISM*

Mehmet ALKIŞ**

Marx'ın "İçinde bulunduğumuz zamanın çalışmaları zamanın kendisini ve taleplerini açıklamalıdır" sözü Hamid Dabashi'yi Arap Baharı'nı anlamak için çaba sarfetmesine neden olmuş görünür. Dabashi, *The Arab Spring: The End of Postcolonialism* adlı eseri ile 2011 yılının başında başlayarak Ortadoğu'ya dalga dalga yayılan hareketleri ve bu hareketler içerisinde yer alan insanların taleplerini anlamlandırmaya çalışıyor.

Kitap on bölümden oluşuyor. Mısır'da Tahrir Meydanı'nın en popüler-önemli sloganı olan ve daha sonra Arap Baharı ile özdeşleşen "Al-Sha'b Yurid Isqat al-Nizam" (Halk düzeni devirmek istiyor) sloganından yola çıkarak sağlam teorik bir perspektif ile Ortadoğu'daki değişim dalgasını yorumluyor. Dabashi, düzen ile kastedilenin sadece siyasi sistemin olmadığını aynı zamanda kullanılan bazı terimlerin de çökmekte olduğunu ifade etmektedir. "Ortadoğu", "Kuzey Afrika" ve "Arap-Müslüman Dünya" gibi ifadelerin anlamsızlaştığını ve bölge toplumlarındaki dinamikleri görmeyi salık veriyor. Yaşanan devrim hareketlerinin Avrupa tarihindeki devrimlere benzemeyerek siyasi sistemi değiştirmeden sistemin yeniden yapılandırılmasını talep ettiği belirtiliyor. Kitapta hareketlerin Mihail Bakhtin'in "diyalojik hareketler" kavramından hareketle sonuç odaklı olmadığı ancak amaç ve talepleri olduğunun üstünde sıklıkla duruluyor. Hareketlerin başlangıç noktasını da İran'da 2009 seçimleri sonrasında "Yeşil Hareket" in verdiği ilham olarak belirliyor. Dabashi'nin sıklıkla vurgu yaptığı diğer bir görüş ise Arap Baharı ile "Doğu-Batı", "seküler-dindar" ayrımlarının ortadan kalktığı yönündedir.

Dabashi'nin temel argümanı Arap Baharı'nın gecikmiş bir itiraz olarak sonucu olmayan ve açık uçlu bir süreç olduğudur. Tahrir Meydanı'nın gösterdiği gibi şiddet içermeyen sivil itaatsizlik eylemleri ve şiddetin kategorik reddi bunun en temel göstergesi. Böylece siyasi İslamcılık, milliyetçilik ve Üçüncü Dünya sosyalizmi gibi tepkisel ve postkolonyal hareketlerin sonunun geldiği ileri sürülüyor. Avrupa-merkezci bilgi rejiminin çöpe atılmasının zamanının geldiğini iddia ediyor. Mısır, Tunus, Suriye, Libya ve diğer bölge ülkelerinde görülen hareketlerin Güney Avrupa ve Afrika'yı derinden etkileyerek İslam-Batı ayrımlarını ortadan kaldırdığını belirtmektedir. Dabashi'ye göre "Arap-Müslüman dünyası demokrasiden anlamaz" algısı yıkılarak Arap Baharı bir özgürleşme coğrafyası ortaya çıkarmıştır. *National Geographic* gibi Batılı-beyaz-orta/üst sınıflara hitap eden popüler yayınların bu hareketler ile sona yaklaştığı tezi oldukça dikkat çekici. Avrupa ve Amerika'nın oluşturduğu Batı dünyası için

* Hamid Dabashi, Zed Books, London & New York, 527 s.

** Arş. Gör. Dicle Üniversitesi, İİBF, mmmehmet.alkis@gmail.com, ORCID: 0000-0001-6521-0701

antropoloji bilimi başka toplumları anlamaya yarayan bir araç iken sosyoloji ise kendi toplumları için bir alan olarak ifade ediliyor. Bu nedenle alternative harita ve anlam dünyalarına ihtiyaç duyuluyor. Doğu-Batı, Güney-Kuzey gibi ayrımların ortadan kalkarak global bir imgeleme gidilmesi gerektiği üzerinde duruyor. Batılıların gözlemci Batılı-olmayanların ise gözlemlenen olduğu etnografya ve müzelerin işlevsiz kalacağı belirtiliyor. Dünyanın bir gezegen olarak “merkezsiz” olduğu temelinde hareket etmektedir.

Devrimlerin dilinin deşifre edilmesi Dabashi’ye göre büyük bir ihtiyaç olarak ortaya çıkmaktadır. Hareketlere katılanların sosyal medya yoluyla mobilize olduğu, şiddet içermeyen eylemlerde bulunduğu ve orta-sınıflardan geldiği tespitinde bulunuluyor. Sosyal medyanın küresel hale gelmesi Oryantalizmin yeniden yorumlama yeteneğini imkansız kılıyor. Al Jazeera ve Jadaliyya gibi Batı-dışı yayınların etkisinin önemine dikkat çekiliyor. Özgürlük, sosyal adalet ve onur gibi kavramlar hareketin dilinin ana repertuarını oluşturuyor. Ortaya çıkan dil ne İslamcı, ne anti-İslamcı, ne seküler, ne dindar, ne Batılı ne de Doğulu. Derridacı “bağlam”da *difference* (fark) söz konusudur. Yani herkes kendi kimliğiyle ve talepleriyle meydandadır. Böylece bu dil ile yeni muhataplar ortaya çıkmaktadır. Dabashi’nin en vurucu ifadesi ise şu oluyor:

“Bu gelişmelerin en önemli küresel sonucu şimdiye kadar görmezden gelinmiş ve önemsenmemiş olanın alternatif siyasi ve duygusal bir coğrafya olarak ortaya çıkmasıdır”¹

Dabashi’ye göre isyan hareketlerinin en önemli özelliklerinden biri Amerika Birleşik Devletleri ve İsrail’e düşman olan yönetimlere karşı olduğu kadar dost olan yönetimlere de karşı geliştiğidir. Bu açıdan İran ve yanlısı olan aktörlerin bu hareketleri İsrail ve Amerikan kurgusu olduğu iddiası boşa çıkmaktadır.

Arap Baharı’nın bilgi rejiminde yaptığı değişim Ortadoğu Çalışmaları alanının hazırlıksız yakalanmasına neden olmuştur. İran’daki Yeşil Hareket Dabashi için İslam Cumhuriyeti ve bölgedeki jeopolitikte değişikliğe neden olmuştur. Ortadoğu’da düşman kaybetmek dost kaybetmekten daha kötüdür. Kolonyalizmin temsilcisi olarak gördüğü hem Amerika ve İsrail, hem de postkolonyalizmin temsilcisi İran kaybetmiştir. İran’da rejim Mısır’da devrimi “İslami uyanış” olarak nitelerken Amerika’da neo-con’lar “İslam Devrimi” ifadesini kullanmıştır. Dabashi her iki zıt aktörün aslında aynı dili kullandığına dikkat çekmek istiyor.

Kitabın temel iddialarından biri Arap Baharı’nın postkolonyal ideolojik oluşumların sonunu getirdiği yönünde. Postkolonyalizmin sonu aslında kolonyal bağlam ve terimlerin de üretilmesinin sonunu getiriyor. Avrupa’nın kolonyal etkisi bölgede diktatör postkolonyal yönetimleri (sömürge karşıtı, milliyetçi, sosyalist ve İslamcı) iktidara getirmişti. Dabashi’ye göre Ortadoğu’da İsrail ve Amerika’nın devri sona erdi ve sıra artık Araplarda. Bölgede Batı-Doğu

¹ s. 187.

ayrımını yapmak artık mümkün değil. Atina ve Kahire demokrasi talebi ekseninde buluşabiliyor.

Devrim hareketlerinin başlangıcı olarak gördüğü Yeşil Hareket gerçek başarısına Tunus ve Mısır'da ulaşmıştır. 2009 yılındaki hareket tüm bölge için bir ilham kaynağı olarak gösteriliyor. Yeşil Hareketi post-ideolojik ve sivil haklar temelinde ele alıyor. İslam'ı ideoloji olarak ele alan hareketlerin yolun sonuna geldiğini belirtiyor. Dabashi'nin burada temel aldığı şey İslam'ın tarih içinde Yunan felsefesi, Yahudi teolojisi, Hristiyan çileciliği ve son iki yüzyılda da Avrupa kolonyalizmi ile muhatap olduğu tespitini yapıyor. Bundan böyle monolog bir teoloji olarak devam edemeyeceğini ve İslam için yapılması gereken bir özgürleşim teolojisi halini almasının sağlanması gerektiğidir. Post-ideolojik ifadesi ile postkolonyal şartlar altında üretilen ideolojilerin sonunu kastetmektedir. Karl Mannheim'dan ilham alarak siyasal İslamcılığı tepkisel bir ideoloji olarak görür ve diğer postkolonyal ideolojilerin de kolonyalizm ile olan diyalojik ilişkilerinin açığa düştüğünü ifade eder. Küreselleşme süreçleri ile postmodern dünyada artık bir merkezin olmadığını ileri sürer. Post-ideolojik çağın iki sonucu bulunmaktadır: Birincisi; devlet ve iktidar merkezli siyasal modernleşme yerini toplumun kendi dinamikleriyle değişip dönüştüğü toplumsal modernleşmeye bırakmıştır. İkncisi; herkes için evrensel ve genel önermelerde bulunan kamusal akıl, ideolojik düşünmenin ötesine geçen ve açık uçlu devrim düşüncesini benimseyen estetik akıl karşısında yenilmiştir.

Dabashi kitabın ilerleyen bölümlerinde devrimlerde etkili olan grupları ele almaktadır. Farklı ırk, etnik grup ve cinsiyetlerden insanlar bir araya gelerek sistemi değiştirme arayışında olmuştur. Özellikle kadınların rolüne dikkat çekmektedir. Batılı-oryantalist klişelerde Müslüman kadın; bastırılmış, kısıtlanmış ve önemsiz olarak betimlenmiştir. Ancak Arap Baharı'nın önemli aktörlerinden kadınlar Mısır ve Tunus'ta durumun böyle olmadığını göstermiştir. Kadın hareketi böylece kolonyalizmi, Judith Butler'ın toplumsal cinsiyetin sosyal ve psikolojik olarak inşa edildiği görüşü bağlamında yapı sökümü uğratmıştır.

Kolonyalizm hakkında böyle bir düşünceye sahipken Libya'ya yapılan NATO ve Avrupa müdahalesi Dabashi'yi zor durumda bırakmıştır. Kendisine göre yapılan bu müdahale Arap Baharı'nın ruhunu olumsuz etkilemiştir. Savaşçıl olmayan ve şiddet içermeyen olaylara Libya hükümetinin sert müdahalesi böyle bir sonuç doğurdu. Demokratik kazanımlar açısından Arap Baharı kolonyal güçleri gereksiz bırakmıştı.

Arap Baharı olayları sırasında ana-akım küresel medyada yapılan yorum orta sınıfların Amerika-Avrupa tarzı demokrasiyi talep ettiği ve küresel kapitalizme entegre olmayı istedikleri yönünde olmuştur. Dabashi bu görüşe kesinlikle karşı çıkarak verili çerçevelerden kurtulmak gerektiğini söyler. Arap Baharı'nı anlamak için bakılması gereken yer *New York Times* ve *The Economist* değil isyanları anlatan filmler, şiirler ve şarkılardır. Bu toplumların demokrasiye yatkın olmadıklarını ileri sürmek patolojiden başka bir şey değildir. Umberto Eco'nun

hermenötiğinden hareketle halkın sesine kulak vermeyi, devrimlerdeki aşkınsallığı, onurlu yaşam talebini ve görülmeyenin sesini duymak gerektiğini belirtir.

Sonuç olarak Dabashi kitabı şöyle bitirmektedir. Yeşil Hareket ve Arap Baharı'nı birbirinden bağımsız düşünmek çok zor. Devrimleri insanlar yapar, insanları da devrimler yapar. Karşılıklı bir etkileşim söz konusudur. Bu devrim hareketlerinin en önemli özelliği açık uçlu olması, postkolonyalizmin sonunu getirmesi, post-ideolojik bir durum ile hiçbir liderinin olmaması ve mücadelenin kamusal alanda olmasıdır. Bilgi rejiminde neden olduğu değişiklik ile anti-kolonyal hareket ve düşüncelerin sonunu getirmiştir. Şu alıntı Dabashi'nin görüşlerini özetler niteliktedir:

“Arap Baharı bir sonuca ulaşmak değil, bir doğumdur. Postkolonyalizmin sonu ile şunu anlatıyorum: Arap Baharı ideolojilerin ulaşmak istediği bir sonuç değildir aksine tüm ideolojilerin tükendiği doğum anıdır. Bundan dolayı miras aldığımız régime du savoir (bilgi sistemi) yararsızdır ve karşısını üretmekten başka bir işe yaramamaktadır.”²

Dabashi genel olarak yukarıda ifade edilen çerçeve etrafında Arap Baharı'nı yorumlamaktadır. Kitabın en güçlü olduğu yönü sağlam teorik bir zeminde görüşleri temellendirmesidir. Sosyoloji, antropoloji, siyaset bilimi ve uluslararası ilişkiler alanlarından yararlanarak geniş bir çerçeve sunmaya çalışıyor. Özellikle Mihail Bakhtin, Karl Mannheim ve Jacques Derrida gibi isimlere referans yaparak kolonyalizm-postkolonyalizm çelişmesini aşmaya çalışması dikkate değer. Bu bağlamda Üçüncü Dünya sosyalizmi, anti-kolonyal milliyetçilik ve siyasal İslamcılık gibi ideolojilerin sonunu ilan etmesi ile birlikte Ortadoğu'ya ilişkin klişe ve bilgi sisteminin çöktüğü argümanı dikkat çekmektedir. Diğer katkılarından biri de İslam ve geleceği ile ilgili tartışmalar için bir vizyon sunmasıdır. İslam'ın monolog bir teoloji ve her şeyi kuşatan ideoloji olmaktan çıkarılarak “kurtuluş teolojisi” olması gerektiği yerinde bir tespit. Yine buradan hareketle kamusal alan tartışmalarında dinin yerine ilişkin görüşleri ikna edicidir. Benzer bir biçimde Arap Baharı protestolarına katılan insanların profilini sunması önemlidir.

Kitapta Dabashi'nin eleştirileceği noktaların başında İran'daki Yeşil Hareketi Arap Baharı'nın başlangıcı olarak görmesi gelmektedir. Buraya yaptığı vurgunun kitabın birçok bölümünde görülmesi eleştiri yapmayı gerekli kılmaktadır. Arap Baharı gibi dünya siyasetinde çok etkili olan bir olayı ele alırken uluslararası ilişkiler disiplininden yeterince yararlanmaması da eksik olarak görülebilir. Bu açıdan Libya'ya yapılan müdahale Dabashi'nin görüşlerinin - kendisinin belirttiği üzere- en azından bir kısmının temellendirilmesi sorununa neden olabilmektedir. Yazıldığı dönemde Arap Baharı'nın iyimserliğini taşımakla birlikte Ortadoğu'da yaşanan gelişmeler ilk dönemlerdeki iyimserliği ortadan kaldırmış ve çalışmanın öngörüsünü de kısıtlamış görünmektedir.

² s. 433.

Dabashi bu eseri ile Arap Baharı'nı güçlü bir zeminden hareketle yorumlamaya çalışmaktadır. Yazıldığı dönemin iyimserliğini birleştirdiği süreleyici ve etkili diliyle yaşanan olayların anlaşılmasını kolaylaştırmaktadır. Arap Baharı'nın sonraki dönemlerde geldiği nokta, bu iyimserliğin ortadan kalkmasına ihtimalini doğurmakla beraber “zamanı ve taleplerini anlamak” için oldukça ufuk açıcı bir eser olarak dikkat çekmektedir.

KAMU YÖNETİMİNDE ETİK BAĞLAMINDA GÜVENLİK HİZMETLERİ ETİĞİNE BİR BAKIŞ

A GENERAL VIEW ABOUT SECURITY SERVICES IN PUBLIC ADMINISTRATION WITHIN CONTEXT OF ETHICS

Müslüm KAYACI¹

Öz

Kamu yönetiminde etik, kamu hizmetlerinin sunumunda hayati bir önem taşımaktadır. Kamusal hizmetler, vatandaşların vergileri ile yerine getirildiği için kamu personeli kaliteli, hesap verebilir, şeffaf, temel insan haklarına saygılı ve kamu yararını gözeterek hizmet verme sorumluluğu taşırlar. Bu bilinç, tüm kamu çalışanları için bir zorunluluk olmakla birlikte; güvenlik hizmetlerini yerine getiren kamu personeli için çok daha önemlidir. Çünkü bu çalışanların diğer kamu personelinin sahip olmadığı ‘arama’, ‘kimlik sorma’, ‘yakalama’, ‘zor kullanma’ vb. gibi bir takım yetki ve sorumlulukları vardır ve toplumsal yaşamın akışı içerisinde bu yetki ve sorumluluklarını sıklıkla kullanırlar. Bu açıdan, güvenlik hizmetlerini sunan personelin etik değerlere sıkı sıkıya bağlı kalmaları son derece önemlidir.

Etik, köklü bir geçmişe sahip ve çok tartışmalı bir felsefi alandır. Genel anlamda, ‘doğru’ veya ‘yanlış’ ya da ‘iyi’ veya ‘kötü’ olarak nitelendirilen davranışların neden bu şekilde nitelendirildikleri üzerine düşünmektir. Kamu yönetimi etiği ise, felsefi etiğin bir alt dalıdır ve kamusal hizmeti yerine getirirken, kararlar alınırken, alınan kararları uygularken uyulması gereken dürüstlük, tarafsızlık, adalet, hesap verilebilirlik gibi üst etik değerlere bağlı kalınarak hareket edilmesidir.

Güvenlik hizmetleri etiği de genel olarak, kamu yönetimi etiği içerisinde değerlendirilen bir meslek etiğidir. Kendi içerisinde belli kuralları, değerleri, yükümlülükleri ve zorunlulukları vardır. Bu çalışmanın amacı; ‘güvenlik hizmetleri etiği’ kavramını açıklamak, temel güvenlik hizmeti etik değerlerini belirtmek ve vatandaş-devlet ilişkileri açısından bu ilkelerin önemine ve vazgeçilemezliğine değinmektir. Bu kapsamda, çalışma üç bölüm olarak tasarlanmıştır. İlk bölümde; etik, etik-ahlak farklılığı, kamu yönetimi etiği özelinde meslek etikleri ve güvenlik hizmeti etiği irdelenecek, ikinci bölümde; güvenlik hizmetlerine ait temel etik değerler ve kodlar belirtilecek, üçüncü bölümde ise etik değerleri merkeze alan, hesap verebilir, şeffaf ve temel hak ve özgürlüklere bağlı olarak sunulan güvenlik hizmetlerinin vatandaş-devlet ilişkilerinde neden önemli olduğu vurgulanacaktır.

Anahtar Kelimeler: *Etik, Kamu Yönetimi Etiği, Meslek Etiği, Güvenlik Hizmetleri.*

Jel Kodlar: D73, M40, H83,

Abstract

¹ Arş. Gör., Dicle Üniversitesi, İİBF, SBKY Bölümü, Orcid: [0000-0002-6065-2734](https://orcid.org/0000-0002-6065-2734), muslumkayaci@gmail.com

Ethics in public administration is critically important in providing public services. Public service employees have the responsibility of offering services with characteristics of qualified, accountable, transparent, and respectful to basic human rights and seek for public interest. This consciousness is a must for all public service employees, especially for employees from security services of public organizations. Because, these employees have the right and authority of 'body search', 'ask for identification', 'caption', 'strong arm', etc. and they use these rights and authorities frequently in everyday life. In that respect, it is highly important to follow ethical values rigidly for employees in security services.

Ethics is a contentious philosophical issue with a deep rooted background. In general, ethics is thinking about why behaviours are characterized as 'right' or 'wrong' else, 'good' or 'bad'. Public administration ethics is a sub theme of philosophical ethics and acting according to integrity, objectivity, justice and accountability while providing public services, making decisions and applying them during public services offerings.

In general, security services ethics that is interpreted in public administration ethics is also professional ethics. It has its own rules, values, responsibilities and obligations. The aim of this study is clarifying the concept of 'security services ethics', determining ethical values of basic security services and mentioning the importance and indispensability of these values in terms of relations between state and citizens. Within this context, the study is designed as three chapters. In the first chapter, ethics, difference between ethics and morality, professional ethics in particular to public administration ethics and security services ethics will be examined; in the second chapter, the ethical values and codes in security services will be specified; and in the third chapter, why ethical, accountable, transparent and respectful to fundamental rights of freedoms security services is important for state and citizens relations will be emphasized.

Keywords: *Ethics, Public Administration Ethics, Professional Ethics, Security Services*

Jel Codes: D73, M40, H83,

Giriş

Etik, 'nasıl yaşamalıyız', 'iyi nedir' gibi kavramları 'doğru' ve 'yanlış' açısından değerlendiren felsefenin bir dalıdır (Pojman ve Fieser, 2007: 2). Felsefenin bir disiplini olan etik, ahlakilik kavramını temellendirmek üzere insan pratiğini, var olan ahlakilik koşulları açısından inceler. Bu anlamda ahlakilik, bir eylemi ahlaki açıdan iyi bir eylem olarak tanımlamayı mümkün kılan niteliği anlatmaktadır (Pieper, 2012: 23). Ahlak felsefesi olarak da adlandırılan etik, ahlak, ahlaki olgular, ahlaki eylemleri, davranışları ahlaki olarak nitelendiren temel değerler üzerinde felsefi olarak düşündürmektedir (Audi, 2004: 1). Etik, insanların bireysel ve toplumsal anlamda kurdukları ilişkilerin temelinde var olan değerleri, kuralları, doğru-yanlış, iyi-kötü gibi kavramları ahlaksal açıdan araştıran bir felsefe disiplini olarak, doğru ve yanlışın ölçütü olarak açıklanabilir (Kılavuz, 2003: 19). "Bir kişi, bir toplum düzeni içinde başkalarıyla bir arada var olan bir birey olarak insan, ahlaki hayatı şahsen yaşar, içinde bulunduğu toplumun ahlaki ilke ve değerlerini eylemleriyle cisimleştirir. Fakat o bununla da kalmayıp, taşıyıcısı olmaya veya hayata geçirmeye çalıştığı değerlerin anlamı üzerinde düşünmeye

başladığı, kullandığı ahlaki kavramların gerçekte ne olduklarını ve ne anlam ifade ettiklerini araştırmaya; ahlaklılığın unsurlarını tartışmaya ve bu ve benzeri konularda düşündüğü ve hissettiği şeyleri dile getirmeye, başkalarına aktarmaya başladığında, normal ahlaklılık düzeyini aşmış, etik yoluna girmiş olur” (Cevizci 2002: 4). Etiğin temel ilgisi, insan eylemlerini ahlaki bakımdan değerli ya da değersiz kılanın ne olduğunun araştırılmasıdır (Aydın, 2001: 5).

I- Etik – Ahlak Ayrımı

Etik sözcüğü ile ahlak sözcüğü, gerek Türkçemizde gerekse de Batılı dillerde, birbirinin yerine kullanılan, eşanlamlı sözcüklermiş gibi düşünülür. Bu eşanlamlı kullanım tamamen yanlış değildir. Şöyle ki; etik, Yunanca ‘ethos’, moral sözcüğü ise Latince ‘mos’ sözcüklerinden gelir. ‘Ethos’ kelimesi de ‘mos’ kelimesi de töre, gelenek, görenek, alışkanlık, karakter, huy, mizaç gibi anlamlara gelmektedir. Moral kelimesinin Türkçede kullandığımız karşılığı ‘ahlak’ terimidir ve Arapça kökenlidir. ‘Hulk’ kökünden gelen ahlak kelimesi Batılı dillerdeki kullanımlara benzer şekilde töre, gelenek, görenek, alışkanlık, huy, karakter anlamlarına gelir (Özlem, 2004: 23). Ancak bu sözcüklerin kullanım bağlamları dikkate alınarak incelenirse farklı şeyleri niteledikleri anlaşılacaktır. Örneğin, ilk olarak; ‘ahlak bozuldu’ denildiğinde bir toplumda, o dönemde geçerli olan ve kişilerin uyması beklenen ahlaki davranışlara ters davranışlar kastedilmektedir. Bu anlamdaki ahlak kullanımı, bir grupta, belirli bir zamanda genel geçer ahlaki değer yargıları sistemi olarak belirtilebilir ve etik kelimesiyle özdeş değildir. İkinci olarak; ‘insanlara eşit olarak muamele etmek gerekir’, ‘sözünde durmak gerekir’, ‘ırk ayrımı yapmamak gerekir’ gibi doğrudan ya da dolaylı olarak insanın değerlerinin bilgisinden çıkarılan şeydir. Bu anlamda ahlak norm getirmektedir ve felsefenin işi (yani etiğin, ahlak felsefesinin) norm getirmek değildir. Görüldüğü gibi ahlakın bu kullanımı da etik demek değildir. Ahlakın üçüncü kullanımı ise felsefenin bir alanı olan etikle örtüşür (Tepe, 1998: 12-14).

Ahlak, bir kişinin, bir grubun, bir halkın, bir toplumsal sınıfın, bir ulusun, bir kültür çevresinin belli bir tarihsel dönemde yaşamına giren ve eylemlerini yönlendiren inanç, değer, norm, buyruk, yasak ve tasarımlar topluluğu ve ağı olarak karşımıza çıkar. Bu bakımdan ahlak, her yanda yaşamımızın içindedir; o tarihsel olarak kişisel ve grupsal/toplumsal düzeyde yaşanan bir şeydir; ona her tarihsel dönemde, her insan topluluğunda mutlaka rastlanırken (Özlem, 2004: 17-18), etiğe, insan ve toplum için ideal olanın araştırılması, daha geniş bir bakış açısı ile neyin yapılacağı ya da yapılamayacağını veya neyin isteneceği ya da istenmeyeceğinin sistematik olarak incelenmesi olarak bakılabilir.

Etik bize insan davranışlarının ne zaman ahlaki ne zaman ahlak dışı olduğunu gösterir. Etik prensipler, ahlaki davranışlara rehberlik eder (Güngör, 2009: 36). Ahlak, genellikle insanların kendilerine göre yaşadıkları bir ilkeler topluluğu, kurallar toplamı anlamına gelir. Böylece bir meslek ahlakından, bir siyasal ahlaktan veya daha genel olarak bir toplum ahlakından bahsedilebilir. Etik ise, ahlaktan farklı olarak, böylesi özel alanlardaki ahlaki davranışları felsefi olarak incelemeye ve açıklamaya çalışır (Arslan, 2009: 132). Etik doğru ve yanlış davranışın teorisiyken ahlak onun

pratiğidir. Ahlaki değil de etik ilkelere; etik değil de ahlaki bir davranış tarzından söz etmek daha doğrudur. Örneğin, tıp etiğinden söz edilebilirken tıbbi ahlaktan pek söz edilemez. Tıp etiği, mesleği icra ederken, doktorların gözetmesi gereken genel ilkelerle ilgilidir, buna karşın, bir doktorun ahlaki onun kişisel davranışlarıyla alakalıdır (Billington, 2011: 46-47). Ahlak, mutlak olarak iyi olduğu düşünülen ya da belirli bir yaşam anlayışından kaynaklanan davranış kurallarıdır (Cevizci, 1999: 17). Ahlak, bu anlamda, evrensel değildir ve belli bir yer ve zamanda ahlaki olarak nitelendirilen şeye başka bir yer ve zamanda ahlakdışı olarak bakılabilir (Bauman, 2011: 22). Buna karşın etik, ahlaki olanla ilgili konuların çok genel, ilkesel, dolayısıyla da soyut düzlemde tartışıldığı bir alandır. Bundan dolayı etik, hangi somut amaçların tek tek iyi, herkes için ulaşılmaya değer amaçlar olduğunu belirlemez; daha çok kriterleri belirler ve bunlara göre öncelikle hangi amacın iyi amaç olarak bağlayıcı olabileceğini gösterir. Etik iyinin ne olduğunu söylemez, iyi bir şeyin iyi olduğu hükmüne nasıl varıldığını söyler. Etik ahlak üretmez, ahlak üzerine konuşur (Pieper, 2012: 29). Ahlakın yerelliğine karşın etiği evrensel yapan budur.

Etik, ahlak olgusundan hareketle davranışlara ve eylemlere anlam kazandırır. Etik ahlaki eylemlerin ve yargıların yapısını açıklamalarla geliştirerek günlük yaşam pratiğinin ve somut dertlerinin ötesine geçerek temel ve ilkesel olana yönelir. Etiğin kendisi belli bir anda ve yerde ne yapılacağı hakkında ahlaki yargılara varmaz, daha çok eylemin ahlaki olarak kabul edilmesi için nasıl davranılması gerektiğinin bilgisini aktarır. Etik, doğru olan yolun hangisi olduğunu ortaya koymaz ancak doğru olan yolun nasıl belirleneceğini gösterir (Pieper, 2012: 97)

Felsefi Etik Türleri

Temelde etiğin kural koyucu yani ‘normatif’ bir boyutu, bunun karşısında kural koymaktan ziyade felsefenin işinin etik önermelerin analizini yapmak ve onları temellendirmek olduğuna ileri süren ‘meta etik’ boyutu bulunmaktadır (Kuçuradi, 2004: 5). Buna karşın, etiğin felsefi olarak belli bir tarihsel bütünlükte olan üç ayrı araştırma düzeyi olduğunu ileri sürenlerde vardır. Bunlar; ‘betimleyici etik’, ‘normatif etik’ ve ‘meta etik’tir (Cevizci, 2002: 6-9; Frankena, 1988: 4-5). Bu tasniflerde değişik kaynaklarda var olan (bkz: Kılavuz, 2003: 29; Aydın, 2003: 18; Pojman ve Fieser, 2007: 2-3) ‘uygulamalı etik’, normatif etik içerisinde incelenmektedir. Bu çalışmada uygulamalı etik, yukarıdaki üçlü sınıflamaya ek dördüncü bir başlık olarak incelenmiştir.

Betimleyici Etik

Betimleyici etik, “insan pratiğinin ampirik, tarihsel bir olay olarak, ahlaki olanın anlamının eylem bağlamından hareketle aydınlanacak şekilde nasıl betimlenebileceği, çözümlenebileceği ve yorumlanabileceği sorununu ele alan kuramsal yaklaşımlardır” (Pieper, 2012: 199). “Betimleyici etik, ahlak ve ahlaki eylem bağlamında, olması gereken ya da değer yerine, olan ya da olgularla ilgilenir. Ahlaki inançlarımızla ilgili sosyolojik ya da psikolojik olguları ifade eder. Söz konusu yaklaşımda, etik daha ziyade seyirci ve gözlemci olarak ahlaki olgu ve olaylara dışarıdan bakar, onları bilimsel bir

yaklaşım ile gözlemleyip, tasvir eder, açıklar” (Cevizci, 2002: 6). Betimleyici etik, ne ahlaki olarak doğru ya da yanlışın ne olduğu konusunda bir yargıda bulunur ne de insanların nasıl yaşamaları gerektiği noktasında onlara bir şeyler söyler (Thiroux, 1998: 6). Bu etik türünün temel amacı; insan eylemlerini gözlemleyerek bu eylemlerin sonuçlarını betimlemektir. Betimleyici etik, insanda, örgütte, kültürde veya toplumda var olan ahlaki değer yargılarının tanımlanması ile ilgilidir (Carroll ve Buchholtz, 2008: 242). Örneğin betimleyici etik, psikoloji bilimi içerisinde, mutluluğun ne olduğunun tanımı, belirtileri ve sonuçlarını olgusal olarak inceleyebilir, ancak mutluluğun iyiliği veya kötülüğü hakkında bir şey söylemez.

Normatif Etik

Normatif etik, ahlakın temel prensiplerinin belirtilmesi ve savunulması çabasını içerir. Hangi davranışların doğru, hangilerinin yanlış olduğu, neye izin verilip neyin yasaklandığının belirlenmesi ile ilgilidir (Kagan, 1992: 223). Normatif etik, erdemli yaşamın nasıl olması gerektiğini belirten kodlardır ve etiğin görevi bu kodların sistemli açıklanması ve haklı çıkarılmasıdır (Erdoğan, 2006: 6). Nasıl eylemde bulunulmalı?, nasıl yaşamalı?, nasıl bir insan olunmalı? gibi sorular soran normatif etikte, ahlaki talep ve normların betimlenmesinden çok bunların gerekçelendirilerek temellendirilmesi amaçlanır (Kılavuz, 2002: 257). “Normatif etik bu işlevini yerine getirirken ya kayıtsız şartsız kendine uyulması istenilen en üst düzeydeki ahlak ilkesine dayanır ya da gerçekleştirilmesi herkesi bağlayan ‘en üst iyiye’ gönderme yapar” (Pieper, 2012: 214). “Hayatı ortaklaşa yaşarken karşılaşılan sorunları çözmek; doğru ve yanlış ilişkili ölçütleri iyi öğrenip yerinde kullanma becerisini geliştirmek; benimsenmesi gereken iyi alışkanlıkları, yapılması gereken hareketleri, yerine getirilmesi gereken görevleri birbiriyle tutarlı bir tarzda davranışa dönüştürmek normatif etik tarafından kurallara bağlanan eylemlerdir” (Çelebi, 2004: 3). Bunlardan da anlaşılacağı üzere normatif etiğin, birisi tümüyle teorik, diğeri ise önemli ölçüde pratik olan iki düzeyi vardır. Birinci düzeyi itibarıyla normatif etik, temel ahlaki ilkelerin ne olduğunu belirlemeye koyulur; buna karşın, normatif etiğin ikinci düzeyi uygulamalı etikdir ve özel alanlarla ilgili genel sorunları tartışır, genel ahlaki ilkeleri özel alanlara uygular (Cevizci, 2002: 8).

Normatif etiğin üç türü vardır. Teleolojik etik, deontolojik etik ve erdem etiği (Cevizci, 2002: 15; Frankana, 1988: 14-16; Bayoğlu, 2013: 9).

Teleolojik etik; etik karar verme noktasında doğru veya yanlış olarak nitelendirilebilecek bir eylemin sonuçlarına odaklanır. Bir eylemin sonucu iyi ise etik olarak doğru, kötü ise etik olarak yanlıştır (Pops, 2000: 195). Bir başka ifadeyle, eylemler kendi başlarına değil ancak sonuçlarının iyi ya da kötü olmalarına göre doğru veya yanlıştır (Nutall, 1997: 222). Bu açıdan teleolojik etiğe ‘sonuççu etik’te denilmektedir. Teleolojik etik *egoizm* ve *faydacılık* olarak bilinen iki kaynaktan beslenir (Thiroux, 1998: 36). Jeremy Bentham ve John Stuart Mill faydacılık ekolüne kaynaklık yaparken, Niccola Machiavelli ve Max Weber egoizmin öncüleridir (Chandler, 2000: 179).

Deontolojik etik; teleolojik etiğin sonuçlardan hareketle eylemin iyi veya kötü olacağına yönelik iddialarını reddeder. Bir davranışın veya kuralın doğru veya yanlış olduğunu sonuçlarının iyilik ve kötülüğünün dışında belirleyen başka etmenlerin olduğunu öne sürerler (Frankana, 1988: 15). “Eylemin sonucundan ziyade, temelindeki niyet, ilke ve gerçekleştirdiği ödevin önemli olduğunu öne süren deontolojik etik anlayışı, insanın akıllı ve sorumlu bir varlık olarak yerine getirmek durumunda olduğu bir takım ödevleri bulunduğu düşüncesinden hareketle, ahlakın temeline ödevi yerleştirir” (Cevizci, 2002: 16). Ödev, ilke, irade, yükümlülük, yasa ve kural gibi kavramlar deontolojik yaklaşımın anahtar kavramlarıdır. Deontolojik etik, ödev veya yükümlülük etiğidir. Bir eylemin veya davranışın ahlaki durumunu belirlemek açısından sonuçların hiçbir önemi yoktur (Demirci, 2007: 203). Deontolojik etiğin kurucusu ve en önemli temsilcisi Immanuel Kant’tır. O, ödev, yasa, kural, yükümlülük gibi kavramlar etrafında ahlak felsefesini biraz karmaşık ve anlaması zor bir şekilde temellendirmiş ve ahlak felsefesi alanına bambaşka bir bakış açısı getirmiştir.

“Kökleri Antik Yunan politika ve ahlâk felsefesinde bulunan, en sistematik biçimini ise bu felsefenin en önemli temsilcisi olan Aristoteles’in düşüncelerinde kazanan erdem etiğinin, temel olarak “kişi nasıl yaşmalıdır?” sorusu ile ilgilendiği söylenebilir. Bu sorunun erdem etiğindeki yanıtı, “kişinin erdemli olarak yaşaması” gerektiği şeklindedir” (Küçükalp, 2008: 73-74). Erdem etiğine göre bir davranış, bir eylem eğer ahlaklı bir karaktere sahip bir kişi tarafından belirli koşullar altında ortaya konmuş ise o davranış ya da eylem doğrudur (Oakley ve Cocking, 2001: 9). Tam tersine, ahlaki bir eylem, uygun davranış tarzlarından, uygun motiflerden kaynaklanmıyorsa, doğru olsa dahi ne eylem ne de onu eyleyen kişi erdemli sayılmayacaktır. Erdem etiğinin temel özellikleri şu şekildedir: (1) İnsanların tamamı zorunlu olarak, erdemlere sahip olarak dünyaya gelirler. (2) İnsan olabilmek için erdemli olmak şarttır. (3) Bir takım üstün erdemlerin isteyerek, iradi olarak kazanılması gerekir. (4) Erdemler, herhangi bir zorlama olmaksızın, gönüllü olarak yapılan ahlaki eylemlerle ortaya çıkmalıdır. (5) Erdem etiği sürekli bir ahlaki gelişim gerektirir (Hart, 2000: 143).

Meta Etik

“Meta etik, yirminci yüzyılda Anglo-Sakson dünyada oldukça etkili olmuş olan yeni bir felsefe yapma tarzının, yani felsefenin biricik görevinin dilin mantıksal analizi veya kavram çözümlemesi olduğunu öne süren analitik felsefenin etik alanındaki yaklaşımını ifade eder” (Cevizci, 2002: 9). Meta etiğe göre felsefi etiğin işi, etik önermelerin analizini yapmak ve onları temellendirmektir (Kuçurardi, 2004: 5). Geleneksel felsefe temel olarak, doğru eylemde bulunmanın, norm koymanın uğraşı içerisindedir (Pojman ve Fieser, 2007: 189). Meta etik, insanların nasıl davranmaları gerektiğini bildiren normatif etiğin tersine, ima etme dışında birey davranışları için herhangi bir prensip veya amaç ileriye sürmez. Buradan da anlaşılacağı üzere meta etik ahlaki davranış kalıpları sunmaktan ziyade, bunları çözümleyip temellendirme (Frankana, 1988: 95) gayreti içerisindedir. Meta etik, normatif etik ve betimleyici etik çerçevesinde ahlaki değerlerin ve davranışların birbirleriyle olan ilişkilerini inceler (Seyyar, 2003: 123). Bu nedenle meta etik, herhangi

bir etik önermeyen, fakat etikleri ele alıp çözümlene yapmasından dolayı betimleyici ve normatif etik karşısında üstündür (Özlem, 2004: 142).

Uygulamalı Etik (Meslek Etiği)

İsminden de anlaşılacağı gibi uygulamalı etik, toplumda güncel tartışma konusu olan pratik ahlak sorunlarıyla ilgilenir. Uygulamalı etik, genel etik ilkelerin belirli yaşama ve eylem alanlarına uygulanmasıyla ortaya çıkar (Pieper, 2012: 85). Diğer bir ifadeyle etik, “soyut kavramlara bağlı olarak, bu soyut kavramlardan somut bilgiler ortaya koymaya çalışır” (Kılavuz, 2003: 30). Uygulamalı etik; çevre sorunlarından insan haklarına, çocuk haklarından medya etiğine, ölüm cezasından tıp etiğine kadar yayılan geniş bir yelpazedeki tartışmalı konuları ele alıp, bu tartışmalara kapsamlı çözümler üretmeye yönelir (Çelebi, 2004: 4). Bu bağlamda kamu yönetimi etiği de günümüzde uygulamalı etik içerisinde değerlendirilmektedir.

II-Kamu Yönetimi Etiği Bağlamında Güvenlik Hizmetleri Etiği

Kamu yönetimi etiği göreceli olarak yeni sayılmasına rağmen gelişen, güçlü ve umut vadeden bir çalışma alanıdır (Cooper, 2000: 30). “Kamu yönetiminde etik, genel olarak, etik anlayışa ve kamu hizmetlerinde etik değerler dizgesine değinmekte; kamu görevlilerinin kamu hizmetlerini yerine getirirken karar alma ve yönetsel süreçlerde, böylesi bir anlayış ve değerler çerçevesinde uyacağı ilke ve kuralları içermektedir” (Öktem ve Ömürganülşen, 2005: 232). Bu bağlamda kamu görevlilerinin; tarafsızlık, dürüstlük, sosyal adalet, saydamlık, hesap verebilirlik, çıkar çatışmasından kaçınma, kamu yararını gözetme gibi bir takım ahlaki ilke ve değerler bütünü içerisinde hareket etmeleri, kamu yönetiminde etik olarak adlandırılır (Eryılmaz, 2012: 405). OECD kamu yönetimindeki en temel etik değerleri şu başlıklar altında incelemektedir (OECD, 2000: 32): Tarafsızlık (impartiality), yasallık (legality), dürüstlük (integrity), şeffaflık (transparency), etkinlik-verimlilik (efficiency), eşitlik (equality), sorumluluk (responsibility), adalet (justice). Türk kamu yönetiminde etik değerler 2005 yılında çıkarılan Kamu Görevlileri Etik Davranış İlkeleri İle Başvuru Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelikte şu şekilde sayılmıştır: Görevin yerine getirilmesinde kamu hizmeti bilinci, halka hizmet bilinci, hizmet standartlarına uyma, amaç ve misyona bağlılık, dürüstlük ve tarafsızlık, saygınlık ve güven, nezaket ve saygı çıkar çatışmasından kaçınma, görev ve yetkilerin menfaat sağlamak amacıyla kullanılmaması, hediye alma ve menfaat sağlama yasağı, kamu mallarının kullanılmasında savurganlıktan kaçınma, saydamlık ve katılımcılık, yöneticilerin hesap verme sorumluluğu, mal bildiriminde bulunma.

Genel olarak kamu yönetimi etiği yukarıda sayılan etik ilkeler/değerler/kodlar çerçevesinde tanımlanır. Bu bağlamda, güvenlik hizmetleri etiği de kamu yönetiminin bir alt dalı olması dolayısıyla temelde, bu etik ilkelere/değerlere/kodlara uygun olarak tanımlanır.

Günümüzde olabildiğince büyümüş olan devletler, ilk çıkış noktası itibariyle bakarsak, insanların güvenliğini sağlamak için oluşturulmuştur. Thomas Hobbes'un 'Leviathan' adlı eseri bu gerçeği bizlere göstermektedir. Bu açıdan, devletin ilk ve asli fonksiyonu insanların güvenliğini sağlayacak hizmetleri sunmaktır. Güvenlik hizmetleri, "yasal olarak kuvvet kullanmaya, kuvvet kullanımı için emir vermeye veya kuvvet kullanımı ile tehdit etmeye hak sahibi olan devlet kurum ve organlarının tamamını kapsar" (Fluri, 2006: 12). Güvenlik hizmetleri etiği ise; güvenlik hizmetlerinde görev yapan personele ilişkin olarak geliştirilen, görevleri esnasında onları belli şekillerde davranmaya zorlayan, bazı kişisel eğilimlerini sınırlayan, eğiten ve hizmet ideallerini korumayı amaçlayan ilkeler bütünü (Beren, 2002: 292) olarak tanımlanabilir. Türkiye'de güvenlik hizmetleri başta yürütme organının sorumluluğu altında polis, jandarma, istihbarat başkanlığı ve sahil güvenlik birimlerince yerine getirilmektedir. Bu birimlere literatürde kolluk kuvvetleri (law enforcement forces) de denilmektedir. Bu çalışmada kolluk kuvvetleri için 'güvenlik hizmetleri' kavramı kullanılmıştır.

Güvenlik hizmetleri, doğası gereği, diğer kamu görevlilerinde olmayan bir takım yetki ve sorumlulukları vatandaşlara karşı kullanmayı gerektirir. Bunlar; 'durdurma', 'arama', 'kimlik sorma', 'el koyma', 'yakalama', 'zor kullanma' ve 'sorgulama' gibi bireysel özgürlükleri sınırlayan önemli yetki ve sorumluluklardır (Cerrah, 2008: 16). Güvenlik hizmeti sunumu, temel hak ve özgürlüklere müdahaleci bir içeriğe sahip olması nedeniyle mutlak suretle mevcut yasal düzenlemeler doğrultusunda yapılmalıdır. Ancak karşılaşılan her durumun yasal olarak düzenlenmesi mümkün değildir. Özellikle güvenlik hizmeti sunumunda sahada her zaman yeni bir vaka ile karşılaşmak mümkün olmaktadır (Kavsıracı, 2018: 1868). İşte etik değerler ve ilkeler, yasal olarak belirlenmesi mümkün olmayan spesifik durumlarda güvenlik hizmeti sunan personele yol gösterici davranış kalıpları sunmaktadır. Buradan hareketle, güvenlik hizmetlerinin temel hak ve özgürlüklere zarar vermeden yerine getirilmesi için bir takım mesleki etik ilkelerin belirlenip bunların personele benimsettirilmesi ve içselleştirilmesi bir zorunluluk olarak karşımıza çıkmaktadır.

Güvenlik Hizmetlerine İlişkin Etik Değerler/İlkeler/Kodlar

Genel olarak kamu yönetimi etiği olarak da adlandırılabilen güvenlik hizmetleri etiğine ilişkin temel değerler/ilkeler/kodlar şu şekilde belirtilebilir (Pehlivan, 2002: 105-132; Karababa ve Gökçegöz, 2002: 324-329). Hak ve özgürlüklere saygı çerçevesinde; eşitlik, hukukun üstünlüğü, tarafsızlık, dürüstlük ve doğruluk gibi temel değerleri benimseme, mesleki sorumluluk ve kamu hizmeti bilinci taşıma, yasadışı emirlere uymama, görev ihmalinde bulunmama, işkence, şiddet, bedensel, cinsel taciz ve kötü muameleden kaçınma, mesleki profesyonellik, güven ve saygınlığını koruma, insan sevgisi ve vatandaşlara karşı hoşgörü sahibi olma, kamu mallarının kullanımında tutumlu davranma, hiyerarşik üstlere yaranma ve dalkavukluktan kaçınma, siyasi ve ideolojik düşüncelerini mesleğinin icrasında kullanmama, insan ilişkilerinde bencil olmama ve eleştiriye açık olma, toplumda örnek gösterilecek kişi olma ve kötü alışkanlıklardan kaçınma, görevin icrasında rüşvet ve hediye almama, yolsuzluklara bulaşmama ve onlara göz yummama.

Kamu Yönetiminde Etik Bağlamında Güvenlik Hizmetleri Etiğine Bir Bakış

Bu temel etik değerlerden daha geniş kapsamlı olarak düzenlenmiş olan 2001 tarihli Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin Avrupa Polis Etiği Kuralları Hakkında 10 Sayılı Tavsiye Kararı, güvenlik hizmetleri etiği bağlamında etik değerleri/ilkelere/kodları daha ayrıntılı düzenleme noktasında bizlere yol gösterici olabilir. "Avrupa Polis Etiği Kuralları Fransa ve İspanya gibi ülkelerden gelen jandarma subaylarının da katılımıyla hazırlanmış olmasına rağmen belgeye Avrupa Polis Etiği Kuralları adı verilmiştir. Sonuç olarak, hazırlanan bu belge sadece polisleri değil, ülkesinde güvenlik hizmeti sunan jandarma teşkilatları da dahil tüm birimleri kapsamaktadır" (Cerrah 2008: 16). Avrupa Konseyi tarafından üye ülkelere bir tavsiye kararı niteliğindeki bu belge, konseyin üyesi olan Türkiye için de tavsiye kararı niteliğindedir.

Avrupa Polis Etiği Kuralları şunlardır (Council of Europe, 2001: 7-13)²:

Güvenlik Hizmetlerinin Amacı: Kamu düzeninin, kamu huzurunun ve hukukun üstünlüğünün sağlanması, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nde var olan temel hak ve özgürlükleri korumak ve onlara saygılı olmak, suçu tespit etmek, önlemek ve suça karşı mücadele etmek, halka yardım etmek ve onların hizmetinde olmak.

Güvenlik Hizmetlerinin Yasal Temeli: Güvenlik hizmetleri bir kamu hizmetidir ve yasal yollarla (kanunla) kurulmalıdır. Yapacakları operasyonlar daima ulusal kanunlara ve ülkenin kabul ettiği uluslararası standartlara uygun olmalıdır. Tabii oldukları kanunlar; herkesin anlayabileceği açıklıkta, kolay ulaşılabilir olmalıdır. Güvenlik personeli herkesin tabii olduğu kanunlara tabii olmalı, eğer istisnalar olacaksa bu demokratik toplumun gerekleri çerçevesinde görevin yapılması ile ilgili olarak sınırlı bir şekilde kullanılmalıdır.

Güvenlik Hizmetleri ve Ceza Adaleti Sistem: Savcılık, yargı teşkilatı ve ıslah sistemi arasında ayırım net olmalı, güvenlik hizmetleri ile ilgili kuruluşların ve personelin bu kurumlar üzerinde bir etkisi bulunmamalıdır. Yargının tarafsızlığına ve bağımsızlığına kesinlikle saygılı olunmalı, mahkeme kararlarına ve bunların uygulanmasına bir itirazda bulunulmamalıdır. Genel bir kural olarak, güvenlik hizmetleri yargısal bir fonksiyona sahip olmamalı, verilecek yargısal görevler, kanuna uygun olarak sınırlı bir şekilde verilmelidir. Bu görevlerin icrası sırasında doğabilecek her duruma karşı yargı organlarına itiraz edilebilmelidir. Ceza adaleti süreci içerisinde sanığın avukatının sahip olduğu rollere saygılı olunmalı, gözaltında bulunan kişilerin avukatları ile görüşürülmesi ve hukuki yardım almaları konusunda onlara yardımcı olunmalıdır. Acil durumlar haricinde güvenlik hizmetleri personeli ceza infaz personeli rollerini üstlenmemelidir.

Güvenlik Hizmetlerinin Kurumsal Yapısı: Güvenlik hizmetleri, hukuku uygulayan ve halka hizmet eden bir yapıya sahip olmaları dolayısıyla halkın saygınlığını sağlayacak şekilde örgütlenmelidir, sivil otoritelerin sorumluluğu altında görev yapmalı, kendilerine verilen görevleri

² Bu kurallara ilişkin olarak daha ayrıntılı bilgi için bkz: Cerrah, 2008: 66-88.

diğer devlet kurumlarından bağımsız bir şekilde yerine getirmelidir. Güvenlik hizmeti personeli, her seviyede, yaptıkları eylemlerden, görev ihmallerinden ve verdikleri emirlerden şahsen sorumlu olmalı ve hesap vermelidirler. Kurum içerisindeki hiyerarşik yapı ve emir-komuta zinciri açık olarak belirlenmeli, bir yetki karmaşası içerisine girilmeyecek şekilde düzenlenmelidir. Güvenlik hizmetleri teşkilat yapısı, toplumun her kesimiyle işbirliğine izin verecek şekilde, gizliliğe riayet ederek, görevleriyle ilgili halka doğru ve tarafsız bilgi sunmaya hazır olacak şekilde yapılandırılmalıdır. Tüm kademelerde görevin kötüye kullanılmasını önleyici etkin tedbirler alınmalıdır.

Güvenlik hizmetleri personeli; herhangi bir giriş seviyesinde, mesleğin amacına uygun olarak objektif ve ayrımcılık taşımayan kriterlere göre seçilmelidir. Personel; mantıklı düşünebilmeli, açık fikirli, olgun, adaletli ve iyi iletişim kurabilmeli, gerekli durumlarda liderlik ve yönetim sergileyebilmelidir. Ayrıca sosyal, kültürel ve toplumsal konularda iyi düzeyde bilgi sahibi olmalı, ciddi suçlamalarla mahkum olanlar görevden çıkarılmalıdır. Güvenlik hizmetlerine alınan personelin toplumun genelini yansıtacak çeşitlilikte olması bu konuda karar verenlerin bir politikası haline gelmelidir.

Güvenlik hizmetleri personeline ait eğitimler demokrasinin temel değerlerine, hukukun üstünlüğüne ve insan haklarının korunmasına ilişkin değerlere dayanmalı ve bu hizmetlerin amaçlarına uygun olmalıdır. Bu personelin eğitimi; temel insan hakları ilkeleri ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne ve bu sözleşme çerçevesinde oluşturulmuş içtihatlar ışığında, güç kullanma ve bunun sınırları konusundaki pratik bilgilere dayalı olarak eğitimin her aşamasında verilmeli, eğitimler mümkün olduğu kadarıyla topluma açık olmalıdır.

Güvenlik Hizmetlerinin Uygulanması ve Müdahalelere İlişkin Temel İlkeler: Bütün güvenlik hizmetleri personeli ve yapılan operasyonlar insanların yaşam hakkına saygılı olmalı, işkence, insanlık dışı ve onur kırıcı muamele ve cezalandırma yapmamalı, böylesi davranışları hoş görülmemelidir. Kuvvet kullanımı kesinlikle gerekli durumlarda ve meşru bir amaca ulaşmak için gerektiği kadar olmalıdır. Bu personel, kendilerine üstleri tarafından uygun şekilde verilen emirleri yerine getirmelidir, ancak yasadışı olduğu bariz olan emirleri yerine getirmekten kaçınmak ve bunları rapor etme görevleri de vardır. Hizmetler adil bir şekilde, özellikle de tarafsızlık ve ayırım yapmama ilkesi çerçevesinde sunulmalıdır. Özel hayata müdahale, kesinlikle gerekli olan durumlarda meşru bir amaca ulaşmak için orantılı ölçüde olmalıdır. Bireylere ait toplanması gereken veriler, uluslararası standartlarda, yasal, meşru ve belli bir amaca ulaşmak için gerekli olan bilgi ile sınırlı olmalıdır. Görevler yerine getirilirken; düşünce, vicdan, din, ifade, barışçıl toplantı ve mülkiyet haklarını özgürce kullanma gibi temel haklar daima akılda tutulmalı, topluma karşı dürüst ve saygılı olunmalı, özellikle toplumdaki savunmasız grupların ihtiyaçları göz önünde bulundurularak hareket edilmelidir. Ayrıca güvenlik hizmetleri personeli kurum içerisinde her türlü yolsuzluğun karşısında olmalı, kurum içindeki etik dışı davranışları üstlerine veya uygun kurumlara bildirmelidir.

Kamu Yönetiminde Etik Bağlamında Güvenlik Hizmetleri Etiğine Bir Bakış

Güvenlik hizmetleriyle ilgili yapılan soruşturmalar, işlenmiş veya işlenmesi muhtemel olan bir suçla ilgili olarak, en azından, makul bir şüpheye dayanmalı, hakkında suç işlediği iddia edilen kişinin mahkeme tarafından suçlu bulunana kadar masum olduğu ilkesine göre (masumiyet karinesi) hareket edilmelidir. Soruşturmalar tarafsız ve adil yapılmalı; çocuklar, gençler, azınlıklar ve savunmasız kişilere karşı onların hassasiyetlerine dikkat edilecek nitelikte olmalıdır. Masumiyet karinesi gözetilerek, soruşturmaların ve sorgulamaların dürüstçe yapılabilmesine yönelik rehber ilkeler hazırlanmalı, sorgulanan kişiye soruşturmanın neden yapıldığı konusunda bilgi verilmelidir. Sistemik olarak sorgulamaların kaydı tutulmalıdır. Güvenlik hizmetleri personeli şahitlerin özel ihtiyaçlarının farkında olmalı, onları tehdit edilme riskine karşı korumalıdır. Yine, suç mağdurlarına desteği, yardımı ve bilgiyi ayrımcılık yapmadan sağlamalı, gereken durumlarda tercüman ihtiyacı karşılanmalıdır. Kişilerin özgürlüklerinin sınırlandırılmasına mümkün olduğunca dikkat edilmeli ve gözaltında bulunan her bir kişinin onuru, hassasiyetleri ve kişisel ihtiyaçları dikkate alınmalıdır. Gözaltında bulunan herkes için sistemik kayıtlar tutulmalıdır. Nezarethaneler; güvenli, sağlıklı, temiz ve uygun beslenme şartlarını temin etmeli, gerekli büyüklükte ve uygun aydınlatma ve havalandırma şartlarını sağlamalı ayrıca nezarethanelerde dinlenmek için uygun eşyalar bulunmalıdır. Nezarethanelerde suç işleme şüphesinden başka bir nedenle tutulanlar suç sanığı olarak bulundurulardan olabildiğince ayrılmalıdır. Ayrıca kadınların erkeklerden ayrı tutulması gerektiği gibi, yetişkinler de çocuklardan ayrı nezarethanelerde tutulmalıdır.

Hesap Verebilirlik ve Kontrol: Güvenlik hizmetleri personeli devlete, vatandaşlara ve onların temsilcilerine hesap verebilir olmalı ve etkin bir dış kontrole tabi tutulmalıdır. Bu kontrol yasama yürütme ve yargı organlarına paylaştırılmalı, kamu kurumları şikayetlerin etkin ve tarafsızca yapılmasını sağlamalıdır. Güvenlik hizmetleri ile toplum arasında karşılıklı iletişim ve anlayışa dayalı hesap verme mekanizmaları geliştirilmelidir

III-Güvenlik Hizmetleri Etiğinin Önemi

İnsan Hakları ve Hukukun Üstünlüğü Açısından Önemi

Güvenlik hizmetleri etiğinin evrensel ilkeleri; eşitlik, adalet, dürüstlük, tarafsızlık, yasallık, insan sevgisi, hoşgörü, nezaket, karşılıklı saygı, şeffaflık, hesap verebilirlik v.b şeklinde sayılabilir (Sökmen ve Tarakçıoğlu, 2013: 90-91). Ancak temel olarak güvenlik hizmetleri etiği, şu iki temel ilkeyle ya doğrudan ya da dolaylı olarak ilişkilidir: insan hakları ve hukukun üstünlüğü (Cerrah, 2008: 34).

Öteden beri insan hakları ile güvenlik arasında bir gerilim olduğuna yönelik tartışmalar yaşanmaktadır. Ancak güvenliğin de bir insan hakkı olduğu gerçeğinden hareketle teorik olarak böylesi bir gerilimin yaşanmaması gerekir. Ne var ki, güvenlik dendiğinde bireylerin güvenliğinden ziyade devletin güvenliği anlaşıldığından, insan hakları-güvenlik gerilimi kaçınılmaz olarak ortaya

çıkılmaktadır (Balzacq ve Ensaroğlu, 2008: 7). Modern devletin bu son dönemlerinde bu gerilim ortadan kalkmaya başlamıştır. Devleti koruma merkezli güvenlik anlayışı artık yerini temel hak ve özgürlüklere saygılı, bireyleri devlete karşı koruyan bir anlayışa bırakmıştır.

İnsan haklarının temel amacı, insanların yalnız başına olduklarında gideremeyecekleri ihtiyaçlarını karşılamaları ve hizmet sunması beklenen devletin, bu işlevini gerektiği gibi yerine getirmek için üstlendiği güç ve yetkilerin yerinde, zamanında ve gerektiği kadar kullanılmasını sağlamak olup, insanların devletin bu güç ve yetkisi karşısında belirli güvenceye kavuşturulmaları anlayışına hizmet etmektedir (Derdiman ve Tataroğlu, 2016: 257). Devletler bu amacı, organları ve görevlileri aracılığıyla yerine getirir. Bu nedenle her kamu görevlisi, çeşitli düzeylerde ve doğrudan ya da dolaylı olarak insan haklarının korunması ya da yaşama geçirilmesini sağlamakla yükümlüdür. Bir kamu görevlisinin işi, ister kişi güvenliğini - ve buradan türetilen yaşama hakkı, işkence görmeme hakkı gibi kişi güvenliğine ilişkin hakları - sağlamakla ilgili (güvenlik hizmetleri) olsun, ister bu insan haklarının yaşanabilmesini sağlayacak diğer koşulları sağlayan kurumlarda görev alsın yaptıkları iş temelde hep bir insan hakkına ilişkindir. Buradan hareketle, kamu görevlileri öncelikle insan haklarının açık bilgisine sahip olmalıdır. Özeldeyse, her kamu görevlisi kendi göreviyle tek tek insan hakları arasında ilgi kurabilmelerine olanak sağlayacak, sadece mevzuatla sınırlı olmayan, bilgi birikimine sahip olmalıdır. Bunun yolu ise küçük yaşlardan itibaren verilen insan hakları eğitimidir. İnsan hakları eğitiminin başlangıç noktası ise ‘etik’ tir (Birinci, 2009: 139). Bir başka ifadeyle, etik ilke ve değerler konusunda küçük yaşlardan itibaren verilmeye başlayan eğitim, ilerleyen yaşlarında bireyin insan hakları bilinci taşımasında önemli bir rol oynayacaktır.

Genel olarak kamu yönetimi etiği, özelde ise güvenlik hizmetleri etiğinden bahsedildiğinde mutlak olarak insani bir değere gönderme yapılmaktadır. Bu bağlamda, güvenlik hizmetleri etiğine temel olması gereken insan hakları da insanın değerinin bilgisinden kaynağını almaktadır (Birinci, 2009: 140). Sadece “muamele görme ilkeleri değil, aynı zamanda muamele etme ilkeleri olarak insan hakları, aynı zamanda kamu yaşamında insanlar arası ilişkiler için davranış normlarıdır. Kamu yaşamında bütün insanların etik olarak başka insanlara nasıl muamele etmeleri gerektiğini, yani kamu yaşamında doğru eylemlerin asgari koşullarını dile getirirler” (Kuçuradi, 2007: 67). “Amacı, insan haklarını egemen kılmak olan kamu yönetiminin bu amacını gerçekleştirecek insan unsuru olan kamu görevlilerinin öncelikli olarak bu ilkelere göre davranması diğer kişilere kıyasla çok daha elzemdir” (Birinci, 2009: 140). Bu bağlamda, güvenlik hizmetleri personelinin, yerine getirdikleri kamu görevlerinin niteliği gereği, diğer kamu personellerinden daha fazla insan hakları konusunda bilgi ve bilinç taşıması, “her bir hakkın neyi talep ettiğinin açık bilgisine sahip olması ve belirli bir durumda bir insan hakkının nelerin yapılmasını gerektirdiğini bulabilme yeteneğini - bu bilgisel yeteneği - geliştirmesi gerekir” (Kuçuradi, 2007: 67).

Kamu Yönetiminde Etik Bağlamında Güvenlik Hizmetleri Etiğine Bir Bakış

Güvenlik hizmetleri etiğinin ilişkili olduğu ikinci alan hukukun üstünlüğüdür. Hukukun üstünlüğü devletin ve vatandaşların her türlü eylemlerinde hukuk kurallarına bağlı olmaları anlamına gelir.

Kamu görevlileri, yasal bir dünyanın sınırları içinde yaşamaktadırlar ve bütün eylemlerinde hukukun etkisine vakıf olmalıdırlar. Hükümet kararları ve eylemleri, belirli haklar ve sorumluluklar yükleyen kanunlar çerçevesinde ortaya konulmaktadır. Bürokrasi, kanunların etkili ve makul bir biçimde uygulandığını temin etmek için kurulan kurumdur (Yüksel, 2006: 182) “Hukuk kurallarının egemen olduğu demokratik toplumlarda güvenlik hizmeti sunan personel, vatandaşların huzur ve güvenliğini sağlamakla birlikte temel hak ve özgürlüklerin korunması noktasında da önemli bir konuma sahiptir. Hukuk kurallarına aykırı hareket ederek kamu düzenini bozan kişilere karşı orantılı olmak kaydıyla güç kullanma yetkisi bulunan güvenlik hizmeti personelinin bu görevini yerine getirirken etkin, verimli, profesyonel ve yasal mevzuatlar çerçevesinde hareket etmesi günümüz modern hukuk devletlerinin temel özellikleri arasında yer almaktadır” (Kavsıracı, 2018: 1853).

Kamu yönetimi içerisinde etik ilkelerin hayata geçirilmesinin sağlanması için olmazsa olmaz unsurların başında hukukun üstünlüğü gelmektedir. Bu bağlamda, kamuda hesap verebilirlik ve şeffaflık mekanizmaları da hukukun üstünlüğünden kaynağını almaktadır. “Kamu yönetiminde hesap verebilirlik, kendilerine yetki, kaynak ve görev verilen kamu çalışanlarının, kendilerinden beklenildiği gibi hareket edip etmediklerinin değerlendirilmesiyle” (Eryılmaz ve Biricikoğlu, 2011: 28) ilişkiliyken; şeffaflık; genel olarak, idarenin yaptığı işlemleri herkesin ve en başta ilgililerin görmesi, bilmesi ve öğrenmesi anlamına gelmektedir (Duran, 1998: 29). Ayrıca şeffaflık, vatandaşları ilgilendiren kararların, kamuoyu önünde tartışılması ve ortak akıl oluşturarak bu kararların alınmasını da içerir. Bu açıdan, güvenlik hizmetleri ile ilgili alınacak kararlarda devletin olabildiğince hesap verebilir ve şeffaf olması hukukun üstünlüğünün gereklerindedir.

Günümüzde etik ilkeler, etik davranış kodları ya da yasalar haline getirilerek sistemleştirilmektedir. Hukukun üstünlüğü ilkesinin iyi işlediği bir toplumda yasalarla ve kodlarla sistemleştirilen etik ilkeler hayata geçirilmektedir. Yapılan araştırmalardan öğrenildiği kadarıyla, kamu yönetiminde (özelde güvenlik hizmetlerinde) etik davranış ilkelerine ve kodlarına uyulmayan ülkelerde hukukun üstünlüğü de tam anlamıyla yerleşmemektedir. Ayrıca, kamu görevlileri arasında etik olmayan davranışların var olması, demokrasiye karşı halkın güvenini zedeleyecek ve hukukun üstünlüğü ilkesinin yıpranması yönünde bir tehdit oluşturacaktır (Tüsiad, 2005: 210).

Denetim Açısından Önemi

Güvenlik hizmetleri etiğine ilişkin temel değerlerin/ilkelerin/kodların yasal olarak düzenlenmesi kuşkusuz çok önemlidir. Ancak bunların etkin bir denetim mekanizmasıyla kontrolü

sağlanmazsa kağıt üzerinde ve fonksiyonsuz kalacağı da aşıkardır. Bu açıdan etik değerlerin/ilkelerin/kodların varlığı ile bunların uygulamadaki denetimi birbirini tamamlar.

Gerek dünyada gerekse ülkemizde meslek dayanışması denilen bir durum söz konusudur. Buna göre, o mesleğin içerisinde görev yapan personel, kendi meslektaşını korumakta, yaşanan olumsuzlukları, etik dışı eylemleri görmezden gelebilmektedir. Etik ilkelerin uygulanması noktasında böylesi bir kurum içi diyebileceğimiz dayanışma, ilkeleri işlevsizleştirecek, onlardan beklenen faydalar gerek vatandaş gerekse de bireyler nezdinde sağlanamayacaktır. Bunun için etkin bir 'sivil dış denetim' hayati önemdedir.

Yukarıda da belirtildiği üzere; güvenlik hizmeti aktörleri, kuvvet kullanmaya, kuvvet kullanmak için emir vermeye veya kuvvet kullanımı tehdidinde bulunmaya yasal olarak yetkilidirler. Demokratik bir toplumda bu hizmeti sunan birimlerin faaliyetleri sivil aktörlerin denetimine tabidir. Bu ise, güvenlik hizmetlerini sunan aktörlerin düzenli olarak hesap verme gerekliliklerine uymalarını ve bunun şeffaflık ilkeler çerçevesinde gerçekleştirilmesini kapsar. (Bayramoğlu ve İnel, 2009: 1). Temelde sivil aktörlerden bahsedildiğinde ilk olarak akla seçimle belirlenmiş siyaset yapıcılar (meclisler ve hükümet) ve yargı organları gelmektedir. Bu aktörlerin güvenlik hizmetlerini denetimi elbette çok değerlidir ancak tek başına yeterli değildir (Çavdar ve Aytar, 2009: 8). Etkin bir denetim için siyasi organlardan da bağımsız, devletin kendi içyapısı ve işleyişi ile de bir bağlantısı bulunmayan, tamamen sistemin dışında olan aktörlere ihtiyaç vardır. Bu açıdan sivil dış denetimi sağlayacak aktörlerden biri 'medya' diğeri ise 'sivil toplum kuruluşlarıdır'. Hem medya, hem de sivil toplum örgütleri güvenlik hizmetleri uygulamalarını yakından gözetmelidir.

Sivil dış denetimin en önemli unsurlarından biri sivil toplum örgütlerince yapılan denetimdir. Günümüzün demokratik devletlerindeki toplumsal yapıya bakıldığında, sivil toplum örgütleri temsil ettikleri grupların haklarını ve inandıkları değerleri güçlü bir şekilde savunmak suretiyle kamuoyu oluşturdukları görülmektedir. Demokratik toplumlarda çok önemli fonksiyonlar icra eden sivil toplum örgütleri, vatandaşlar ile devlet arasında bir köprü görevi üstlenerek vatandaşı hem aydınlatma hem de koruma fonksiyonu üstlenmektedir (Elgin, 2006: 69-70).

Yine güvenlik hizmetleri etiği bağlamında sivil dış denetim açısından önemli bir unsur medya denetimidir. Günümüz dünyasında medya, kitleleri yönlendirme ve haber alma noktasında etkinliği tartışmasız olan bir alandır. Bu etkilerinden dolayı, güvenlik hizmeti sunan personelin denetlenmesi açısından da medya organları tarafından yapılan sivil dış denetim son derece önemlidir. "Her gün milyonlarca insan, gerek görsel gerekse yazılı basında olup bitenleri izlemekte, bu sayede olaylar hakkında fikir sahibi olmaktadır. Basın yayın organları, dünyanın birçok yerinde meydana gelen etik dışı davranışları, kamuoyuna anında duyurmakta ve bu davranışa neden olan kurumları ve kurum çalışanlarını zor durumlara düşürmektedir" (Elgin, 2006: 69).

Sivil toplum kuruluşları güvenlik hizmetleri hakkında ‘izleme’ ve ‘periyodik raporlama’ gibi etkinlikler gerçekleştirmek suretiyle insan ve vatandaş hakları alanını genişletirken, medya da halkın doğru haber alma ve bilgilenme özgürlüğünü sağlamak suretiyle (Çavdar ve Aytar, 2009: 8) kamuoyu baskısı oluşturabilecektir. Bu iki unsur bir araya geldiğinde etik ilkelerin dış denetimi göreceli olarak sağlıklı yapılabilir.

Devlet-Vatandaş Bütünleşmesi Açısından Önemi

Devlet soyut bir kavramdır. Onu somutlaştıran kurumları ve personelleridir. Devlet bu kurumlar ve personelleri ile vücut bulur. Eğer devleti canlı bir organizmaya benzetirsek, bütün parçaların birbiriyle uyum içerisinde çalışması organizmanın sağlığı için çok önemlidir. Bütünü oluşturan parçalardan biri aksadığında bütünün geri kalan kısımları da bu aksamadan olumsuz etkilenecek, görevlerini tam olarak yerine getiremeyecektir. Örneğin, vücutta herhangi bir nedenle kalbin fonksiyonlarını eksik yerine getirmesi, kalbe ve kan akışına bağlı birçok sistemi olumsuz etkileyecektir. Benzer şekilde, devletin iyi işlemesi de onu oluşturan parçaların sıhhatine bağlıdır.

Güvenlik hizmetleri ve personeli de kamu hizmeti icra eden bir kurumlar topluluğu olması dolayısıyla devletin işleyişinde önemli görevlere sahiptir. Bu görevler, hizmetin doğası gereği, sürekli olarak vatandaşla iç içe olmayı gerektirir. Vatandaş tabir yerindeyse, devletin şefkatini ve sıcak yüzünü ya da gazabını bu kurumlar vasıtasıyla görür. Eğer devlet sürekli olarak vatandaşına hukuksuzca müdahale eder ve onun temel haklarını güvence altına almayı saygı göstermezse vatandaşın devlete olan bağlılığı aşınmaya uğrayacaktır. Devlete karşı güvenin aşınması ise ona duyulan saygı azalacaktır. Bu bağlamda, güvenlik hizmetleri uygulamalarının yasal olarak belirlenmiş sınırlar dahilinde yapılmasının yanında, etik ilkelere de bağlı olarak yerine getirilmesi bir zorunluluktur. Etkili bir şekilde işleyen dış denetim, iyi planlanmış ve gerekliliklere cevap veren bir yasal çerçeve ve etik ilkelerin bir araya getirilmesi ile vücut bulmuş bir güvenlik hizmeti toplum nezdinde kabul görecektir ve toplumun devlete olan güveni noktasında olumlu sonuçlar doğacaktır.

SONUÇ

Felsefenin bir alt dalı olan etik (ahlak felsefesi) köklü bir geçmişe sahiptir. Etik, ahlak olgusundan hareket ederek davranışlarımıza, eylemlerimize anlam kazandırır. İyi veya kötü olarak nitelendirdiğimiz şeylere, neden iyi veya kötü dememiz gerektiğinin altında yatan sebeplere felsefi olarak bakmamız etik aracılığı ile olur. Etik, bireyin doğru yolu bulmasına yardımcı olur, önerilerde bulunur; ancak ona, bu doğru yoldan illa ki yürümesi gerektiği noktasında herhangi bir zorlamada bulunmaz. Doğru yoldan gidip gitmeme özgürlüğü tamamen bireyin kendisinin vereceği bir karardır.

Etik, gerek bireysel anlamda gerekse de toplumsal anlamda önem taşımaktadır. Etik ilkelere bağlı olarak yaşanması yüzlerce yıllık felsefe tarihi içerisinde birçok filozofun, dinin, ideolojinin önerdiği bir yaşam tarzıdır. İyi bir insan olma, adaletli davranma, dürüstlük, nezaket, başkasını

düşünme, eşitlik, insan hakları ve onuruna saygı vb. değerler öteden beri yüceltilen değerler olup bu değerlere uygun yaşam iyi ve doğru bir yaşam olarak nitelendirilmiştir.

Etik davranış, kamu hizmeti sunan görevlileri için daha ayrı ve üzerinde ısrarla durulması gereken bir alandır. Çünkü “kamu hizmetleri, vatandaşların vergileriyle yerine getirilmektedir. Vatandaşlar, düşük maliyetli ve kaliteli hizmet alma beklentisiyle vergilerini kamu görevlilerine emanet etmektedir. Bu anlamda kamu hizmeti bir “emanet”tir. Kamu görevlileri, bu emanetin bilincinde olarak, kamu hizmetlerini etkin, verimli ve dürüst bir şekilde yürütmeli; görevlerini yerine getirirken ve takdir yetkilerini kullanırken mesleki etik ilke ve standartlara bağlı kalmalıdır” (Kamu Görevlileri Etik Rehberi, 2017: 14). Türkiye’de kamu görevlilerinin uyması gereken etik davranış değerleri/ilkelere/kodları 2005 yılında yayınlanan Kamu Görevlileri Etik Davranış İlkeleri İle Başvuru Usul ve Esasları Hakkında Yönetmeliğin 5-22’nci maddeleri arasında düzenlenmiş ve şu şekilde belirlenmiştir³: Görevin yerine getirilmesinde kamu hizmeti bilinci, halka hizmet bilinci, hizmet standartlarına uyma, amaç ve misyona bağlılık, dürüstlük ve tarafsızlık, saygınlık ve güven, nezaket ve saygı, yetkili makamlara bildirim, çıkar çatışmasından kaçınma, görev ve yetkilerin menfaat sağlamak amacıyla kullanılmaması, hediye alma ve menfaat sağlama yasağı, kamu malları ve kaynaklarının kullanımı, savurganlıktan kaçınma, bağlayıcı açıklama ve gerçek dışı beyandan kaçınma, bilgi verme, saydamlık ve katılımcılık, yöneticilerin hesap verme sorumluluğu, mal bildiriminde bulunma.

Kamu yönetimimizdeki bu etik değerlere/ilkelere/kodlara kamuda çalışan tüm personel uymak zorundadır. Uyulmaması halinde, mevcut mevzuat hükümleri çerçevesinde, çeşitli cezai yaptırımlar uygulanmaktadır. Her ne kadar tüm kamu personeli için mutlaka uyulması gereken ilkeler olsalar da, güvenlik hizmeti sunan kamu personeli için bu hükümlere uyma daha büyük önem taşımaktadır. Çünkü yukarıda belirttiğimiz gibi, güvenlik hizmeti personelinin diğer kamu personeline olmayan arama, kimlik sorma, zor kullanma, alıkoyma vb yetkileri vardır. Bu yetkilerin kullanımı esnasında azami hassasiyetin gösterilmesi yasal olarak bir zorunluluktur. Ne var ki, günlük hayatın akışı içerisinde, karşılaşılan her fiili durumun yasal olarak düzenlenmesi imkansızdır. Bu noktada etik ilkeler, yasaların düzenlemediği ancak, insan olmamızdan kaynaklanan bir takım üst ve üstün değerleri belirtme noktasında önem taşımakta ve güvenlik hizmeti sunan personele yol göstermektedir. Örneğin yasal mevzuat, fiili durum içerisinde, zorla alıkoymayı ayrıntılı olarak düzenleyemez. Sadece genel ilkeleri belirtir. Zorla alıkoyma esnasında o kişinin de insan olduğu, onun da temel insan haklarına sahip olduğu bilinci, etik ilkelere belirlenmektedir. Bu anlamda etik, güvenlik hizmeti sunan personele kılavuzluk görevi yapacaktır.

Genel olarak şu ifade edilebilir ki; etik, hemen öğrenilen bir olgu değildir. Yıllar içerisinde, ailede başlayan, yaşanan çevre içerisinde şekillenen ve eğitimle desteklenerek öğrenilen bir süreçtir. Etiğin insan davranışlarında temel bir belirleyici olması süreci zor ve meşakkatlidir. Ve bunu bir

³ <http://www.mevzuat.gov.tr/Metin.Aspx?MevzuatKod=7.5.8044&MevzuatIliski=0&s>

reçetesi yoktur. Etik değerlerin içselleştirilmediği, öğretilmediği bir yerde/toplumda istenildiği kadar yasal düzenleme, mevzuat hükmü vb tedbirler alınır alınsın, varılmak istenen hedeflere ulaşamayacağı da bir gerçektir. Bu açıdan etik aynı zamanda bir ideali yansıtmaktadır.

KAYNAKÇA

- ARSLAN, A. (2009), *Felsefeye Giriş*, Ankara: Adres Yayınları.
- AUDI, R. (2004), *The Good in the Right: A Theory of Intuition and Intrinsic Value*, London: Princeton University Press.
- AYDIN, İ. P. (2001), *Yönetmel, Mesleki ve Örgütsel Etik*, Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- AYDIN, İ. P. (2003), *Eğitim ve Öğretimde Etik*, Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- BALZACQ, T ve ENSAROĞLU, Y. (2008). *İnsan Hakları ve Güvenlik: Türkiye, İngiltere ve Fransa*, İstanbul: Tesev Yayınları.
- BAUMAN, Z. (2011), *Postmodern Etik*, (Çev: Alev Türker), 2. Baskı, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- BAYOĞLU, F. (2013). Meta-Etik Ve William David Ross'un Deontolojik Sezgiçi Ahlak Kuramı, "Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe Anabilim Dalı Doktora Tezi".
- BEREN, F. (2002). Polis Efendilere Mahsus Terbiye ve Malumat-ı Meslekiye İsimli Yazıya İlişkin Bir Değerlendirme, *Polis Meslek Etiği*, (Ed: İhsan Bal ve Bedri Eryılmaz), Ankara: Polis Akademisi Başkanlığı Yayınları, 289-300.
- BILLINGTON, R. (2011), *Felsefeyi Yaşamak: Ahlak Düşüncesine Giriş*, (Çev: Abdullah Yılmaz), 2. Baskı, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- BİRİNCİ, G. (2009). Etik, İnsan Hakları ve Kamu Yönetimi, *Felsefe Sosyal Bilimler Dergisi*, (8), 123-145.
- CARROLL, A., BUCHHOLTZ, A. (2014), *Business and Society: Ethics, Sustainability, and Stakeholder Management*, Nashville: South-Western College Publisher.
- CERRAH, İ. (2008). *Avrupa Polis Etiği Kuralları ve Türkiye Güvenlik Personelinde Mesleki Sosyalleşme*, İstanbul: Tesev Yayınları.
- CEVİZCİ, A. (1999), *Felsefe Sözlüğü*, İstanbul: Paradigma Yayınları.
- CEVİZCİ, A. (2002), *Etiğe Giriş*, İstanbul: Paradigma Yayınları.
- CHANDLER, R., C. (2000), Deontological Dimensions of Administrative Ethics Revisited, *Handbook of Administrative Ethics*, (Ed: Terry L. Cooper), Newyork: Marcel Dekker Press, 179-193.

COOPER, T., L. (2000). The Emergence of Administrative Ethics as a Field of Study in the United States, *Handbook of Administrative Ethics*, (Ed: Terry L. Cooper), Newyork: Marcel Dekker Press, 1-36.

COUNCIL of EUROPE, (2002). *The European Code Of Police Ethics*, Strasbourg: Council of Europe Publishing. https://www.bak.gv.at/en/Downloads/files/GRECO/European_Code_of_Police_Ethics.pdf (Erişim: 22.02.2019)

ÇAVDAR, A. ve AYTAR, V. (2009). Medya ve Güvenlik Sektörü: Güvenlik Sektörünün Demokratik Gözetiminde Medyanın Rolü, *Medya ve Güvenlik Sektörü Gözetimi: Sınırlar ve İmkanlar*, (Ed: Volkan Aytar ve Ayşe Çavdar), İstanbul: Tesev Yayınları, 7-12.

ÇELEBİ, N. (2004). Ahlak, Etik ve Toplum, “*Bilge Dergisi*” 10 (39), 3-11.

DEMİRCİ, M. (2007). Kamu Yönetimi Etiğinin Normatif Temelleri “*Kamu Yönetimi Yazuları: Teoride Değişim, Yeniden Yapılanma, Sorunlar ve Tartışma*”, (Ed. Bilal Eryılmaz, Musa Eken ve Mustafa Lütfi Şen), Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 200-219.

DERDİMAN, C. ve TATAROĞLU, N. (2016). Devlet Gözetimi İle İnsan Haklarının Uyumlaştırılması Sorunu ve Çözüm Önerileri, *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 7 (1), 247-294.

DURAN, Lütfi (1998). İdari Usul İlkeleri ve Kapsadığı Konular: İdari Usul Kanunu Hazırlığı Uluslararası Sempozyumu, Ankara: Başbakanlık Basımevi.

ERDOĞAN, İ. (2006). Medya ve Etik: Eleştirel Bir Giriş. “*İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*”, (23), 1-26.

ERYILMAZ, B. (2012). *Kamu Yönetimi: Düşünceler, Yapılar, Fonksiyonlar, Politikalar*, Kocaeli: Umuttepe Yayınları.

ERYILMAZ, B. ve BİRİCİKOĞLU, H. Kamu Yönetiminde Hesap Verebilirlik ve Etik, *İş Ahlakı Dergisi*, 4 (7), 19-45.

FLURI, F. (2006). Gözetim ve Rehberlik: Parlamenter Gözetimin Güvenlik Sektörü ve Reformu Açısından Önemi, *Güvenlik Sektöründe Demokratik Gözetim: Türkiye ve Dünya*, (Ed: Volkan Aytar), İstanbul: Tesev Yayınlar, 12-24.

FRANKENA, W, K. 1988. *Ethics*, New Jersey: Prentice Hall Press.

GÜNGÖR, S. (2009), Kamu Kurumlarında Çalışma Etiği, “*Kamu Etiği Sempozyum Bildirileri Kitabı*” içinde, Ankara: TODAİE Yayınları, 35-56.

HART, D., K. (2000). Administration and the Ethics of Virtue, *Handbook of Administrative Ethics*, (Ed: Terry L. Cooper), Newyork: Marcel Dekker Press, 131-150.

Kamu Yönetiminde Etik Bağlamında Güvenlik Hizmetleri Etiğine Bir Bakış

KAGAN, S. (1992), The Structure of Normative Ethics, “*Journal of Philosophical Perspectives*”, Vol: 6, 223-242.

Kamu Görevlileri Etik Rehberi (2017) http://etik.gov.tr/etik_rehberi.pdf (Erişim: 10.03.2019)

KARABABA, Y. ve GÖKÇEGÖZ, F. (2002). Polis Meslek Etiği ve Etik Eğitimine İlişkin Bir Program, *Polis Meslek Etiği*, (Ed: İhsan Bal ve Bedri Eryılmaz), Ankara: Polis Akademisi Başkanlığı Yayınları, 315–336.

KAVSIRACI, O. (2018). Polis Faaliyetlerinde Gri Alanlar ve Etik, “*OPUS - Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*”, 9 (16), 1851-1882.

KILAVUZ, R. (2002). Yönetmelik Etik ve Halkın Yönetmelik Etik Oluşumuna Etkileri, “*Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*”, 26 (2), 255-266.

KILAVUZ, R. (2003), *Kamu Yönetiminde Etik ve Bir Sorun Alanı Olarak Yozlaşma*, Ankara: Seçkin Yayıncılık.

KUÇURADİ, İ. (2004), Felsefe ve Etik, “Yunus Aran Birlikteliği Konferansı” Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi <http://www.yunusaran.org/felsefe-ve-etik> (Erişim: 02.03.2019)

KUÇURADİ, İ. (2007). *İnsan Hakları, Kavramları ve Sorunları*, Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu Yayınları

KÜÇÜKALP, D. (2008). Erdem Etiği ve Politika, “*Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*”, 27 (1), 71-83.

NUTTALL, J. (1997). *Ahlak Üzerine Tartışmalar: Etiğe Giriş*, (Çev: Abdullah Yılmaz), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

OAKLEY, J ve COCKING, D. (2001). *Virtue Ethics and Professional Roles*, Baskerville: Cambridge University Press.

OECD, (2000). *Trust in Government: Ethics Measures in OECD Countries*, Paris, Organisation for Economic Co-operation and Development.

ÖKTEM, K. Ve ÖMÜRGÖNÜLŞEN, U. (2005). Kamu Yönetiminde Etik Çalışmalarına Yönelik Genel Bir Çerçeve Arayışı, *Siyasette ve Yönetimde Etik Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, 231-237.

ÖZLEM, D. (2004), *Etik: Ahlak Felsefesi*, İstanbul: İnkılap Yayınları.

PEHLİVAN, İ. (2002). Polis Meslek Etiği İlkeleri, *Polis Meslek Etiği*, (Ed: İhsan Bal ve Bedri Eryılmaz), Ankara: Polis Akademisi Başkanlığı Yayınları, 105-132.

PIEPER, H. (2012), *Etiğe Giriş*, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

POJMAN, P. ve FIESER, J. (2007), *Ethics: Discovering Right and Wrong*, Belmont: Thomson Wadsworth Publisher.

POPS, G. (2000). A Teleological Approach to Administrative Ethics, *Handbook of Administrative Ethics*, (Ed: Terry L. Cooper), Newyork: Marcel Dekker Press, 195-206.

SEYYAR, A. (2003). *Ahlak Terimleri*, İstanbul: Beta Yayınları.

TEPE, H. (1998), “Bir Felsefe Dalı Olarak Etik: Etik Kavramı, Tarihçesi ve Günümüzde Etik”, *Doğu-Batı Dergisi*, 1(4), 11-27.

THIROUX, J. (1998), *Ethics: Theory and Practice*, New Jersey: Prentice Hall Press.

TÜSİAD, (2005), Devlette Etikten Etik Devlete: Kamu Yönetiminde Etik Cilt 1, İstanbul, Yayın No. Tüsiad-T/2005 - 11/412.

YÜKSEL, C. (2006), Kamu Yönetiminde Etik ve Türk Kamu Yönetiminde Etik Hakkında Yeni Yasal Düzenlemeler, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, 64 (2), 167-211.